

Fundusze
Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Załącznik do uchwały nr ..... z dnia .....
Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia LGD „Dolina Drwęcy”

-projekt-

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy"

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2023-2027

Obszar objęty LSR obejmuje sześć gmin:

**Ciechocin, Golub-Dobrzyń, Miasto Golub-Dobrzyń, Kowalewo
Pomorskie, Radomin, Zbójno**

Golub-Dobrzyń, Czerwiec 2023

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego	4
1.1. Nazwa LGD i forma prawna.....	4
1.2. Opis procesu tworzenia partnerstwa	4
1.3. Ogólny opis struktury LGD.....	8
1.4. Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego	9
1.5. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym.....	10
1.6. Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD	11
Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	13
2.1. Zwięzły opis obszaru i mapa obszaru	13
2.2. Wyjaśnienie dlaczego obszar jest odpowiedni dla strategii.....	15
Rozdział III Partycypacyjny charakter LSR	16
3.1. Opis partycypacyjnych metod tworzenia LSR i jej realizacji, ze szczególnym uwzględnieniem partycypacji grup istotnych z punktu widzenia LSR	16
3.2 Planowane działania w celu poinformowania o strategii społeczność lokalną, wzmocnienia partnerskiej współpracy członków we wdrażaniu LSR oraz rozwinięcia współpracy pomiędzy podmiotami z obszaru LGD	19
Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR.....	20
4.1. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem	20
4.2. Określenie grup docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR, w tym grup w niekorzystnej sytuacji	38
4.3. Analiza, w jaki sposób LGD może wesprzeć zarówno lokalne, jak i ponadlokalne inicjatywy	39
Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia	40
5.1. Opis zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami.....	40
5.2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć	43
Rozdział VI Cele i wskaźniki	44
6.1. Specyfikacja i opis celów, przypisanych im przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie ich z analizą potrzeb i potencjału obszaru w zintegrowany sposób	44
6.2. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania	50
6.3. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS	52
6.4. Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć	54
Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	58
7.1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD	58
7.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru	58
7.3. Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji zostanie uwzględniona innowacyjność	60
7.4. Informacja o realizacji projektów grantowych	61
Rozdział VIII Plan działania	61
Rozdział IX Plan finansowy LSR.....	61

Rozdział X Monitoring i ewaluacja	62
Wykaz wykorzystanej literatury	64
Linki wykorzystane przy opracowaniu diagnozy obszaru.....	65
Spis tabel	65
Załączniki do LSR	66
Formularz 1. Cele i przedsięwzięcia	67
Formularz 2. Plan działania – wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu	69
Formularz 3. Budżet LSR – w podziale na poszczególne EFSI i zakresy wsparcia	75
Formularz 4. Plan wykorzystania budżetu LSR – wykazujący wykorzystanie zakontraktowanych środków w podziale na poszczególne fundusze i lata.	76

Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1.1. Nazwa LGD i forma prawna.

Nazwa LGD: **Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy”**

Status prawny: Stowarzyszenie

Forma organizacyjno-prawna zgodna z przepisami ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. 2022 poz. 943 ze zm.) oraz ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 2020 poz. 2261).

Data wpisu do KRS: 02.02.2006

KRS: 0000249931

NIP: 5030024812

REGON: 340142030

1.2. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy” powstało w 2006r. Początkowo działało w formie Związku Stowarzyszeń, w skład którego poza gminami weszły organizacje społeczne i gospodarcze reprezentujące środowiska z objętego projektem obszaru. Związek Stowarzyszeń powstał w celu realizacji Pilotażowego Programu Leader + (PPL+). Uczestnictwo w PPL+ zadeklarowały Gminy: Ciechocin, Golub-Dobrzyń, Zbójno oraz Kowalewo Pomorskie. Liderem projektu, wnioskodawcą i beneficjentem została Gmina Golub-Dobrzyń, podpisując odpowiednie porozumienia o współpracy i finansowaniu z pozostałymi Gminami. Od tej chwili podjęto się opracowania projektu do schematu I PPL+. W listopadzie 2007 roku do programu przystąpiła też Gmina Radomin. Miasto Golub-Dobrzyń, mimo dużego zainteresowania i sprzyjającej atmosfery w samorządzie, nie mogło włączyć się w realizację programu z przyczyn formalnych. Po zakwalifikowaniu się projektu do PPL+ Schemat I i zawarciu umowy z FAPA, przystąpiono do realizacji projektu. Równolegle rozpoczęły się intensywne działania w celu opracowania zintegrowanej strategii rozwoju obszaru gmin zaangażowanych w realizację projektu. Kolejnym krokiem w rozwoju partnerstwa była realizacja projektu, który uzyskał wsparcie finansowe w ramach PPL+ Schemat II, dzięki któremu Lokalna Grupa Działania zyskała większą liczbę zwolenników i podmiotów zainteresowanych udziałem w przedsięwzięciach realizowanych metodą typu LEADER. W 2008r. Związek Stowarzyszeń został przekształcony w Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy”.

W okresie programowania 2007–2013 obszar działania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy” stanowiły gminy: Ciechocin, Golub-Dobrzyń, Kowalewo Pomorskie, Radomin i Zbójno, które z sukcesem zrealizowały Lokalną Strategię Rozwoju – dzięki współpracy i intensywnemu zaangażowaniu przedstawicieli wszystkich sektorów, w tym publicznego, jak również sektora społecznego i gospodarczego. W wyniku realizacji zaplanowanych działań i operacji wykorzystano wskazany w Strategii budżet oraz osiągnięto założone wskaźniki.

Wiele inicjatyw realizowanych na obszarze działania LGD „Dolina Drwęcy”, we współpracy różnych samorządów, podejmowanych jest przez Powiat Golubsko-Dobrzyński, który w 2014 roku został członkiem LGD. Jak tylko przepisy prawa umożliwiły miastom do 20 tys. mieszkańców przystępowanie do LGD, nasza LGD powiększyła się o Miasto Golub-Dobrzyń. Z dniem 17 lipca 2015 r. Miasto Golub-Dobrzyń stało się członkiem Stowarzyszenia, dzięki czemu Lokalna Strategia Rozwoju zyskała na spójności – objęła mieszkańców wszystkich gmin leżących na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego. Golub-Dobrzyń od zawsze był naturalnym centrum administracyjnym, kulturowym i życiowym obszaru Lokalnej Grupy Działania „Dolina Drwęcy” – na jego terenie znajduje się Biuro Stowarzyszenia LGD "Dolina Drwęcy". W mieście Golub-Dobrzyń znajduje się ponadto siedziba Starostwa Powiatowego, Urząd Gminy Golub-Dobrzyń, szpital powiatowy oraz większość podmiotów gospodarczych będących pracodawcami wielu mieszkańców powiatu, w związku z czym miasto to jest często odwiedzane przez większość mieszkańców

obszaru działania LGD. Golub-Dobrzyń ze względu na swoją bogatą ofertę kulturalną i turystyczną (rzeka Drwęca, Zamek Golubski) jest pierwszym przystankiem turystów odwiedzających obszar działania LGD skąd kierują się w dalszą podróż po „Dolinie Drwęcy”.

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy” na lata 2014-2020 realizowana była na obszarze całego Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego, dzięki czemu wspierała jego rozwój oraz poprawę jakości życia jego mieszkańców.

Doświadczenie, współpraca i dobra atmosfera wśród wszystkich członków LGD oraz całego społeczeństwa objętego obszarem działania, jest gwarancją sukcesu na przyszłość – przy tworzeniu i realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023-2027. W trakcie wdrażania LSR będziemy realizowali zadania budujące lokalną tożsamość bazującą na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych.

Działania zrealizowane przez LGD w latach 2007-2013

W okresie budżetowym 2007-2013 Stowarzyszenie LGD „Dolina Drwęcy” przeprowadziło łącznie 15 konkursów skierowanych do sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego. Zestawienie wyników konkursów oraz zrealizowanych operacji przedstawiono w poniższej Tabeli.

Tabela 1 Realizacja konkursów w ramach LSR na lata 2007-2013

	Liczba ogłoszonych konkursów	Liczba wniosków złożonych w odpowiedzi na nabór konkursu	Liczba operacji wybranych do realizacji przez Radę LGD	Liczba operacji zrealizowanych
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	4	8	4	2
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	3	16	4	3
Małe projekty	4	88	78	53
Odnowa i rozwój wsi	4	19	19	18

Źródło: Biuro LGD „Dolina Drwęcy”

Poniżej zaprezentowano część przykładowych operacji wybranych do realizacji:

1. Remont i rozbudowa świetlic wiejskich w miejscowościach: Nowa Wieś, Macikowo, Nowogród, Paliwodzizna, Owieczkowo, Skępsk, Konstancjewo (Gmina Golub-Dobrzyń), Wielkie Rychnowo, Chełmonie, Chełmoniec, Pluskowęsy, Sierakowo (Gmina Kowalewo Pomorskie), Elgiszewo (Gmina Ciechocin), Ruże (Gmina Zbójno), Wilczewo, Szczutowo, Szafarnia, Łubki (Gmina Radomin),
2. Wyposażenie świetlic wiejskich w miejscowościach: Sierakowo, Chełmonie, Mariany, Mlewo, Pluskowęsy, Wielkie Rychnowo, Pruska Łąka (Gmina Kowalewo Pomorskie), Radomin, Łubki (Gmina Radomin), Gałczewko (Gmina Golub-Dobrzyń),
3. Utworzenie i wyposażenie placów zabaw w miejscowościach: Skępsk, Węgiersk (Gmina Golub-Dobrzyń), Sierakowo, Mariany (Gmina Kowalewo Pomorskie) oraz na Osiedlu Brodnickim w Kowalewie Pomorskim a także miejsc rekreacji – Budowa Centrum Sportu i rekreacji w Zbójnie – III etap
4. Przykładowe pozostałe działania:

- Organizacja spotkań edukacyjnych dla dzieci i młodzieży oraz osób zainteresowanych z obszaru LSR pod nazwą "Husaria – Chłuba Oręża Polskiego" wraz z zakupem ekwipunku husarskiego,
- Organizacja spotkań edukacyjnych dla dzieci i młodzieży oraz osób zainteresowanych z obszaru LSR pod nazwą "Turnieje rycerskie dawniej i dziś" wraz z zakupem ekwipunku rycerskiego,
- Organizacja warsztatów kulinarnych w Działyniu opartych na przepisach kuchni regionalnej,
- Zakup strojów dla zespołu RETRO w miejscowości Kowalewo Pomorskie,
- Warsztaty szachowe zakończone turniejem plenerowym,
- Organizacja Jarmarku Ciechocińskiego – obchodów 750-lecia powstania Ciechocina,
- Organizacja imprezy sportowo-kulturalnej – biegi przełajowe w Mlewie,
- Organizacja i przeprowadzenie Festiwalu Piosenki Turystycznej i Ekologicznej oraz festynu "Trzymaj formę" w Kowalewie Pomorskim,
- Organizacja i przeprowadzenie Świąta Wsi Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Ciechocinie.

Ponadto w wyniku zrealizowanych operacji w ramach działań Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw oraz operacji z zakresu Różnicowania w kierunku działalności nierolniczej, **powstało łącznie 7 nowych stałych miejsc pracy.**

W ramach środków działania "Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja", LGD zrealizowało następujące przedsięwzięcia:

1. Szkolenia z zasad ubiegania się o dofinansowanie w ramach LSR, co przełożyło się na sprawniejsze wdrażanie LSR oraz zwiększone zainteresowanie obszarem LGD, szkolenie z zakresu podejmowania/rozwoju działalności gospodarczej/różnicowania działalności w kierunku nierolniczym, w tym przygotowanie wniosków o przyznanie pomocy w ramach LSR. Uczestnicy szkolenia nabyli umiejętności wypełniania wniosków o przyznanie pomocy, które mogli złożyć w ramach konkursów ogłaszanych przez LGD; szkolenie z zakresu działalności turystycznej/około turystycznej ze szczególnym uwzględnieniem możliwości pozyskania na tego typu działalność dofinansowania w ramach LSR. Przeprowadzone szkolenie przyczyniło się do podniesienia świadomości i pozytywnej motywacji uczestników szkolenia do składania wniosków o przyznanie pomocy na rozwój działalności turystycznej i okołoturystycznej (zrealizowano 1 operację z zakresu rozwoju usług noclegowych); szkolenia zespołu biorącego udział we wdrażaniu LSR – mające na celu sprawniejszą pracę Biura oraz skuteczne wdrażanie LSR.
2. Wizyty studyjne połączone ze szkoleniem z zakresu rozwoju lokalnego oraz wizyty studyjne połączone ze szkoleniem w zakresie podejmowania/rozwoju działalności nierolniczej (w tym tworzenie wiosek tematycznych jako sposobu na prowadzenie działalności nierolniczej).
3. Działania promujące LSR: imprezy promocyjne, gadżety promocyjne, przygotowanie i wydruk publikacji w celu promocji obszaru i zasobów LGD, udział w targach turystycznych.

Działania zrealizowane przez LGD w latach 2014-2020

W okresie budżetowym 2014-2020 Stowarzyszenie LGD „Dolina Drwący” przeprowadziło łącznie 27 konkursów oraz 22 nabory wniosków o powierzenie grantów skierowanych do sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego. Okres budżetowy 2014-2022 jest nadal w realizacji. Planujemy ogłoszenie jeszcze ostatnich dodatkowych naborów w celu osiągnięcia wszystkich wskaźników i wydatkowania budżetu. Zestawienie wyników konkursów oraz zrealizowanych operacji przedstawiono w poniższej Tabeli (stan na 31.12.2022 r., część operacji nadal w realizacji).

Tabela 2 Realizacja konkursów w ramach LSR na lata 2014-2020 – ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich

	Liczba ogłoszonych konkursów	Liczba wniosków złożonych w odpowiedzi na nabór konkursu	Liczba operacji wybranych do realizacji przez Radę LGD	Liczba operacji realizowanych
Podejmowanie działalności gospodarczej	8	62	57	32
Rozwój działalności gospodarczej	6	36	32	15
Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury turystycznych lub rekreacyjnej lub kulturalnej	3	11	11	11
Budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych	5	10	10	6

Źródło: Biuro LGD „Dolina Drwęcy”

Tabela 3 Realizacja konkursów w ramach LSR na lata 2014-2020 – ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

	Liczba ogłoszonych konkursów	Liczba wniosków złożonych w odpowiedzi na nabór konkursu	Liczba operacji wybranych do realizacji przez Radę LGD	Liczba operacji realizowanych
Rewitalizacja społeczno-gospodarcza obszarów wiejskich	3	14	14	10
Tworzenie inkubatorów przedsiębiorczości	1	1	1	1
Projekty zaspokajające potrzeby dzieci i młodzieży	1	7	7	7

Źródło: Biuro LGD „Dolina Drwęcy”

Tabela 4 Realizacja naborów wniosków o powierzenie grantów w ramach LSR na lata 2014-2020 – ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego – Europejski Fundusz Społeczny

	Liczba ogłoszonych konkursów	Liczba wniosków złożonych w odpowiedzi na nabór konkursu	Liczba operacji wybranych do realizacji przez Radę LGD	Liczba operacji realizowanych
Kluby samopomocy, świetlice środowiskowe	3	2	2	2
Kluby młodzieżowe	8	16	13	13
Aktywizacja społeczno-zawodowa	4	12	11	11
Lider / animator aktywności obywatelskiej, inne rozwiązania w zakresie organizowania społeczności	7	33	29	14

Źródło: Biuro LGD „Dolina Drwęcy”

Poniżej zaprezentowano część przykładowych operacji wybranych do realizacji:

1. Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury w miejscowościach: Mariany, Wielkie Rychnowo (Gmina Kowalewo Pomorskie), Sitno (Gmina Zbójno), Muszla koncertowa, place zabaw, skatepark i siłownia street workout w Golubiu-Dobrzyniu, Nowogród (Gmina Golub-Dobrzyń), place zabaw w Ciechocinie (Gmina Ciechocin) i w Radominie (Gmina Radomin).
2. Budowa ścieżki rowerowej na ulicy Lipnowskiej w Golubiu-Dobrzyniu.
3. Budowa lub przebudowa dróg gminnych lub powiatowych w następujących miejscowościach: Piotrkowo, Świątosław (Gmina Ciechocin), Szczutowo-Jakubkowo, Kamionka, Wilczewko (Gmina Radomin), Macikowo, Bedewo-Sokołowo (Gmina Golub-Dobrzyń), Kiełpiny-Ostrowite (Powiat Golubsko-Dobrzyński).
4. Rewitalizacja następujących miejscowości: Chełmoniec, Srebrniki (Gmina Kowalewo Pomorskie), Elgiszewo, Miliszewy (Gmina Ciechocin), Klonowo, Ruże (Gmina Zbójno), Gajewo, Ostrowite, Owieczkowo, Sokołowo (Gmina Golub-Dobrzyń).
5. Inkubator przedsiębiorczości w miejscowości Sokołowo (Gmina Golub-Dobrzyń).
6. Projekty zaspokajające potrzeby dzieci i młodzieży: mobilne studio nagrań (Powiat Golubsko-Dobrzyński), plac zabaw wraz z siłownią zewnętrzną w Gałczewie (Gmina Golub-Dobrzyń), budowa kompleksu boisk do gry w piłkę nożną plażową i siatkówkę plażową w miejscowości Działyn (Gmina Zbójno), budowa siłowni zewnętrznej w miejscowości Świątosław (Gmina Ciechocin), budowa placu zabaw w Radominie (Gmina Radomin).

Ponadto w wyniku zrealizowanych operacji w ramach podejmowania i rozwoju działalności gospodarczej, **powstało łącznie 55 nowych stałych miejsc pracy.**

W ramach środków działania "Koszty bieżące i animację", LGD zrealizowało następujące przedsięwzięcia:

1. Szkolenia z zasad ubiegania się o dofinansowanie w ramach LSR dla każdego ogłoszonego naboru wniosków, co przełożyło się na sprawniejsze wdrażanie LSR oraz zwiększone zainteresowanie obszarem LGD,
2. Wizyty studyjne.
3. Działania promujące LSR: imprezy i wydarzenia promocyjne, materiały promujące, przygotowanie i wydruk broszur, ulotek i folderów, konkursy plastyczne, artykuły sponsorowane w prasie lokalnej.

1.3. Ogólny opis struktury LGD

Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy" jest partnerstwem trójsektorowym składającym się z przedstawicieli instytucji publicznych (grupa interesu sektora publicznego), lokalnych partnerów społecznych i mieszkańców (grupa interesu sektora społecznego), gospodarczych (grupa interesu sektora gospodarczego). LGD jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, mającym na celu działanie na rzecz obszarów wiejskich. LGD „Dolina Drwęcy” nie zastępuje istniejących na obszarze instytucji, lecz ma za zadanie je wspierać, działać w specyficznych obszarach, które dają szansę na wykorzystanie lokalnych zasobów, pomoc w rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów, a tym samym może wpłynąć na rozwój obszaru objętego LSR.

Członkostwo w LGD „Dolina Drwęcy” dzieli się na zwyczajne, honorowe i wspierające.

Aktualnie (stan na 05.06.2023 r.) Stowarzyszenie LGD „Dolina Drwęcy” liczy 59 członków zwyczajnych, z czego 22 reprezentuje grupę interesu sektora publicznego (37%), 27 grupę interesu sektora społecznego (46%), 10 grupę interesu sektora gospodarczego (17%).

Struktura członków LGD „Dolina Drwęcy” oparta o grupy interesów wszystkich sektorów pozwala m.in. na inicjowanie działań na rzecz podejmowania i rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej (PS WPR). Udział podmiotów z sektora publicznego i społecznego umożliwia realizację szeregu działań dla

młodzieży i seniorów (FEdKP) oraz pozwala na podejmowanie działań w zakresie rozwoju infrastruktury publicznej oraz pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych (agroturystyka, zagrody edukacyjne) (PS WPR). Partnerstwo grup interesów trzech sektorów poprzez realizację zaplanowanych działań zmierzy się z powyższymi wyzwaniami m.in. poprzez stworzenie mieszkańcom, w tym osobom w niekorzystnej sytuacji, szansy na zgłaszanie i podejmowanie oddolnych inicjatyw umożliwiających realizację wymienionych celów.

Lokalna Grupa Działania zrzesza członków zwyczajnych, wspierających i honorowych.

1. Członkiem zwyczajnym może zostać:

- osoba fizyczna spełniająca warunki określone w ustawie z dnia 7 kwietnia 1989 r. prawo o stowarzyszeniach, która złoży pisemną deklarację przystąpienia do stowarzyszenia oraz złoży deklarację działania na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR, a w przypadku osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą, jeżeli złoży deklarację przystąpienia do stowarzyszenia oraz deklarację działania na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR.
- osoba prawna, która: działa na obszarze objętym LSR, prowadzi działalność związaną z realizacją celów stowarzyszenia, jest jednostką samorządu terytorialnego, partnerem gospodarczym lub społecznym, w tym organizacją pozarządową, zajmującą się zagadnieniami z zakresu środowiska naturalnego, kultury, rozwoju przedsiębiorczości i zasobów ludzkich, edukacji, promowania równości szans, rozwoju aktywności obywatelskiej i społeczeństwa informacyjnego, która przedstawi dodatkowo uchwałę właściwego organu, zawierającą deklarację przystąpienia do stowarzyszenia, złoży deklarację działania na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR oraz wskaże osobę reprezentującą ją w stowarzyszeniu.

2. Członkiem wspierającym może zostać osoba fizyczna lub prawna bez względu na miejsce zamieszkania i siedzibę, deklarująca pomoc stowarzyszeniu przy realizacji jego celów. Członkowie wspierający ustalają z Zarządem stowarzyszenia w odrębnej umowie szczegółowy rodzaj i formę wspierania stowarzyszenia oraz jej zasady. Przyjęcie w poczet członków wspierających dokonuje się w takim samym trybie, jaki został określony w statucie dla członków zwyczajnych stowarzyszenia.

3. Członkiem honorowym może zostać osoba fizyczna lub prawna bez względu na miejsce zamieszkania czy obszar działalności, szczególnie zasłużona dla stowarzyszenia. Godność członka honorowego nadaje Walne Zebranie Członków, na wniosek Zarządu.

Członkowie wspierający i honorowi nie posiadają biernego i czynnego prawa wyborczego. Mogą jednak uczestniczyć z głosem doradczym w statutowych organach stowarzyszenia.

1.4. Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego

Do wyłącznej kompetencji rady należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia, zgodnie z art. 4 ust. 3 pkt 4) Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. 2022 poz. 943 ze zm.).

Rada jako organ decyzyjny pracuje zgodnie z przepisami zawartymi w Regulaminie Organizacyjnym Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy".

Struktura Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy", jako organu podejmującego decyzje w zakresie wyboru operacji/projektów w ramach wdrażania LSR gwarantuje, że żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. Liczebność organu Rady LGD została ustalona na 11-15 członków wybranych przez Walne Zebranie Członków spośród członków tego zebrania. Rada wybiera ze swojego grona przewodniczącego, dwóch wiceprzewodniczących i sekretarza.

Zgodnie z zaleceniami ograniczono reprezentowanie sektora społeczno-gospodarczego przez osoby związane z sektorem publicznym. Wprowadzono zakaz członkostwa/reprezentacji członka z sektora społeczno-gospodarczego przez osoby powiązane służbowo z członkami z sektora publicznego oraz zakaz łączenia przez osoby fizyczne członkostwa w LGD z reprezentowaniem w niej osób prawnych.

Nie upoważnia się ponadto osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji. Funkcje członków organu decyzyjnego powinny być pełnione osobiście, tj. w przypadku osób fizycznych wybranych do organu decyzyjnego – przez te osoby, zaś w przypadku osób prawnych – przez osoby, które na podstawie dokumentów statutowych lub uchwał właściwych organów są uprawnione do reprezentowania tych osób prawnych.

Członek Rady nie może być jednocześnie członkiem Komisji Rewizyjnej, Zarządu lub pracownikiem LGD. Zgodnie ze Statutem kadencja Rady trwa cztery lata i kończy się z chwilą powołania nowego organu.

1.5. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Podział kompetencji pomiędzy poszczególnymi organami Stowarzyszenia zapewnia rozdział funkcji decyzyjnej od zarządczej, żaden z członków Rady (organu decyzyjnego) nie jest zatrudniony w Biurze LGD „Dolina Drwęcy”.

Walne Zebranie Członków LGD

Najwyższą władzą stowarzyszenia jest Walne Zebranie Członków. W WZC biorą udział członkowie zwyczajni stowarzyszenia oraz z głosem doradczym członkowie wspierający, honorowi i zaproszeni goście. Walne Zebranie Członków może być zwyczajne lub nadzwyczajne. Dla skuteczności obradowania i dla ważności podejmowanych uchwał w WZC musi uczestniczyć co najmniej połowa członków uprawnionych do głosowania. W przypadku braku quorum do podjęcia uchwały/uchwał na WZC można zwołać kolejne WZC w tej samej sprawie i podjąć uchwałę/uchwały niezależnie od liczby członków obecnych na tym zebraniu. WZC pracuje według ustalonego porządku obrad. Po otwarciu go przez Prezesa lub innego członka zarządu, wybiera się przewodniczącego i na jego wniosek wiceprzewodniczącego i sekretarza zebrania, którzy dalej prowadzą zebranie. Z przebiegu WZC sporządza się protokół, który jest ewidencjonowany i przechowywany w biurze LGD.

Do kompetencji Walnego Zebrania Członków należy m.in.:

- 1) uchwalanie kierunków i programów organizacyjnej i finansowej działalności stowarzyszenia, w tym budżetu stowarzyszenia,
- 2) wybór i odwołanie członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej,
- 3) rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej, w szczególności dotyczących projektów realizowanych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju,
- 4) uchwalanie zmian w Statucie,
- 5) uchwalanie Regulaminu obrad Walnego Zebrania Członków, Regulaminu pracy Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej oraz Regulaminów konkursów grantowych,
- 6) zatwierdzenie Lokalnej Strategii Rozwoju opracowanej w procesie powszechnych, społecznych konsultacji, przez członków, pod kierunkiem Zarządu,
- 7) podejmowanie innych uchwał w sprawach nie przekazanych do kompetencji innych organów.

Zarząd LGD

Zarząd kieruje całokształtem działalności zgodnie z uchwałami Walnego Zebrania Członków, reprezentuje stowarzyszenie na zewnątrz i ponosi odpowiedzialność za swoją pracę przed WZC. Zarząd składa się od 4 do 7 członków. Szczegółowe uprawnienia poszczególnych członków Zarządu, organizację pracy oraz tryb obradowania określa Regulamin Zarządu. Do kompetencji Zarządu należy m.in.:

- 1) kierowanie bieżącą pracą stowarzyszenia,
- 2) zwoływanie WZC,
- 3) powoływanie i odwoływanie dyrektora biura stowarzyszenia oraz zatrudnianie innych pracowników biura,
- 4) uchwalanie Regulaminu pracy biura stowarzyszenia,
- 5) kierowanie pracami nad przygotowaniem LSR oraz innych dokumentów,

6) udział w opracowywaniu wniosków i innych dokumentów w celu pozyskania środków na realizację celów stowarzyszenia w ramach dostępnych programów pomocowych oraz innych środków publicznych.

Rada LGD

Członkowie Rady są wybierani i odwoływani przez Walne Zebranie Członków spośród członków tego zebrania. Rada składa się od 11 do 15 członków. Do wyłącznej kompetencji rady należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia, zgodnie z art. 4 ust. 3 pkt 4) Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności. Wybór operacji, o których mowa powyżej, dokonywany jest w formie uchwały Rady, podjętej zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania zgodnie z pisemną procedurą gwarantującą, że żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji.

Szczegółowe uprawnienia, organizacja pracy oraz tryb obradowania Rady określa Regulamin Organizacyjny Rady. Regulamin Rady, ustanawia szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, procedurę wyłączania z wyboru operacji członków Rady, sposób podejmowania decyzji, tryb głosowania oraz formę dokumentowania posiedzeń.

Rada wybiera operacje oraz grantobiorców zgodnie z procedurami w oparciu o kryteria wyboru ustalone przez Walne Zebranie Członków. Procedury oraz kryteria są upublicznione na stronie internetowej LGD i dostępne dla wszystkich zainteresowanych

Ocena i wybór wniosków odbywa się na posiedzeniu Rady LGD. Biuro LGD wysyła do członków Rady zawiadomienie o terminie, miejscu i porządku posiedzenia Rady LGD, na co najmniej 5 dni przed planowanym posiedzeniem. Zebranie Rady otwiera, prowadzi i zamyka Przewodniczący Rady, który czuwa nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru operacji, poprawnością dokumentacji oraz zgodnością formalną. W przypadku jego nieobecności obowiązki te pełni Wiceprzewodniczący Rady. Obsługę posiedzeń Rady zapewnia Biuro LGD, w tym w szczególności przygotowuje dokumentację projektową poszczególnych operacji złożonych do realizacji w ramach naboru. Sekretarz i dwóch członków Rady – wybieranych przez Radę na każdym posiedzeniu, tworzą komisję skrutacyjną, która zajmuje się kontrolą quorum, obliczaniem głosów podczas głosowań Rady, tworzy listę operacji zgodnych z LSR, listę operacji wybranych oraz kontroluje prawomocność posiedzenia Rady. Prawomocność posiedzenia i podejmowania przez Radę decyzji wymaga obecności co najmniej 50% składu Rady oraz zachowanie parytetu równowagi sektorowej.

Przed dyskusją i głosowaniem nad wyborem operacji członkowie Rady podpisują deklarację poufności i bezstronności dla każdej operacji przez każdego Członka Rady. LGD, podczas wdrażania LSR, będzie prowadziła rejestr interesów członków Rady LGD, pozwalający na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami / poszczególnymi projektami.

W ramach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju LGD "Dolina Drwęcy" zakłada się realizację dwóch typów operacji:

- Operacji realizowanych indywidualnie w ramach wniosków składanych przez Beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny – Radę LGD, a następnie przedkładane do weryfikacji do Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
- Projektów grantowych, czyli operacji, której Beneficjent będący LGD udziela innym, wybranym przez siebie podmiotom (grantobiorcom), grantów, czyli środków finansowych na realizację zadań służących osiągnięciu celów tej operacji.

1.6. Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy" posiada osobowość prawną i działa na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 2020 poz. 2261), ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. 2022 poz. 943 ze zm.) oraz na podstawie Statutu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy".

Organami LGD „Dolina Drwęcy” są: **Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna**. Kadencja organów stowarzyszenia, Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej, trwa cztery lata i kończy się z chwilą powołania nowych organów. Wybór do powyższych organów następuje spośród kandydatów – członków zwyczajnych stowarzyszenia.

Dokumentami wewnętrznymi regulującymi zasady działania LGD "Dolina Drwęcy" są:

- Statut Stowarzyszenia LGD
- Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków LGD
- Regulamin Organizacyjny Rady LGD
- Regulamin Zarządu LGD
- Regulamin Komisji Rewizyjnej LGD
- Regulamin Pracy Biura LGD

Tabela 5 Podstawowe dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania LGD „Dolina Drwęcy”

Pełna nazwa dokumentu	Kwestie regulowane przez dokument
Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy"	1. Zakres uregulowań wynikający z ustawy prawo o stowarzyszeniach oraz o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności 2. Wskazanie celów działalności stowarzyszenia, zadań i sposobów ich realizacji 3. Wskazanie procedury i warunków wyboru i odwołania członków stowarzyszenia 4. Postanowienia ogólne dotyczące organów stowarzyszenia, tj. Walnego Zebrania Członków, Zarządu, Rady (organu odpowiedzialnego za wybór operacji) i Komisji Rewizyjnej 5. Postanowienia dotyczące tworzenia i funkcjonowania zespołów roboczych stowarzyszenia 6. Postanowienia dotyczące zarządzania majątkiem i funduszami stowarzyszenia 7. Postanowienia dotyczące zmian statutu, zmian obszaru objętego LSR i rozwiązania stowarzyszenia
Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy"	1. Postanowienia ogólne dotyczące WZC 2. Szczegółowe zasady dotyczące trybu obradowania WZC
Regulamin Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy"	1. Postanowienia ogólne dotyczące Zarządu 2. Postanowienia dotyczące kompetencji oraz podział zadań pomiędzy członków Zarządu 3. Postanowienia dotyczące pracy i posiedzeń Zarządu
Regulamin Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy"	1. Postanowienia ogólne dotyczące Komisji 2. Postanowienia dotyczące kompetencji Komisji 3. Postanowienia dotyczące pracy i posiedzeń Komisji

Regulamin organizacyjny Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy"	1. Postanowienia ogólne dotyczące Rady 2. Szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady 3. Szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia członków rady z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny) 4. Szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (ocena zgodności wniosków z Programem i LSR wraz z kryteriami zgodności z LSR, zasady dokumentowania oceny) 5. Zasady protokołowania posiedzeń Rady 6. Zasady wynagradzania członków Rady 7. Zasady procedury odwoławczej od decyzji Rady
Regulamin Pracy Biura Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy"	1. Zasady funkcjonowania i organizacji Biura LGD 2. Zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników 3. Uprawnienia Dyrektora i Kierownika Biura Wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju 4. Zakres odpowiedzialności Specjalisty ds. projektów oraz Animatora rozwoju lokalnej społeczności 5. Postanowienia w zakresie podstawowych obowiązków i uprawnień pracownika i pracodawcy 6. Metody pomiaru animacji lokalnej i współpracy 7. Zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych 8. Opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników Biura LGD doradztwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie statutu stowarzyszenia oraz dokumentów organizacyjnych

Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

2.1. Zwięzły opis obszaru i mapa obszaru

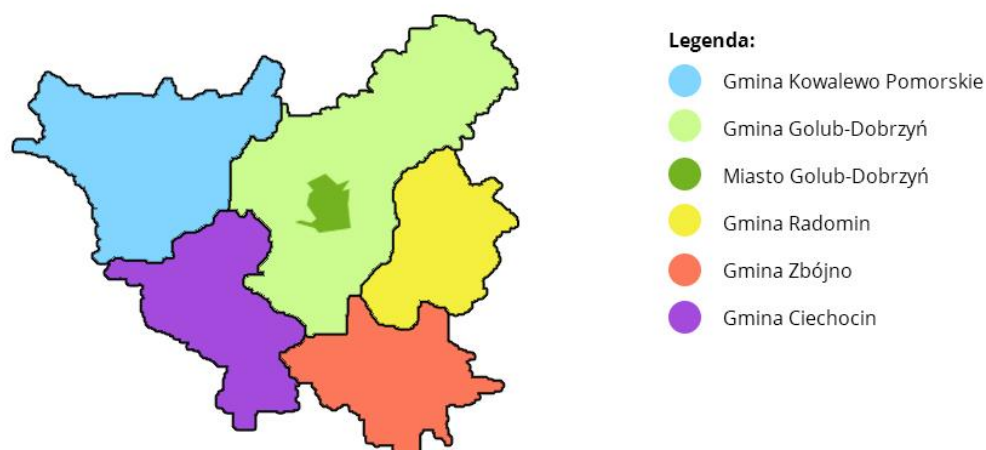
Pod względem administracyjnym obszar LGD „Dolina Drwęcy” pokrywa się z granicami powiatu golubsko-dobrzyńskiego obejmując wszystkie gminy: Miasto Golub-Dobrzyń, Gminę Golub-Dobrzyń, Gminę Kowalewo Pomorskie, Gminę Ciechocin, Gminę Radomin i Gminę Zbójno. Obszar wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju obejmuje wszystkie gminy powiatu, co potwierdza spójność obszaru działania. Poniżej zamieszczono mapę powiatu golubsko-dobrzyńskiego – obszaru wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju LGD "Dolina Drwęcy".

Lokalna Strategia Rozwoju LGD "Dolina Drwęcy" będzie wielofunduszowa – będzie sfinansowana w ramach następujących Programów:

1. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
2. Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027

Realizacja operacji w ramach obu programów będzie możliwa na całym obszarze wdrażania LSR.

Mapa obszaru LGD „Dolina Drwęcy”:

Rysunek 1 Obszar LGD "Dolina Drwęcy"

Obszar działania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy” pokrywa się z granicami powiatu golubsko-dobrzyńskiego, dzięki czemu obejmuje wszystkie jego 6 gmin: Gminę Miasto Golub-Dobrzyń, Gminę Golub-Dobrzyń, Gminę Kowalewo Pomorskie, Gminę Radomin, Gminę Zbójno i Gminę Ciechocin. Centralną część obszaru stanowi Gmina Miasto Golub-Dobrzyń – 1 miasto i jednocześnie siedziba powiatu. Gmina Kowalewo Pomorskie jest gminą miejsko-wiejską i składa się z 1 miasta i 34 miejscowości/ 24 sołectw i 2 Samorządów Osiedlowych. Gminy wiejskie to: Gmina Golub-Dobrzyń (64 miejscowości/ 21 sołectw), Gmina Radomin (22 miejscowości/16 sołectw), Gmina Zbójno (26 miejscowości/ 16 sołectw) i Gmina Ciechocin (27 miejscowości/ 10 sołectw). Dodatkowo obszar położony jest we wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego i graniczy z gminami powiatu toruńskiego (Chełmża, Łysomice, Lubicz, Obrowo i Czernikowo), z gminami powiatu lipnowskiego (Kikół i Chrostkowo), z gminami powiatu rypińskiego (Brzuze i Wąpielsk), z gminą powiatu brodnickiego (Bobrowo) i gminami powiatu Wąbrzeskiego (Dębowa Łąka i Ryńsk). Ponadto obszar działania Stowarzyszenia sąsiaduje z innymi lokalnymi grupami działania: Stowarzyszenie LGD Ziemia Gotyku, Stowarzyszenie LGD "Podgrodzie Toruńskie", Stowarzyszenie LGD Gmin Dobrzyńskich Region Południe, Stowarzyszenie LGD Gmin Dobrzyńskich Region Północ, Stowarzyszenie "LGD Pojezierze Brodnickie" oraz Stowarzyszenie LGD Ziemia Wąbrzeska.

Zgodnie ze stanem na dzień 31 grudnia 2020 r. obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju zamieszkiwało 44 175 osób, co stanowiło 2,2% potencjału ludnościowego województwa (Tabela 6. Liczba ludności obszaru LSR – stan na dzień 31.12.2020 r.). Łączna powierzchnia obszaru LSR to 61 285 ha (613 km²), a więc 3,4% ogólnej powierzchni województwa (Tabela 7. Powierzchnia gmin i obszaru LSR).

Tabela 6. Liczba ludności obszaru LSR - stan na dzień 31.12.2020 r.

Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn
Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	11 780	6 154	5 626
Gmina Kowalewo Pomorskie	11 277	5 712	5 565
miasto	4 122	2 170	1 952
obszar wiejski	7 155	3 542	3 613
Gmina Golub-Dobrzyń	8 851	4 411	4 440
Gmina Radomin	4 023	1 990	2 033
Gmina Zbójno	4 312	2 108	2 204

Gmina Ciechocin	3 932	1 942	1 990
Razem LGD „Dolina Drwęcy”	44 175	22 317	21 858
Woj. kujawsko-pomorskie	2 031 550	1 048 046	983 504

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 7. Powierzchnia gmin i obszaru LSR

Wyszczególnienie	Powierzchnia [ha/km ²]	Udział gmin w powierzchni LSR
Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	750 / 8	1,3%
Gmina Kowalewo Pomorskie	14 120 / 141	23,0%
Gmina Golub-Dobrzyń	19 779 / 198	32,3%
Gmina Radomin	8 081 / 81	13,2%
Gmina Zbójno	8 432 / 84	13,7%
Gmina Ciechocin	10 123 / 101	16,5%
Razem LGD „Dolina Drwęcy”	61 285 / 613	
Woj. kujawsko-pomorskie	1 797 134 / 17 971	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

2.2. Wyjaśnienie dlaczego obszar jest odpowiedni dla strategii

Rozwój lokalny kierowany przez społeczność stanowi instrument skupiony na oddolnym planowaniu i realizowaniu działań. Dzięki zaawansowanym formom współpracy przedstawicieli grup interesów wszystkich sektorów przyniesie wartość dodaną w postaci realizacji projektów dokładnie dopasowanych do miejscowych potrzeb.

Wywodzi się z podejścia LEADER i stosowania jego siedem zasad:

1. oddolność (szeroki udział społeczności lokalnej w tworzeniu i realizacji strategii),
2. terytorialność (lokalna strategia rozwoju przygotowana dla danego, spójnego obszaru),
3. zintegrowanie (łączenie różnych dziedzin gospodarki, współpraca różnych grup interesu),
4. partnerstwo (lokalna grupa działania jako partnerstwo lokalne, w którym uczestniczą różne podmioty z sektora publicznego, społecznego i gospodarczego),
5. innowacyjność (w skali lokalnej),
6. decentralizacja zarządzania i finansowania,
7. sieciowanie i współpraca (wymiana doświadczeń i rozpowszechnianie dobrych praktyk).

Obszar LGD „Dolina Drwęcy” jest spójny terytorialnie, gdyż obejmuje cały obszar Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego. Wszystkie gminy sąsiadują ze sobą i są ze sobą powiązane terytorialnie, przyrodniczo, kulturowo i historycznie. Powiat Golubsko-Dobrzyński położony jest we wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, granicząc od zachodu z powiatem toruńskim i lipnowskim, od północy z powiatem wąbrzeskim, zaś od wschodu z powiatem brodnickim i rypińskim. Terytorialnie, Powiat podzielony jest na sześć gmin, z których charakter miejsko-wiejski reprezentuje Gmina Kowalewo Pomorskie. Pozostałe, tj. Ciechocin, Golub-Dobrzyń, Radomin i Zbójno są gminami wiejskimi. Siedzibą administracyjną Powiatu jest Miasto Golub-Dobrzyń, zlokalizowane w centralnej części Powiatu, będące jednocześnie jedyną gminą o charakterze miejskim w omawianym obszarze.

Pod względem strukturalnym, Powiat Golubsko-Dobrzyński przedstawiany jest jako obszar z dominującą powierzchnią obszarów wiejskich, stanowiących 98,05% ogólnej powierzchni. Charakterystycznym dla Powiatu jest duża lesistość gruntów, stanowiąca 19,90% połaci regionu. Powiat Golubsko-Dobrzyński charakteryzują rozległe połacie leśne, pokrywające się obszarowo z formami ochrony przyrody. Region włączony jest do obszaru funkcjonalnego „Zielonych Płuc Polski” – najczystszonego regionu Polski,

obejmującego unikatowe przyrodniczo tereny, należące do najcenniejszych w kraju i Europie systemów ekologicznych. Charakterystyczną formą dla regionu są drumliny zbójeńskie, tworzące piękne krajobrazy. Na terenie Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego formami ochrony przyrody, pokryte jest 28860,58 ha, co stanowi ponad 47% powierzchni całego Powiatu. Rozległe obszary leśne pokrywają się obszarowo:

- z rezerwatem przyrody „Rzeka Drwęca”,
- z obszarem chronionego krajobrazu „Dolina Drwęcy,
- z obszarem europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 – Dolina Drwęcy.

Ponadto na obszarze powiatu wyróżnić można również liczne pomniki przyrody oraz użytki ekologiczne. Powiat Golubsko-Dobrzyński charakteryzuje się dużym nasileniem i rozległą obszarowością form ochrony przyrody, co wskazuje na cenne dla regionu walory środowiskowe, tworzące swoisty mikroklimat, sprzyjający rozpowszechnianiu i zwiększaniu udziału turystyki aktywnej w ogólnej polityce rozwoju Powiatu. Obszar działania LGD „Dolina Drwęcy” jest idealny do realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju, gdyż skupia w sobie ludność mającą podobne problemy i potrzeby. Poszczególne Gminy współpracują ze sobą od lat w celu wspólnej realizacji projektów. Poszczególne projekty które będą realizowane w ramach LSR będą się przyczyniały do rozwoju obszaru LSR i poprawy warunków życia jego mieszkańców.

Rozdział III Partycypacyjny charakter LSR

3.1. Opis partycypacyjnych metod tworzenia LSR i jej realizacji, ze szczególnym uwzględnieniem partycypacji grup istotnych z punktu widzenia LSR

Partycypacja to branie w czymś udziału, uczestnictwo. Aby mieszkańcy obszaru jak najszerszej włączyli się w proces tworzenia LSR przedstawiciele LGD „Dolina Drwęcy” podjęli szereg działań informacyjno-promocyjnych w ramach tzw. wsparcia przygotowawczego. Na stronie internetowej i profilu na portalu społecznościowym LGD i Gmin Partnerskich zostały zamieszczone zaproszenia do udziału w spotkaniach konsultacyjnych w każdej z gmin oraz do indywidualnych konsultacji w biurze LGD (dla wszystkich zainteresowanych udziałem w tworzeniu LSR). Publikowano liczne komunikaty zapraszające do udziału w badaniach ankietowych prowadzonych przez LGD w zakresie potrzeb i problemów, warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, do zgłaszania pomysłów na projekty (fiszki projektowe). Każdy kto zgłosił swój pomysł otrzymywał kalendarze biurkowe i/lub gadżety promocyjne wykonane specjalnie w tym celu w ramach środków ze wsparcia przygotowawczego. U podstaw partycypacji leży współpraca różnych grup interesu, pozwalająca trafniej diagnozować potrzeby społeczności, projektować zaspokajające je działania i efektywniej korzystać z dostępnych zasobów i kapitałów, dlatego LGD podjęła wszelkie wysiłki i dostępne kanały komunikacji, aby pozyskać jak najwięcej uczestników procesu tworzenia LSR.

W procesie tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju, Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy" uwzględniła odpowiedni udział wszystkich grup interesów sektorów partnerstwa, tj. społecznego, publicznego, gospodarczego oraz samych mieszkańców obszaru LGD. Prace nad dokumentem strategicznym podzielono na dwa główne etapy:

Etap I – badania ankietowe (ankieta papierowa i elektroniczna) przeprowadzane wśród mieszkańców obszaru działania LGD, które mają wskazać najważniejsze problemy na obszarze działania LGD oraz określić sposoby ich rozwiązywania.

06 lipca 2022 r. na stronie internetowej LGD zostały zamieszczone 2 ankiety konsultacyjne. Ankiety te również były wypełniane przez uczestników spotkań konsultacyjnych w poszczególnych gminach a następnie wprowadzane do systemu przez pracowników Biura LGD.

Pierwsza ankieta w szczególności dot. określenia celów i zadań do realizacji. Łącznie została wypełniona przez 100 osób. Ankietowani wskazywali głównie na potrzebę realizacji zajęć dla seniorów i młodzieży, tworzenia miejsc pracy, rozwoju rolnictwa, promocji turystyki, dotacje na rozwój firm, promocje lokalnych produktów, ścieżki rowerowe, place zabaw itp.

Druga ankieta dot. działalności LGD. Łącznie została wypełniona przez 89 osób. Ankietowani wskazywali, że o działaniach LGD dowiadawali się głównie z naszej strony internetowej bądź bezpośrednio rozmawiając z pracownikami Biura. Większość osób korzystała również z doradztwa Biura na etapie przygotowania wniosku. Jako główne działania LGD w kolejnych latach wskazano wsparcie budowy infrastruktury, organizację szkoleń oraz imprez plenerowych.

Etap II – konsultacje społeczne (grupowe) odbywające się w każdej Gminie należącej do naszego obszaru działania, gdzie wspólnie z przedstawicielami wszystkich grup interesów sektorów tworzących LGD (sektor publiczny, społeczny, gospodarczy) opracowaliśmy analizę SWOT oraz określiliśmy cele i zadania do realizacji. Spotkania poświęcone były w szczególności analizie potrzeb rozwojowych i potencjału naszego obszaru, a także celów strategii, w tym wymiernych celów końcowych dotyczących rezultatów oraz odnośnie planowanych działań. Podczas spotkań omawiane były zagadnienia dotyczące głównych problemów rozwiązywanych przy wykorzystaniu podejścia LEADER a więc innowacyjności, cyfryzacji, środowiska i klimatu, zmian demograficznych z uwzględnieniem starzenia się społeczeństwa oraz wyludnienia, opisu partnerstwa w realizacji LSR, w szczególności poprzez wspólną realizację przedsięwzięć i projektów. Zostały przedstawione doświadczenia z realizacji LSR w poprzednich okresach programowania oraz przykłady dobrych praktyk zrealizowanych projektów, które miały zachęcić do realizacji jak największej liczby projektów społecznych w nowej perspektywie. Podczas spotkań odbyły się m.in. burza mózgów i dyskusja, podczas której każdy uczestnik, mógł przedstawić swoje pomysły.

Drugi etap prac nad LSR składał się z następujących wydarzeń:

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Dolina Drwęcy" przeprowadziła cykl spotkań konsultacyjnych, dla przedstawicieli organizacji pozarządowych – KGW, OSP, ZHP, PES, stowarzyszeń i fundacji, sołtysów, lokalnych liderów oraz przedsiębiorców, a także dla wszystkich zainteresowanych z obszaru powiatu golubsko-dobrzyńskiego, w miesiącu lipcu i sierpniu 2022 roku. Spotkania odbyły się w dniach: 7 lipca (Urząd Gminy Ciechocin – 15 osób), 8 lipca (Świetlica wiejska w Białkowie – 21 osób), 11 lipca (Urząd Miasta Golubia-Dobrzyń – 6 osób), 13 lipca (Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Radominie – 8 osób), 14 lipca (Urząd Gminy Kowalewo Pomorskie – 29 osób), 15 lipca (Urząd Gminy Zbójno – 28 osób), 3 sierpnia (Świetlica wiejska w Ciechocinie – 18 osób), 8 sierpnia (Świetlica wiejska w Sokołowie – 6 osób), 9 sierpnia (Świetlica wiejska w Sierakowie – 7 osób), 10 sierpnia (Dwój Fijewo, Golub-Dobrzyń – 4 osoby), 17 sierpień (Świetlica wiejska w Radominie – 12 osób), 19 sierpnia (Świetlica wiejska w Działyniu – 8 osób).

W ramach spotkań, w których uczestniczyli członkowie zarządu LGD, sołtysi, przedstawiciele jednostek podległych (szkoły podstawowe, GOPS, MOPS, publiczna szkoła muzyczna, MGOPS, MGOK), Powiatowy Zespół Doradztwa Rolniczego, OWES, radni, lokalni liderzy, przedstawiciele OSP, KGW, stowarzyszeń, fundacji, a także przedsiębiorcy, mieszkańcy oraz urzędnicy, przeprowadzono dyskusję grupową, której celem było m.in. przeznaczenie środków z nowej perspektywy finansowej UE na lata 2021-2027 w ramach dotacji z LGD. Dyskusja miała również na celu sprecyzować i zweryfikować najważniejsze problemy na obszarze działania LGD „Dolina Drwęcy”, a także określić sposoby ich rozwiązywania.

Wstępem każdego spotkania było przybliżenie idei RLKS, jego podstawowych celów i zasad realizacji, wskazano rodzaje i źródła finansowania projektów w ramach opracowywanej LSR.

Najważniejszym elementem każdego spotkania była analiza SWOT, podczas której każda osoba mogła wskazać mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia jakie jej zdaniem występują na obszarze LGD.

Następnie wspólnie wypracowywaliśmy obszary tematyczne/priorytetowe cele LSR. Na każdym spotkaniu przeprowadzono również dyskusje grupowe (fokus) z przedstawicielami wszystkich sektorów, mające na celu określenie problemów, ograniczeń i potrzeb zdiagnozowanych przez partnerów. Z partnerami sektora społecznego i gospodarczego wyznaczono główne problemy związane z ich działalnością (np. ograniczony dostęp do środków finansowych umożliwiających działalność statutową organizacji pozarządowych, brak odpowiednich środków na inwestycje, zdiagnozowane braki w dostępie do określonych usług, problem ze

starzejącym się społeczeństwem, brakiem oferty dla seniorów i ludzi młodych, braki inwestycyjne w infrastrukturze turystycznej i in.).

Przyjęto wnioski i propozycje w zakresie założeń analizy SWOT oraz celów LSR od uczestników spotkania, przeprowadzono procedurę uwzględnienia/ odrzucenia wniosków.

W ramach tworzenia LSR dnia 30 listopada 2022 r. na zaproszenie Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego Piotra Całbeckiego w siedzibie Lokalnej Grupy Działania Ziemia Gotyku w Łysomicach odbyło się spotkanie informacyjno-szkoleniowe dot. funduszy europejskich dla regionu w latach 2021-2027 w zakresie rozwoju lokalnego. Podczas spotkania zostały omówione m.in. założenia RLKS w perspektywie 2021-2027, nowa perspektywa RLKSu w programie regionalnym, działania przygotowawcze do zadań związanych z nową perspektywą oraz odbyła się wspólna dyskusja. W spotkaniu z ramienia LGD „Dolina Drwęcy” wzięło udział 10 osób, w tym członkowie KGW, fundacji, radni, sołtysi, przedstawiciele jst.

Etap III – Konsultacje dot. wyboru zakresów wsparcia EFS+ – badanie ankietowe służące podjęciu decyzji dotyczących wyboru zakresu projektów dofinansowanych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027. Zaprosiliśmy mieszkańców Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego do udziału w krótkim badaniu ankietowym. Niniejsze badanie ankietowe było elementem procesu konsultacji społecznych, służących podjęciu decyzji dotyczących wyboru zakresu projektów dofinansowanych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027. Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w formie elektronicznej a także papierowej podczas wydarzenia promującego w dniu 06.05.2023 r. Wszystkie wypełnione ankiety zostały następnie wprowadzone do systemu przez pracowników LGD. Wydarzenie promujące było również okazją do porozmawiania w szczególności z osobami młodymi (uczniowie i harcerze) na temat ich potrzeb i oczekiwań.

Łącznie w badaniu wzięło udział 128 osób. Wskazano że w ramach środków z EFS+ powinno być realizowane wsparcie dla dzieci i młodzieży (127 wskazań) oraz seniorów (128 wskazań).

26 kwietnia 2023 r. odbyliśmy spotkanie z uczestnikami Uniwersytetu Trzeciego Wieku z Golubia-Dobrzynia, aby poznać ich potrzeby i oczekiwania w zakresie wsparcia ze środków EFS+.

Etap IV – nabór fiszek projektowych, które miały na celu zebranie pomysłów projektowych do realizacji w ramach LSR 2023-2027. Poinformowano mieszkańców oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na terenie Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego o możliwości zgłaszania swoich pomysłów projektowych do realizacji w okresie 2023-2027. Zgłaszane pomysły zostały wykorzystane przy tworzeniu Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania "Dolina Drwęcy" na lata 2023-2027, w szczególności w zakresie wykorzystania środków EFS+.

W ramach fiszek wskazywano przede wszystkim chęć realizacji klubów młodzieżowych i klubów seniora oraz rozwoju infrastruktury publicznej.

Etap V – konsultacje projektu LSR z mieszkańcami obszaru działania LGD (indywidualne w ramach Otwartych Punktów Konsultacyjnych), wypracowane założenia LSR, w szczególności dotyczące Diagnozy obszaru LGD, Analizy SWOT, celów LSR, przedsięwzięć i wskaźników zostały poddane konsultacjom społecznym. Każda osoba miała możliwość zgłoszenia uwag i sugestii do materiału. Poprzez stronę internetową LGD oraz portal społecznościowy zostały zaproszone wszystkie zainteresowane osoby i podmioty z obszaru działania LGD „Dolina Drwęcy” – Powiat Golubsko-Dobrzyński, w szczególności przedstawiciele Gmin, organizacji pozarządowych, KGW, OSP, sołtysi i przedsiębiorcy. Zorganizowano konsultacje Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania "Dolina Drwęcy" na lata 2023-2027 w poszczególnych gminach naszego obszaru działania, w następujących terminach i miejscach: 31 maja w godz. 10.00-12.00 Urząd Gminy Ciechocin – 10 obecnych (przedstawiciele jst, mieszkańcy), 31 maja

w godz. 13.00-15.00 MGOK w Kowalewie Pomorskim – 9 obecnych (przedstawiciele jst, MGOK-u, Biblioteki Publicznej, mieszkańcy, członkowie stowarzyszeń oraz Związku Emerytów i Rencistów), 01 czerwca w godz. 12.00-14.00 GOK w Radominie – 9 obecnych (przedstawiciele jst, Biblioteki Publicznej, OSP, KGW, przedsiębiorcy, mieszkańcy), 01 czerwca w godz. 15.00-17.00 Świetlica Wiejska w Węgiersku – 11 obecnych (przedstawiciele jst, GOPS, organizacji pozarządowych, KGW, mieszkańcy), 01 czerwca w godz. 18.00-20.00 Świetlica Wiejska w Działyniu – 7 obecnych (przedstawiciele Zespołu Szkół, KGW, mieszkańcy), 02 czerwca w godz. 10.00-12.00 Urząd Miasta Golubia-Dobrzynia – 5 obecnych (przedstawiciele jst, ZHP, mieszkańcy).

Wszystkie uwagi, które wpłynęły, zostały poddane analizie pod kątem ich przyjęcia lub odrzucenia.

Wnioski, które były zgłaszane podczas różnych spotkań przez różne osoby/podmioty z różnych Gmin obszaru, a więc wnioski najczęściej powtarzające się dot. przede wszystkim rozwoju małej infrastruktury publicznej (place zabaw, siłownie zewnętrzne, kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznej), powstawania miejsc spotkań dla mieszkańców, klubów seniora, klubów młodzieżowych oraz te, które wpisywały się w założenia Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 oraz Funduszy Europejskich dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 zostały uwzględnione. Na ich podstawie opracowano główne potrzeby rozwojowe obszaru LSR oraz określono priorytetowe cele LSR i przedsięwzięcia. Natomiast wnioski niewpisujące się w w/w dokumenty oraz niszowe, czyli zgłaszane przez pojedyncze osoby/podmioty albo specyficzne tylko dla danej miejscowości a nie całego obszaru LSR (np. toalety publiczne, budowa lub przebudowa dróg gminnych, organizacja jednodniowych wydarzeń typu wyjazdy, imprezy, koncerty itp.) zostały odrzucone. Podczas konsultacji gotowego projektu LSR nie wpłynęły żadne uwagi, które wymagałyby przyjęcia bądź odrzucenia.

3.2 Planowane działania w celu poinformowania o strategii społeczność lokalną, wzmocnienia partnerskiej współpracy członków we wdrażaniu LSR oraz rozwinięcia współpracy pomiędzy podmiotami z obszaru LGD

RLKS ukierunkowany jest na budowanie lokalnej tożsamości w oparciu o aktywizację społeczną i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnych. RLKS powinien wspierać tworzenie sieci kontaktów i współpracę z innymi miejscowymi partnerami oraz innowacyjne (w skali lokalnej) podejście. Realizacja określonych w LSR celów jest możliwa poprzez zaangażowanie lokalnych społeczności w przygotowanie i wdrożenie LSR.

W wyniku licznych spotkań informacyjno-konsultacyjnych, zbieraniu ankiet i fiszek projektowych, pozyskiwaniu informacji na temat potrzeb mieszkańców podczas bezpośrednich spotkań i możliwości dyskusji, uzgodniono zakres działań mający wpływ na rozwój obszaru LSR poprzez realizację określonych celów i wskaźników.

Do informowania lokalnej społeczności o pracach nad tworzeniem oraz wdrażaniem Lokalnej Strategii Rozwoju wykorzystujemy przede wszystkim naszą stronę internetową oraz nasz profil na portalu społecznościowym (Facebook), a także prosimy Urzędy Gmin o zamieszczanie na ich stronach i tablicach informacyjnych wszystkich informacji niezbędnych do stworzenia i wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju z udziałem lokalnej społeczności. Jest to sposób przyjęty przez nas od początku istnienia LGD, który sprawdza się na naszym obszarze. W perspektywie 2014-2020 w ramach planu komunikacji przeprowadziliśmy mnóstwo imprez i wydarzeń promujących, szkoleń z mieszkańcami, konkursów plastycznych, przez co nasz portal społecznościowy stał się naszą wizytówką i jest chętnie odwiedzany przez mieszkańców, dzięki czemu jest dobrym kanałem komunikacji z mieszkańcami.

W dniu 19.05.2023 r. projekt LSR został udostępniony w Biurze LGD w celu przeprowadzenia konsultacji społecznych. Każda osoba miała możliwość zgłoszenia swoich uwag bądź sugestii do dokumentu. Uwagi można było zgłaszać osobiście.

Najcenniejszym zasobem obszaru działania LGD są liderzy, czyli osoby, które są gotowe wziąć odpowiedzialność za swoją małą ojczyznę i poświęcić swoją energię i zaangażowanie w celu realizacji dobra wspólnego. Istotą podejścia typu LEADER jest zachęcanie lokalnych liderów do planowania rozwoju swojego obszaru, ukierunkowana jest na oddolne budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej przy wykorzystaniu miejscowych zasobów, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. LGD jest swoistym partnerstwem, którego celem jest współpraca, efektywna komunikacja pomiędzy partnerami (członkami), dzielenie się wiedzą i doświadczeniem.

Każdy z członków oraz mieszkańców ma możliwość bezpośredniego zgłaszania pomysłów do realizacji w ramach naborów wniosków i/lub planu komunikacji w Biurze LGD oraz podczas wielu organizowanych przez LGD wydarzeń, spotkań, szkoleń. Każdy pomysł jest analizowany przez Zarząd pod kątem możliwości realizacji czasowej i finansowej. LGD prowadzi od 2013 roku fanpage na portalu społecznościowym, który jest szczególnie lubianym przez mieszkańców kanałem komunikacji. Każdy zainteresowany mieszkaniec czy członek LGD ma możliwość zapisania się do newslettera znajdującego się na stronie internetowej LGD. Biuro LGD jest otwarte dla mieszkańców zgodnie z godzinami swojej pracy i jest miejscem chętnie odwiedzanym przez mieszkańców szukających środków finansowych albo wsparcia przy organizacji swoich przedsięwzięć. Pracownicy Biura, członkowie Zarządu oraz Rady chętnie służą radą i pomocą w miarę swoich możliwości.

Minimum raz w roku organizowane jest Walne Zebranie Członków podczas którego członkowie mogą się wypowiadać w zakresie działania LGD oraz realizacji LSR. Walne zwoływane jest w momencie wystąpienia zgłaszanych potrzeb.

Aby wzmocnić partnerską współpracę członków we wdrażaniu LSR oraz rozwinąć współpracę pomiędzy podmiotami z obszaru LSR zaplanowano różnorodne formy komunikacji i animacji społecznej zawarte w Planie komunikacji. Plan komunikacji zapewni skuteczną komunikację z lokalnymi liderami (m.in. sołtysami, radnymi gmin, powiatów, województwa), instytucjami kulturalnymi i/lub edukacyjnymi mającymi siedzibę na obszarze LSR (m.in. bibliotekami, domami kultury, szkołami, uniwersytetami trzeciego wieku), organizacjami pozarządowymi mającymi siedzibę na terenie objętym LSR (w szczególności skupiającymi młodzież i seniorów m.in. kołami gospodyń wiejskich, ochotniczymi strażami pożarnymi, klubami sportowymi), instytucjami działającymi na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji społecznej (m.in. ośrodkami pomocy społecznej, parafiami, warsztatami terapii zajęciowej itp.), mieszkańcami obszaru LSR oraz przedsiębiorcami mającymi siedzibę lub oddział na obszarze objętym LSR.

Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR

4.1. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem

Punktem wyjścia, przy tworzeniu każdej strategii rozwoju, powinna być analiza aktualnej sytuacji demograficznej i gospodarczej badanego obszaru, w tym przypadku obszaru działania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy”. Pozwoli ona określić profil społeczno-demograficzny mieszkańców oraz opis procesów zachodzących w danej społeczności.

Sytuacja demograficzna

Żeby przy tworzeniu strategii rozwoju móc określić profil społeczno-demograficzny mieszkańców jak i opis procesów zachodzących w danej społeczności należy dokonać analizy aktualnej sytuacji demograficznej badanego obszaru. Zgodnie z danymi GUS na koniec 2020 r. obszar LGD „Dolina Drwęcy” zamieszkiwało 44 175 mieszkańców (ok. 2,2% ludności woj. kujawsko-pomorskiego). Gminą o największej liczbie ludności była Gmina Miasto Golub-Dobrzyń (11 780 os.), zaś najmniejszej Gmina Ciechocin (3 932 os.). Gęstość zaludnienia dla całego obszaru LGD „Dolina Drwęcy” wyniosła 72,1 osób/km² (przy uwzględnieniu terenów

miejskich). Z kolei gęstość zaludnienia wyłącznie obszarów wiejskich wyniosła jedynie 47,34 osób/km². Jednak trzeba zaznaczyć, że 64% społeczeństwa LGD zamieszkuje tereny wiejskie (28 273 os.), a społeczności miast stanowią 36% (15 902 os.).

Na przestrzeni ostatnich 5 lat (2016-2020) odnotowano wzrost liczby ludności w gminach Golub-Dobrzyń oraz Radomin. W tym samym okresie największe spadki liczby ludności odnotowała przede wszystkim Gmina Miasto Golub-Dobrzyń, a także gminy Ciechocin i Kowalewo Pomorskie.

Tabela 8. Liczba ludności na obszarze LGD „Dolina Drwęcy” w latach 2016-2020

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020	Zmiana
Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	12 839	12 828	12 630	12 546	11 780	- 8,25
Gmina Kowalewo Pomorskie	11 522	11 487	11 489	11 453	11 277	- 2,13
miasto	4 220	4 192	4 143	4 143	4 122	- 2,32
obszar wiejski	7 302	7 295	7 346	7 310	7 155	- 2,01
Gmina Golub-Dobrzyń	8 635	8 692	8 727	8 781	8 851	+ 2,50
Gmina Radomin	3 872	3 867	3 878	3 837	4 023	+ 3,90
Gmina Zbójno	4 359	4 381	4 382	4 379	4 312	- 1,08
Gmina Ciechocin	4 023	4 034	4 034	4 022	3 932	- 2,26
Razem LGD „Dolina Drwęcy”	45 250	45 289	45 140	45 018	44 175	- 2,38
Województwo kujawsko-pomorskie	2 083 927	2 082 944	2 077 775	2 072 373	2 031 550	- 2,51

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 9. Skumulowane dane demograficzne obszaru LGD „Dolina Drwęcy” z lat 2016-2020

Wyszczególnienie	Przyrost naturalny	Saldo migracji	Zmiana liczby mieszkańców
Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	- 47	- 75	- 1 059
Gmina Kowalewo Pomorskie	- 10	- 35	- 245
Gmina Golub-Dobrzyń	- 11	51	+ 216
Gmina Radomin	0	- 36	+ 151
Gmina Zbójno	- 13	- 2	- 47
Gmina Ciechocin	- 4	- 15	- 91
Razem LGD „Dolina Drwęcy”	- 85	- 112	- 1057

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Należy przyjrzeć się danym cząstkowym w zakresie przyrostu naturalnego oraz salda migracji, składającymi się na wynik zmiany liczby mieszkańców w poszczególnych gminach obszaru LSR. Analiza powyższych danych wskazuje następujące trendy:

- dodatnią zmianę liczby mieszkańców odnotowano w dwóch gminach: Gminie Golub-Dobrzyń i Gminie Radomin;
- wzrost liczby mieszkańców z tytułu salda migracyjnego odnotowano w jednej gminie – Gminie Golub-Dobrzyń;
- spadek liczby mieszkańców w gminach Kowalewo Pomorskie, Zbójno i Ciechocin jest związany zarówno z ujemnym przyrostem naturalnym i przede wszystkim saldem migracyjnym;
- spadek liczby mieszkańców Gminy Miasto Golub-Dobrzyń wynika głównie z najwyższego na tle innych gmin ujemnego przyrostu naturalnego jak i ujemnego ruchu migracyjnego, co związane jest

z przenoszeniem się mieszkańców miasta na tereny podmiejskie (głównie Gmina Golub-Dobrzyń oraz Kowalewo Pomorskie), pomiędzy 2016-2020 r. na terenie gminy wiejskiej Golub-Dobrzyń oddano do użytku 170 budynków mieszkalnych, natomiast na terenie miasta w analogicznym okresie wybudowano zaledwie 39 budynków mieszkalnych;

Tabela 10. Ludność obszaru LGD „Dolina Drwący” w podziale na płeć i grupy wiekowe – stan na dzień 31.12.2020 r.

Grupy wiekowe	Wsk. feminizacji	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
0-14	96	3 589	3 746	7 335
15-24	93	2 417	2 602	5 019
25-34	97	3 012	3 115	6 127
35-44	93	3 233	3 481	6 714
45-54	99	2 836	2 864	5 700
55-64	97	2 922	3 000	5 922
65 i więcej	141	4 308	3 050	7 358
Ogółem	102	22 317	21 858	44 175

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wiek jest jednym z podstawowych elementów struktury demograficznej ludności, który wpływa na przebieg procesów demograficznych. Z tego też względu podział ludności na określone grupy wiekowe odgrywa pierwszorzędną rolę przy prowadzeniu analiz demograficznych. W 2020 r. **najliczniejszą grupę wiekową stanowiła ludność w wieku 65 i więcej (16,7% ogółu ludności)** oraz 0-14 lat (16,6% ogółu ludności). Pozostałe przedziały wiekowe 15-24 lat – 11,4%, 25-34 lat – 13,9%, 35-44 lat – 15,2%, 45-54 lat – 12,9%, 55-64 lat – 13,4%. W ciągu najbliższych 10 lat część grupy wiekowej 10-19 lat stanowiąca w 2020 r. ok. 11,1% społeczeństwa obszaru LGD (4 905 osób) osiągnie wiek produkcyjny i wejdzie w lokalny rynek pracy, co przełoży się jednocześnie na wzrost popytu na pracę i konieczność zapewnienia zwiększonej liczby miejsc pracy. W 2020 r. kobiety stanowiły 50,5% mieszkańców obszaru LGD „Dolina Drwący”, co przełożyło się na wynik wskaźnika feminizacji – 102 kobiety na 100 mężczyzn. Struktura płci ludności jest zróżnicowana w zależności od wieku – w poszczególnych przedziałach wiekowych występuje asymetria płci, z nieznaczną dominacją mężczyzn, za wyjątkiem przedziału 65+, gdzie wskaźnik feminizacji wynosi aż 141 kobiet na 100 mężczyzn.

Przeprowadzona diagnoza obszaru oraz konsultacje społeczne pokazują, że ważnym problemem okazuje się starzenie się społeczeństwa obszaru LGD, wyraźny i systematyczny spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (wynikająca z niskiej dzietności), przy jednoczesnym wzroście liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. W okresie 2016-2020 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zwiększyła się o 53 osoby, w tym samym okresie odnotowano wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym o 892 osoby. Liczba osób w wieku produkcyjnym spadła o 2020 osób utrzymując się na poziomie ponad 60%. Należy zauważyć również liczbę osób w tzw. wieku senioralnym 60+, który dla obszaru LGD wyniósł 36,3% (16 049 osób).

Tabela 11. Ludność obszaru LGD „Dolina Drwący” według płci i ekonomicznych grup wieku

Wyszczególnienie	2016			2020		
	M	K	Ogółem	M	K	Ogółem
Wiek przedprodukcyjny	3 754	3 528	7 282 (16,1%)	3 746	3 589	7 335 (16,6%)
Wiek produkcyjny	16 079	13 882	29 961 (66,2%)	15 062	12 879	27 941 (63,3%)
Wiek poprodukcyjny	2 587	5 420	8 007 (17,7%)	3 050	5 849	8 899 (20,1%)

Razem	22 420	22 830	45 250	21 858	22 317	44 175

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Liczba osób w wieku poprodukcyjnym jest sporo wyższa od osób w wieku przedprodukcyjnym, co warunkuje konieczność podjęcia inicjatyw dla zapewnienia opieki oraz warunków do aktywizacji społecznej seniorów.

Tabela 12. Prognoza demograficzna dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego na lata 2025-2050

Prognoza na lata	Miasto	Wieś	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
2025	16 843	28 569	45 412	22 546	22 866
2030	16 569	28 566	45 135	22 402	22 733
2035	16 220	28 403	44 623	22 136	22 487
2040	15 817	28 112	43 929	21 795	22 134
2045	15 382	27 753	43 135	21 432	21 703
2050	14 929	27 363	42 292	21 058	21 234

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wyliczenia Urzędu Statystycznego w zakresie prognozy liczby ludności powiatu golubsko-dobrzyńskiego (obszaru LGD „Dolina Drwęcy”) na lata 2025-2050 obrazują stały spadek wszystkich składowych społeczeństwa: kobiet, mężczyzn, osób zamieszkujących wsie i miasta (szybsze wyludnianie miast niż wsi).

Podsumowanie sytuacji demograficznej:

1. Spadek liczby mieszkańców odnotowują gminy: Kowalewo Pomorskie, Ciechocin, Zbójno i przede wszystkim Miasto Golub-Dobrzyń. Wzrost liczby mieszkańców występuje w gminach Golub-Dobrzyń i Radomin.
2. W okresie 2016-2020 liczba ludności obszaru LGD ma tendencję spadkową – spadła aż o 1075 osób. Na ten wynik składa się ujemny przyrost naturalny i ujemny ruch migracyjny.
3. Problem starzenia się społeczeństwa – systematyczny spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym, co przekłada się na potrzebę dostosowania bazy i oferty usług społecznych i komercyjnych skierowanych do seniorów.
4. Wyniki konsultacji społecznych wykazały, iż na terenie działania LGD „Dolina Drwęcy” mamy do czynienia z zauważalnym zjawiskiem starzenia się społeczeństwa oraz niskiej dzietności, a co za tym idzie konieczności zapewnienia jak największej ilości usług społecznych, których celem będzie m.in. aktywizowanie nieaktywnych seniorów i młodzieży.
5. Wyniki konsultacji wskazują na izolację, brak integracji dzieci i młodzieży oraz niewystarczającą/ brak oferty pozaformalnej edukacji.
6. Diagnoza pokazuje konieczność zaliczenia seniorów oraz dzieci i młodzieży do grup osób w niekorzystnej sytuacji.

Rynek pracy

Odpowiednia aktywność ekonomiczna mieszkańców jest podstawowym warunkiem pomyślnego rozwoju każdej społeczności lokalnej i jest przy tym wyznacznikiem rozwoju gospodarczego obszaru. Aktywność gospodarcza jest źródłem dochodów osób aktywnych jak również osób zamieszkujących wspólnie w ich gospodarstwie domowym, a także docelowo źródłem dochodów całej społeczności poprzez odprowadzane podatki zasilające budżet każdej gminy. Problemy z obniżoną aktywnością ludności odbijają się wprost na dochodach gospodarstw domowych oraz wpływach do budżetu jednostek samorządowych. Na koniec

2020 r. liczba bezrobotnych na obszarze LGD „Dolina Drwęcy” wyniosła 2 229 osób, w tym kobiety 1349 (ok. 60,5% wszystkich bezrobotnych). Dla porównania w 2016 r. odsetek kobiet w liczbie osób bezrobotnych był na podobnym poziomie tj. ok. 61,3%.

Tabela 13. Liczba bezrobotnych na obszarze LGD „Dolina Drwęcy” w latach 2016-2020

Bezrobotni	2016	2017	2018	2019	2020	2016-2020
Mężczyźni	964	727	674	668	880	- 8,71%
Kobiety	1 529	1 285	1 218	1 187	1 349	- 11,77%
Razem	2 493	2 012	1 892	1 855	2 229	- 10,59%
Udział bezrobotnych w stosunku do osób w wieku produkcyjnym	8,32%	6,77%	6,42%	6,60%	7,98%	
Udział kobiet w liczbie bezrobotnych	61,33%	63,87%	64,38%	63,99%	60,52%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Jednym z głównych czynników wpływających na wysokie bezrobocie jest stosunkowo niski poziom wykształcenia bezrobotnych. Osobom o niskich kwalifikacjach często jest trudniej znaleźć pracę, niż osobom wykształconym. Największą grupę wśród bezrobotnych tworzyły w 2020 r. osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej – 679 os. (30,5% ogółu bezrobotnych), następnie z wykształceniem zasadniczym zawodowym/branżowym – 661 os. (29,7% ogółu bezrobotnych), a najmniej liczną grupę stanowili bezrobotni z wykształceniem wyższym – 136 os.(6,1%). W badanym okresie zmalała liczba bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym/branżowym (- 20,0%) oraz wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (- 14,8%).

Tabela 14. Wykształcenie bezrobotnych na obszarze LGD „Dolina Drwęcy” w latach 2016-2020

Bezrobotni	2016	2017	2018	2019	2020	2016-2020
Wyższe	123	111	98	119	136	+ 10,6%
Policealne i średnie zawodowe	457	397	363	363	458	+ 0,2%
Średnie ogólnokształcące	290	253	263	240	295	+ 1,7%
Zasadnicze zawodowe/branżowe	826	620	569	541	661	- 20,0%
Gimnazjalne i poniżej	797	631	599	592	679	- 14,8%
Ogółem	2 493	2 012	1 892	1 855	2 229	- 10,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W 2016 r. najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 24-34 (766 os., w tym 549 kobiet), drugą co do wielkości grupą były osoby w wieku 35-44 (515 os., w tym 333 kobiety). W 2020 r. najliczniejszą grupą bezrobotnych nadal pozostawały wyżej wskazane grupy wiekowe tj. 25-34 i 35-44. W związku z tym, że cały czas wzrasta liczba osób podejmujących naukę na uczelniach wyższych, a studia kończy się w wieku ok. 24-26 lat, ma to wpływ na zwiększony poziom bezrobotnych w przedziale wiekowym 25-34 lata. Należy zwrócić uwagę na znaczący odsetek liczby kobiet wśród bezrobotnych w przedziałach wiekowych 25-34 (aż 72,6%), 35-44 (63,3%) oraz 24 i poniżej (62,6%), co może wskazywać na pewny poziom dyskryminacji kobiet na rynku pracy, a także ze względu na młody wiek (wiek zawierania związku małżeńskiego i tworzenia rodziny).

Tabela 15. Bezrobotni obszaru LGD „Dolina Drwęcy”

Bezrobotni	2016			2020		
	Ogółem	M	K	Ogółem	M	K
24 i poniżej	422	151	271	388	145	243
25-34	766	217	549	718	197	521
35-44	515	182	333	474	174	300
45-54	449	206	243	361	167	194
55 i więcej	341	208	133	288	197	91
Ogółem	2 493	964	1 529	2 229	880	1 349

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wśród osób bezrobotnych w 2020 r. przeważały osoby długotrwale bezrobotne, czyli pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy, takich osób zarejestrowano 1 252 os. (56,2% wszystkich bezrobotnych). Przekłada to się z jednej strony na ubóstwo znacznej liczby rodzin wśród społeczeństwa LGD, zaś z drugiej strony wpływa na obciążenie fiskalne budżetu powiatu golubsko-dobrzyńskiego (system zasiłków). Bezrobocie długotrwale wynika również z niskich kwalifikacji osób bezrobotnych, które niejednokrotnie blokują im drogę powrotu na rynek pracy. Grupę bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych stanowi 821 os. (36,8%). Wysoki poziom liczby bezrobotnych można zauważyć również wśród osób posiadających co najmniej 1 dziecko do 6 roku życia – 534 osoby. Wynik ten wiąże się przede wszystkim z osobami w wieku 18-44, które nie powróciły lub nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka (np. z powodu ograniczonego dostępu do żłobków i przedszkoli czy utrudnień ze strony pracodawców). Należy również zauważyć, że 2,5% bezrobotnych obszaru LGD stanowią osoby z niepełnosprawnościami.

Tabela 16. Charakterystyka osób bezrobotnych obszaru LGD „Dolina Drwęcy”

Bezrobotni	2020
Do 25 roku życia	388
Powyżej 50 roku życia	471
Długotrwale bezrobotni	1 252
Bez kwalifikacji zawodowych	821
Osoby posiadające co najmniej 1 dziecko do 6 roku życia	534
Osoby z niepełnosprawnościami	55

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 17. Skala bezrobocia w gminach obszaru LGD „Dolina Drwęcy” w latach 2016 i 2020

Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych		Udział bezrobotnych w liczbie os. w wieku produkcyjnym	
	2016	2020	2016	2020
Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	831	725	10,3%	10,3%
Gmina Kowalewo Pomorskie	525	480	7,2%	7,1%
Gmina Golub-Dobrzyń	449	412	8,2%	7,6%
Gmina Ciechocin	181	170	7,2%	7,1%
Gmina Radomin	207	182	8,5%	7,6%
Gmina Zbójno	300	260	11,2%	10,2%
Razem	2 493	2 229	8,8%	8,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na obszarze LGD największy udział bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym można zauważyć w Gminie Miasto Golub-Dobrzyń oraz w Gminie Zbójno (ponad 10%), zaś najmniejszy w Gminie Kowalewo Pomorskie i Gminie Ciechocin (ok. 7%). Liczba osób bezrobotnych z prawem do zasiłku pozostaje na podobnym poziomie w porównaniu roku 2016 (363 os.) do roku 2020 (364 os.), co również przekłada się na warunki socjalne w rodzinach osób bezrobotnych.

Podsumowanie sytuacji na rynku pracy:

1. Wysoki poziom bezrobocia na obszarze LGD – udział osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym na koniec 2020 r. - 8.4% (2 229 osób).
2. Szczególnie wysoki poziom bezrobocia odnotowano pośród **kobiet, osób w wieku 25-34 lata i osób długotrwale bezrobotnych** (pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy).
3. Konieczne jest wdrożenie rozwiązań wspierających przedsiębiorczość takich jak założenie działalności gospodarczej oraz rozwinięcia istniejących przedsiębiorstw.
4. Wyniki konsultacji społecznych potwierdziły potrzebę wsparcia przedsiębiorczości na terenie działania LGD „Dolina Drwęcy” oraz możliwości pozyskania środków na ten cel.
5. Diagnoza pokazuje konieczność zaliczenia kobiet do grup osób w niekorzystnej sytuacji.

Gospodarka

Siłą napędową każdego regionu są działające na jego terenie przedsiębiorstwa. To właśnie firmy, zarówno sektora prywatnego i publicznego, dostarczają większość miejsc pracy dla lokalnej społeczności, wypłacają wynagrodzenia pracownicze, które następnie napędzają lokalną gospodarkę oraz płacą lokalne podatki. W 2020 r. na obszarze LGD funkcjonowało 3 961 podmiotów gospodarczych, w tym 180 podmiotów sektora publicznego oraz 3 781 podmiotów prywatnych. W przeciągu ostatnich 5 lat liczba podmiotów gospodarczych wzrosła z 3 540 do 3 961 w 2020 r. (wzrost o 421 podmiotów, + 11,9%). Pomimo odnotowanego wzrostu, należy zwrócić uwagę na poziom przedsiębiorczości, czyli ilość podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców, który dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego w 2020 r. wyniósł 90,3 i był niższy od poziomu województwa (103,2).

Tabela 18. Charakterystyka sektora gospodarczego obszaru LGD „Dolina Drwęcy” w latach 2016-2020

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
Sektor prywatny	3 361	3 427	3 507	3 662	3 781
Sektor publiczny	179	182	180	177	180
Ogółem	3 540	3 609	3 687	3 839	3 961
w tym według formy prawnej					
Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	97	100	97	96	99
Spółki handlowe	152	161	156	159	159
w tym z udziałem kapitału zagranicznego	19	18	12	15	14
Spółdzielnie	25	26	18	16	16
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	2 709	2 760	2 845	2 970	3 083
Fundacje, stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	169	171	164	175	176
Poziom przedsiębiorczości – liczba podmiotów na 1000 mieszkańców	78,6	80,2	82,2	85,7	90,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Do głównych obszarów działalności i podmiotów gospodarczych zalicza się przede wszystkim działalności sekcji G (Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle), które stanowią 24,9% wszystkich podmiotów, następnie budownictwo 23,2%, przetwórstwo przemysłowe 10,9%, transport i gospodarka magazynowa 8,4% oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna 5,6%. W ujęciu dynamicznym na przestrzeni ostatnich pięciu lat należy wskazać na zauważalny wzrost liczby podmiotów z sektorów: przetwórstwo przemysłowe, budownictwo, transport i gospodarka magazynowa, opieka zdrowotna i pomoc społeczna.

Tabela 19. Sektory gospodarki obszaru LGD „Dolina Drwęcy”

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020	PKD 2007
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	190	183	174	172	171	A
Górnictwo i wydobywanie	8	7	7	6	6	B
Przetwórstwo przemysłowe	371	379	372	392	398	C
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	7	7	8	9	7	D
Budownictwo	520	556	597	666	739	F
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle	867	867	864	860	867	G
Transport i gospodarka magazynowa	247	257	269	275	276	H
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	65	65	65	66	70	I
Informacja i komunikacja	36	39	44	49	51	J
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	76	71	69	71	75	K
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	167	176	181	185	190	L
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	83	80	93	92	93	N
Edukacja	131	132	124	126	128	P
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	172	181	185	189	192	Q
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacja	76	79	80	83	82	R

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na obszarze działania LGD „Dolina Drwęcy” największy potencjał gospodarczy skupia się w Gminie Miasto Golub-Dobrzyń oraz w Gminie Kowalewo Pomorskie, gdzie zlokalizowano łącznie prawie 59% wszystkich prywatnych podmiotów gospodarczych. Dominującym ośrodkiem gospodarczym tego obszaru jest niewątpliwie Miasto Golub-Dobrzyń, czyli siedziba powiatu, w obrębie którego funkcjonuje 1 204 prywatnych podmiotów gospodarczych (prawie 32% wszystkich podmiotów prywatnych obszaru LGD). Najmniej korzystnie pod względem liczby przedsiębiorstw wypadają gminy Ciechocin (247 podmiotów, 6,5%) i Radomin (261 podmiotów, 6,9%).

Tabela 20. Podmioty gospodarcze według własności

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów gospodarczych	Sektor prywatny	Sektor publiczny
Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	1 300	1 204	89
Gmina Kowalewo Pomorskie	1 049	1 010	35
Gmina Golub-Dobrzyń	783	754	21
Gmina Ciechocin	254	247	5
Gmina Radomin	275	261	12
Gmina Zbójno	326	305	18
Razem	3 987	3 781	180

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wśród wszystkich podmiotów gospodarczych (3 987), aż 3 821 podmiotów stanowią mikroprzedsiębiorstwa, które zatrudniają do 0-9 osób (95,8% wszystkich przedsiębiorstw). Aż 31,1% mikroprzedsiębiorstw ma swoje siedziby na terenie Gminy Miasto Golub-Dobrzyń, kolejne 25,4% ulokowane jest na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie. Ponadto na obszarze LGD zlokalizowano 143 małe przedsiębiorstwa zatrudniające 10-49 pracowników, głównie w obrębie Miasta i Gminy Golub-Dobrzyń, a także Gminy Kowalewo Pomorskie.

Tabela 21. Podział przedsiębiorstw obszaru LGD „Dolina Drwęcy” pod względem wielkości zatrudnienia

Wyszczególnienie	Mikro 0-9	Małe 10-49	Średnie 50-249	Duże 250<
Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	1 239	46	14	1
Gmina Kowalewo Pomorskie	1 011	33	5	0
Gmina Golub-Dobrzyń	751	30	2	0
Gmina Ciechocin	242	12	0	0
Gmina Radomin	265	10	0	0
Gmina Zbójno	313	12	1	0
Razem	3 821	143	22	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tereny inwestycyjne i instytucje otoczenia biznesu

Analizując stan gospodarczy obszaru LGD „Dolina Drwęcy” należy przedstawić atrakcyjność inwestycyjną, ze względu na występowanie terenów inwestycyjnych takich jak:

- Golubsko-Dobrzyński Park Przemysłowo-Technologiczny (7,83 ha powierzchni – teren jest w pełni uzbrojony oraz kompleksowo przygotowany dla następnych inwestycji. Większość terenu została już wydzierżawiona)
- Południowe obszary miasta Golubia-Dobrzynia,
- Dzielnic przemysłowa Golubia-Dobrzynia ,
- Działki z ustalonym przeznaczeniem na terenie Gminy Kowalewo Pomorskie,
- Nieoddany jeszcze do użytku Park Przemysłowo-Technologiczny we Wrockach.

Na obszarach Gminy Ciechocin, Radomin i Zbójno nie ma terenów inwestycyjnych. Na obszarze działania LGD „Dolina Drwęcy” funkcjonuje nowopowstały Inkubator Przedsiębiorczości w Sokołowie (Gmina Golub-Dobrzyń), który wspiera rozwój przedsiębiorczości na terenie wiejskim.

Organizacje pozarządowe

Na całym obszarze działania LGD „Dolina Drwęcy” istnieje spory potencjał organizacji pozarządowych. Działają 33 koła gospodyń wiejskich zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Kół Gospodyń Wiejskich, które aktywnie działają na rzecz lokalnych środowisk wiejskich m.in. poprzez działalność społeczno-wychowawczą oraz oświatowo-kulturalną w środowiskach wiejskich, działalność na rzecz wszechstronnego rozwoju obszarów wiejskich, czy rozwijanie kultury ludowej. Ochroną ludności, ochroną przeciwpożarową i ratownictwem, a także działalnością profilaktyczną na poziomie lokalnym zajmuje się 47 jednostek ochotniczych straży pożarnych (w tym 9 włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego). Różnorodną działalnością społeczną zajmuje się również 17 fundacji i 79 innych stowarzyszeń. Ponadto część organizacji działa w formie przedsiębiorstw społecznych (14), czyli podmiotów gospodarczych, które generują zyski dzięki oddziaływaniu na społeczność w których funkcjonują, a więc ich działalność opiera się przede wszystkim na realizacji celów społecznych. Istnieją 2 spółdzielnie socjalne, które polegają na prowadzeniu biznesu w sposób zespołowy, gdzie grupa ludzi wspólnie chce osiągnąć cele gospodarcze, ale także realizuje cele społeczne. Prowadzone są 3 wioski tematyczne, czyli wsie mające swój motyw przewodni zbudowany na bazie zasobów przyrodniczych, kulturowych oraz historycznych danej miejscowości stanowiący sposób na ożywienie gospodarki wiejskiej i zapewnienie mieszkańcom wsi alternatywnych dochodów, przyciągają turystów, a także integrują mieszkańców wsi. Dodatkowo jest 1 grupa producentów rolnych będąca swoistym modelem biznesowym, opartym na współpracy producentów (rolników indywidualnych oraz przedsiębiorców rolnych) w podstawowych obszarach rolniczej działalności tj. zaopatrzenia w środki produkcji, produkcji, marketingu i wspólnego użytkowania maszyn mającym na celu osiągnięcie wzrostu produkcji rolniczej, obniżenia kosztów produkcji, poprawienia jakości towarów, zwiększenia skali produkcji lub dostosowanie produkcji do potrzeb rynku. W dziedzinie sportu istnieje 25 klubów sportowych działających w sferze różnorodnej aktywności fizycznej. Wiele osób działa w formie grup nieformalnych lub w partnerstwie i stanowią oni bazę do powstania wielu nowych organizacji na obszarze działania LGD „Dolina Drwęcy”. Podczas konsultacji społecznych organizacje pozarządowe często wskazywały na potrzebę animacji społeczności lokalnej oraz powiększania oferty usług społecznych w lokalnym środowisku poprzez m.in. tworzenie klubów seniora i klubów młodzieżowych, aby w szczególności aktywizować nieaktywnych seniorów i młodzież. Pozwoli to również na swego rodzaju deinstytucjonalizację usług publicznych poprzez realizację grantów ze środków EFS+.

Rolnictwo

Na obszarze LGD „Dolina Drwęcy” przydatność rolnicza gleb jest zróżnicowana, a dominacją gleby klasy III i IV, które zajmują łącznie ok. 70% powierzchni gruntów ornych.

Tabela 22. Charakterystyka gospodarstw rolnych obszaru LGD „Dolina Drwęcy”

Wyszczególnienie	Gmina Miasto Golub- Dobrzyń	Gmina Kowalewo Pomorskie	Gmina Golub- Dobrzyń	Gmina Ciechocin	Gmina Radomín	Gmina Zbójno	Razem LGD
Gospodarstwa rolne	51	655	779	359	488	418	2 750
Do 1 ha włącznie	4	13	22	8	12	7	66
1 – 5 ha	22	209	247	96	128	112	814
5 – 10 ha	8	150	181	83	105	104	631
10 – 15 ha	4	84	116	46	67	61	378
15 ha i więcej	13	199	213	126	176	134	861

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Obszar LGD jest predysponowany do rozwoju rolnictwa głównie w zakresie produkcji zwierzęcej oraz w uzupełnieniu do produkcji roślinnej. Jednakże struktura wielkościowa gospodarstw rolnych ogranicza rozwój rolnictwa wysokotowarowego. Na obszarze działania LGD „Dolina Drwęcy” niewielka część rolników organizowała się w grupy producenckie oraz stowarzyszenia, działające na rzecz m.in.: dostosowania produkcji prowadzonej w gospodarstwach członków grup producentów rolnych do wymogów rynkowych, wspólne wprowadzanie towarów do obrotu, centralizacja sprzedaży oraz dostarczenie do odbiorców hurtowych.

Pomoc społeczna

Wyznacznikiem położenia ekonomicznego ludności są uzyskiwane przez nią dochody stałe, czyli płace, emerytury i renty stałe, których brak wywołuje zapotrzebowanie na pomoc ze strony instytucji państwa i lokalnego środowiska społecznego. Brak możliwości weryfikacji stałych źródeł dochodów mieszkańców analizowanego obszaru skłania do badania położenia ekonomicznego społeczności poprzez wymiar wielkości i form pomocy społecznej świadczonej mieszkańcom.

Placówki opieki społecznej na obszarze LGD:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Golubiu-Dobrzyniu,
- Powiatowy Zespół ds. orzekania o niepełnosprawności w Golubiu-Dobrzyniu,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Golubiu-Dobrzyniu,
- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kowalewie Pomorskim,
- Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej w Ciechocinie, Radominie, Zbójnie oraz Golubiu-Dobrzyniu,
- Dom Pomocy Społecznej w Golubiu-Dobrzyniu,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Golubiu-Dobrzyniu,
- Powiatowa Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza we Wielgim,
- Powiatowa Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Typu Specjalistycznego w Golubiu-Dobrzyniu,
- Warsztaty Terapii Zajęciowej w Kowalewie Pomorskim.

W sferze pomocy społecznej działa kilka organizacji pozarządowych, które wspierają pomocą różne grupy społeczne, w tym m.in. niepełnosprawnych, seniorów, młodzież.

Tabela 23. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LGD „Dolina Drwęcy”

Wyszczególnienie	Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej	Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	
	osoby	W liczbie mieszkańców gminy	W liczbie mieszkańców obszaru LGD
Gmina Miasto Golub-Dobrzyń	1 116	9,5%	2,5%
Gmina Kowalewo Pomorskie	585	5,2%	1,3%
Gmina Golub-Dobrzyń	486	5,5%	1,1%
Gmina Ciechocin	332	8,4%	0,8%
Gmina Radomin	332	8,3%	0,8%
Gmina Zbójno	407	9,4%	0,9%
Ogółem	3 258	-	7,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Problemy z funkcjonowaniem rynku pracy na obszarze LGD powodują utrzymanie się sfery ubóstwa i konieczność korzystania z pomocy społecznej. Według danych z Ośrodków Pomocy Społecznej najczęstszymi przyczynami korzystania z pomocy społecznej, a tym samym **najpoważniejszymi problemami społecznymi są ubóstwo i bezrobocie**. Na kolejnych miejscach wśród problemów społecznych wymieniono niepełnosprawność, długotrwałą chorobę, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, czy potrzebę ochrony macierzyństwa.

Tabela 24. Powody przyznania pomocy socjalnej

Powody przyznania pomocy rodzinie	Liczba
Ubóstwo	791
Bezdomność	42
Potrzeba ochrony macierzyństwa	181
Bezrobocie	685
Niepełnosprawność	401
Długotrwała lub ciężka choroba	405
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	166
Przemoc w rodzinie	29
Alkoholizm	60
Narkomania	2
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	8
Zdarzenie losowe	5
Sytuacja kryzysowa	4

Źródło: dane PUP w Golubiu-Dobrzyniu

Bardzo ważną rolę w pomocy społecznej odgrywają takie formy aktywizacji osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, w tym grup osób w niekorzystnej sytuacji, które wymagają rozwijania lub wręcz odzyskania zdolności funkcjonowania w społeczeństwie. Działania w tym zakresie podejmuje:

- Powiatowy Urząd Pracy w Golubiu-Dobrzyniu – działalność skierowana do osób bezrobotnych w zakresie ułatwienia podjęcia zatrudnienia w różnych formach, dostępie do usług prawnych i innych ważnych usług. Główna pomoc PUP skierowana jest do najsłabszych, biernych społecznie i długotrwale bezrobotnych, którzy narażeni są na ryzyko społecznej marginalizacji.
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Golubiu-Dobrzyniu – działalność aktywizacji osób wykluczonych społecznie poprzez organizację turnusów rehabilitacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami, organizację wycieczek integracyjnych dla osób niewidomych i słabo widzących we współpracy z Polskim Związkiem Niewidomych w Golubiu-Dobrzyniu oraz Polskim Związkiem Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Golubiu-Dobrzyniu.

Aktualnie oferowana pomoc, w szczególności skierowana dla osób bezrobotnych jest niewystarczająca – oferowane instrumenty wsparcia przedsiębiorczości (środki na utworzenie własnej działalności, doradztwo, dofinansowanie miejsc pracy) nie spełniają oczekiwań. Potrzebne jest wzmocnienie tego typu instrumentów poprzez właściwą promocję przedsiębiorczości, odpowiednią zachętę sfinansowania utworzenia działalności gospodarczej (środki na utworzenie i rozwój przedsiębiorstw) oraz merytoryczną pomoc prawną i księgową (inkubator przedsiębiorczości). Szczęólnego podejścia wymagają osoby w niekorzystnej sytuacji, które wymagają dodatkowo działań z zakresu aktywizacji i animacji społecznej, szkoleń i kursów w zakresie podnoszenia kwalifikacji, działań wspierających w zakresie aktywnej integracji (działalność środowiskowa klubów, świetlic). Należy przy tym uwzględnić trudność w aktywizacji osób przyzwyczajonych do korzystania ze środków pomocy społecznej – osoby takie potrzebują często

kompleksowej pomocy, wsparcia wielowymiarowego i długoterminowego, efektywnych działań, łączących zarówno reintegrację społeczną jak i końcowo powrót na rynek pracy.

Podsumowanie przedsiębiorczości i pomocy społecznej:

1. Stały wzrost liczby przedsiębiorstw, w tym przede wszystkim mikroprzedsiębiorstw. Miasto Golub-Dobrzyń wraz z Gminą Kowalewo Pomorskie stanowią główne centrum gospodarcze obszaru LGD.
2. Niewystarczająca oferta wsparcia w zakresie podejmowania i rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej. Możliwość wprowadzenia rozwiązań innowacyjnych. Innowacje mogą dot. zarówno wprowadzania nowych jak i udoskonalonych rozwiązań.
3. Podejmowanie działalności gospodarczej oraz rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych szansą na walkę z ubóstwem i bezrobociem.
4. Spory potencjał działalności organizacji pozarządowych, często brak środków na działalność statutową.
5. Duże rozdrobnienie rolnictwa. Konieczność podejmowania pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych.
6. Diagnoza pokazuje konieczność zaliczenia rolników prowadzących działalność rolniczą w małych gospodarstwach do grup osób w niekorzystnej sytuacji.
7. Wyniki konsultacji społecznych potwierdziły potrzebę wsparcia przedsiębiorczości na terenie działania LGD „Dolina Drwęcy” oraz możliwości pozyskania środków na ten cel.

Środowisko przyrodnicze

Pod względem fizycznogeograficznym obszar objęty LSR znajduje się w makroregionie Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego, przy czym centralna część obszaru (Golub-Dobrzyń i okolice) leży w mezoregionie Doliny Drwęcy, północna część w mezoregionie Pojezierza Chełmińskiego, a południowa na pojezierzu Dobrzyńskim. Obszar ten cechuje duża różnorodność form ukształtowania terenu, co jest związane przede wszystkim z rzeźbą młodoglacjalną: doliny rzeki Drwęcy i Rużca, liczne rynny jeziorne oraz wzgórza i pagórki morenowe, wały ozów, kemy i drumliny („Drumliny Zbójeńskie”). Różnorodność rzeźby obszaru LGD, duże wysokości względne oraz inne elementy wzbogacające krajobraz, wpływa na relatywnie wysoką atrakcyjność turystyczną i rekreacyjną obszaru LSR.

Lasy stanowią bardzo ważny element środowiska naturalnego i krajobrazowego obszaru LGD „Dolina Drwęcy”. Występują tutaj dwa duże kompleksy leśne położone w dolinie Drwęcy – tzw. Kotlina Konstancjewska i Kotlina Elgiszewska. Pozostałe tereny leśne występują lokalnie i w mniejszych skupiskach. Największą powierzchnię lasów posiadają Gmina Golub-Dobrzyń (6 411,34 ha) i Gmina Ciechocin (3 700,49 ha). Natomiast cały obszar LGD „Dolina Drwęcy” posiada 12 182,50 ha lasów. Na terenie LGD dominują lasy państwowe, co umożliwia do nich dostęp mieszkańcom i turystom. Na bezleśnych terenach wysoczyzn morenowych istotnymi obszarami zieleni są parki podworskie. Są one cenne nie tylko ze względów historycznych czy kulturowych, jako część zespołów dworsko-parkowych, ale także ekologicznych, gdyż wzbogacają i uatrakcyjnają środowisko przyrodnicze i krajobraz wiejski.

Pod względem hydrologicznym obszar LGD „Dolina Drwęcy” położony jest w dorzeczu Wisły. Rzeka Drwęca stanowi oś hydrograficzną tego terenu, a jej dopływy to: Struga Kujawska, Struga Wąbrzeska, Struga Młyńska, Ruziec, Lubianka oraz Struga Ciechocińska. Drwęca jest typową rzeką pojezierną, silnie meandrującą. Bardzo mały spadek wody przyczynił się do powstania wielu malowniczych meandrów. Rzece towarzyszą również liczne starorzecza. Od 1961 r. Drwęca jest rezerwatem wodnym "Rzeka Drwęca" obejmującym rzekę, jej dopływ Ruziec, a także strefę przyległego brzegu (największy rezerwat ichtiologiczny w Polsce). Najpoważniejszymi źródłami zanieczyszczeń są ścieki oczyszczone mechaniczno-biologicznie, odprowadzane z miast położonych nad rzeką: Brodnica i Golub-Dobrzyń, ponadto pochodzące z miejscowości położonych nad jej dopływami oraz zanieczyszczenia obszarowe z terenów rolnych. Rzeki

oraz zasoby wodne na obszarze LGD cechują się zwiększającym się zjawiskiem antropopresji oraz pogarszaniem się stanu jakości wód. Ważnym zasobem wodnym są liczne jeziora (21 jezior powyżej 10ha), z czego największymi są: Mlewieckie (84,4ha), Wielgie (70,9ha), Wojnowskie (48,7ha), Okonin (37,4 ha). Większość jezior jest zagospodarowana turystycznie, przy czym najpopularniejszym akwenem użytkowanym turystycznie jest jezioro Okonin, które ponadto jest jednym z najczystszych jezior w województwie, będący jedynym oficjalnym kąpieliskiem na obszarze LGD.

Na terenie LGD „Dolina Drwęcy” wytyczono liczne formy prawnej ochrony przyrody i krajobrazu: obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody, pomniki przyrody, użytki ekologiczne, a także obszar Natura 2000. Stanowią one ponad 47% powierzchni obszaru LGD. Znajdują się tutaj części dwóch obszarów chronionego krajobrazu: Doliny Drwęcy oraz Drumliny Zbójeńskie, chronione ze względu na wyróżniający je krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach. W obrębie obszaru LGD wyznaczono również 2 rezerваты przyrody, które obejmują tereny zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym. Są to rezerваты: ichtiologiczny "Rzeka Drwęca" oraz leśny "Bobrowisko". Dzięki temu obszar LGD wykazuje cenne walory środowiskowe, co sprzyja również rozpowszechnianiu i rozwojowi aktywnej turystyki.

Na terenie obszaru LGD znajduje się ponadto 42 pomniki przyrody żywej oraz nieożywionej, a także użytki ekologiczne o łącznej powierzchni ponad 229 ha. Znajduje się tutaj również część obszaru europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 – obszar Dolina Drwęcy o łącznej powierzchni 748,2 ha, obejmujący rzekę Drwęcę ze starorzeczami, łąkami, lasami. Ochrona obszaru wymaga, aby wszelka działalność nie prowadziła do degradacji chronionych siedlisk przyrodniczych oraz do pogarszania warunków bytowania chronionych gatunków roślin i zwierząt.

Dziedzictwo kulturowe

Obszar LGD „Dolina Drwęcy” znajduje się na pograniczu historycznych ziem Chełmińskiej i Dobrzyńskiej. Rzeka Drwęca od wielu wieków stanowiła granicę geograficzną, oddzielając w przeszłości Polskę od państwa zakonu krzyżackiego, województwo chełmińskie od ziemi dobrzyńskiej oraz zabór pruski od zaboru rosyjskiego. Pomimo wielu różnic kulturowych, historycznych i gospodarczych z czasem te granice się zatęrzyły i od tego momentu region ten zapisywał jedynie wspólną historię, zachowując przy tym spójność kulturową. Pełną spójność terytorialną obszaru LGD, podkreśla nazwa miasta powiatowego Golub-Dobrzyń. Szućciną historyczną tego obszaru jest wysoka liczba obiektów zabytkowych chronionych na podstawie wpisu do rejestru zabytków i ewidencji zabytków. Na szczególną uwagę, ze względu na wysoki potencjał turystyczny, zasługują przede wszystkim:

- starówka golubska,
- Zamek Golubski i mury obronne,
- zespół pałacowo-parkowy w Szafarni,
- klasztor Karmelitów w Oborach,
- kościół p.w. św. Katarzyny w Golubiu,
- kościół p.w. św. Marcina we Wrockach,
- kościół p.w. św. Mikołaja w Kowalewie Pomorskim,
- kościół ewangelicki w Ostrowitem,
- kościół p.w. św. Bartłomieja w Chełmoniu (XIV w.),
- kościół p.w. Matki Boskiej Śnieżnej w Srebrnikach (XIII w.),
- kościół p.w. św. Katarzyny i Małgorzaty w Wielkiej Łące (XIII/XIV w.),
- kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Dulsku
- zespół pałacowy w Zbójnie,
- zespół pałacowy w Sokołowie,
- młyn w Dulniku.

Łącznie na obszarze LGD „Dolina Drwęcy” zlokalizowano 43 obiekty zabytkowe chronione na podstawie wpisu do rejestru zabytków, są to głównie obiekty sakralne, pałace oraz dwory i ich założenia oraz zabytkowe obiekty techniki, a także 880 zabytków nieruchomych niewpisanych do rejestru zabytków

ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków jak np. budynki mieszkalne/domy/kamienice, cmentarze oraz kapliczki.

Obiekty kultury

Duże znaczenie dla sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru LGD ma potencjał kulturalny, który jest generowany przede wszystkim poprzez działalność bibliotek, szkół, domów kultury oraz znaczące ośrodki kultury w Golubiu-Dobrzyniu i Szafarni.

Na **Zamku Golubskim** znajduje się Muzeum Regionalne PTTK, w którego zbiorach znajdują się muzealia z dziedziny archeologii, etnografii i historii (głównie militaria). Na szczególną uwagę zasługują XIV- XV-wieczne armaty oraz kopie armat i machin wojennych wykonanych dla potrzeb filmu (np. kolubryna z filmu "Potop"), które zostały przekazane przez Wytwórnię Filmów Fabularnych w Łodzi. W dziale etnograficznym zgromadzono XIX-wieczne zabytki kultury materialnej z terenu ziemi dobrzyńskiej, np. kompletny warsztat garncarski, warsztat rzeźnicki, narzędzia pracy rybaków i inne. Muzeum organizuje wystawy czasowe i tematyczne związane z zamkiem i działalnością PTTK. Ponadto organizowane są imprezy/wydarzenia kulturalne o randze krajowej oraz międzynarodowej – Wielkie Turnieje Rycerskie, Krajowe Konkursy Krasomówcze dla przewodników PTTK i młodzieży, Golubskie Hubertusy, spektakle historyczne, bale kostiumowe i inne. Największym wydarzeniem, które przyciąga turystów z Polski i zagranicy jest odbywający się cyklicznie Międzynarodowy Turniej Rycerski. Podczas turnieju na zamkowym dziedzińcu odbywają się potyczki rycerzy, turnieje kusznice i krasomówcze, a także liczne przedstawienia teatralne. Przy zamku działa Szkoła Rycerska, hotel oraz restauracja.

Kolejnym bardzo ważnym obiektem przyciągającym turystów jest **Ośrodek Chopinowski w Szafarni**, w którym odbywają się Międzynarodowe Konkursy Pianistyczne dla Dzieci i Młodzieży. Organizowane są ponadto liczne koncerty, konkursy literackie i plastyczne, wystawy sztuki współczesnej oraz turnieje wiedzy o Fryderyku Chopinie.

Pozostałe instytucje kultury zlokalizowane na obszarze LGD to: biblioteki – 13 placówek, 3 domy kultury (Golub-Dobrzyń, Kowalewo Pomorskie oraz Radomin), Muzeum Techniki Sztuki Wojennej i Muzeum Lisewski Zakątek prowadzone przez stowarzyszenia oraz Regionalna Izba Pamięci im. Marii Dąbrowskiej w Płonnem.

Ponadto w gminach funkcjonują świetlice wiejskie oraz wiejskie domy kultury, będące miejscem zebrań i spotkań okolicznościowych mieszkańców, miejscem zebrań członków Ochotniczych Straży Pożarnych oraz członkiń Kół Gospodyń Wiejskich. Świetlice wiejskie oraz ich bezpośrednie otoczenie spełniają często funkcje rekreacyjne, a czasami również turystyczne – przy obiektach organizowane są place zabaw dla dzieci młodszych i starszych, a także siłownie zewnętrzne. Część obiektów świetlic pozyskało wyposażenie do zabaw i rekreacji – takie obiekty stanowią swoiste centrum społeczne, kulturalne i rekreacyjne miejscowości wiejskich. Pomimo dotychczasowego zaangażowania środków publicznych w inwestycje w zakresie modernizacji, rozbudowy i budowy nowych obiektów świetlic wiejskich w ostatnich latach, jeszcze wiele miejscowości wiejskich oczekuje wsparcia w tym zakresie. Wiele obiektów wymaga również aranżacji otoczenia świetlic na cele rekreacyjne – wiaty do spotkań plenerowych, place zabaw, siłownie zewnętrzne i inne. Dodatkowo wyniki konsultacji społecznych pokazały, że jest spore zainteresowanie i zapotrzebowanie na realizację w nich projektów społecznych takich jak kluby seniora oraz kluby młodzieżowe.

Turystyka

Obszar LGD „Dolina Drwęcy” charakteryzuje stosunkowo wysoka atrakcyjność turystyczna wynikająca ze zróżnicowanych wysokich walorów przyrodniczych, uznanych walorów kulturowych, korzystne położenie wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych takich jak autostrada A1 oraz droga krajowa nr 15. Atrakcyjność turystyczna obszaru przełożyła się na rozwój różnych aktywności turystycznych i rekreacyjnych

skierowanych zarówno do turystów krajowych jak również zagranicznych. Golub-Dobrzyń jako miasto powiatowe pełni również swoje centrum obsługi turystycznej obszaru LGD, sprzyja temu również centralne położenie miasta na tle powiatu/obszaru, zapewniając spójność terytorialną. W skład obiektów bazy noclegowej obszaru LGD wchodzi m.in.: hotele, motele, zajazdy, ośrodki wczasowe/wypoczynkowe, pensjonaty, gospodarstwa agroturystyczne, kwatery prywatne, pola namiotowe i kempingowe. Spośród stosunkowo licznych obiektów noclegowych na obszarze LGD należy wymienić:

- Hotel i restauracja na Zamku Golubskim (prowadzony przez PTTK) – 69 miejsc noclegowych,
- Hotel i restauracja Vabank w Golubiu-Dobrzyniu – 32 miejsca noclegowe,
- Hotel Osada Karbówko Wellness&Spa w Elgiszewie – 164 miejsc noclegowych,
- Przystań i camping "Zacisze" w Golubiu-Dobrzyniu,
- Willa Irys w Golubiu-Dobrzyniu – 25 miejsc noclegowych,
- Ośrodek Wypoczynkowo-Wędkarski "Angelzentrum" w Ostrowitem (koło Golubia-Dobrzynia) – 30 miejsc noclegowych (sezonowe),
- Dom Weselny "IRENA" w Kowalewie Pomorskim – 40 miejsc noclegowych,

Ponadto na obszarze LGD „Dolina Drwący” funkcjonują obiekty agroturystyczne i inne obiekty noclegowe (motele, hotele, ośrodki wypoczynkowe, kwatery noclegowe), np.: Agro-SPA w Nowogrodzie, Agroturystyka Leśna Polana w Sadykierzu, Gospodarstwo Agroturystyczne w Macikowie, Kwatery „U RYBAKA” w Golubiu-Dobrzyniu, NORMA w Płonku, Orzechowy Jar w Elgiszewie, Rybaczówka Ruziec w Ruźcu, Stajnia Płonko w Płonku, Trzy Kasztany w Dulsku-Spiczynie – łącznie 132 miejsca noclegowe. Część obiektów noclegowych i rekreacyjnych wymaga działań modernizacyjnych lub poszerzenia zakresu działalności (usługi rekreacyjne), tak aby zaspokoić rosnące oczekiwania i wymogi turysty krajowego i zagranicznego. Potrzebny wydaje się również proces zintegrowania sektora turystycznego obszaru LSR, który na chwilę obecną działa jako zbiór oddzielnych usługodawców, a tym samym nie wykorzystuje całego potencjału obszaru.

Od 2011 roku na obszarze powiatu działa również Golubsko-Dobrzyńska Organizacja Turystyczna, która jako stowarzyszenie samorządów i gestorów branży turystycznej oraz organizacji pozarządowych, działa w zakresie rozwoju i promocji lokalnych produktów i atrakcji turystycznych.

Według danych GUS z 2020 r. na obszarze LGD funkcjonowało 305 miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych, co w porównaniu do wyniku z roku 2016, wskazuje na niewielki spadek o 5 miejsc noclegowych). Wg danych GUS w 2020 r. udzielono łącznie 27 183 noclegów, w tym 281 turystom zagranicznym (głównie: Niemcy, Norwedzy, Ukraińcy, Brytyjczycy i Rosjanie). Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w 2020 r. wyniósł 27,2%, natomiast wskaźnik intensywności ruchu turystycznego (wskaźnik Schneidera), czyli liczba turystów korzystających z noclegów na 1000 ludności jest na poziomie 351,29, co w porównaniu z wynikiem województwa (389,93) wskazuje na wysoki potencjał turystyczny dla obszaru LGD „Dolina Drwący”.

Podsumowanie środowiska przyrodniczego i turystyki:

1. Duży potencjał w zakresie wykorzystania zasobów naturalnych na potrzebę rozwoju turystyki i rekreacji, w tym agroturystyki – wysoka jakość przyrodnicza terenu, wysoka atrakcyjność turystyczna, lasy, jeziora, liczne formy ochrony przyrody.
2. Wyniki konsultacji społecznych wykazały potrzebę wspierania pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, a także rozwoju przedsiębiorczości pod kątem turystycznym i okołoturystycznym oraz wykorzystania lokalnych zasobów przyrodniczych, kulturowych i historycznych.
3. Wyniki konsultacji wykazały potrzebę rozwoju infrastruktury publicznej, w szczególności w zakresie zagospodarowania terenów wokół świetlic wiejskich. Wsparcie ogółu mieszkańców, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji (dzieci i młodzież oraz seniorzy).

Edukacja formalna i pozaformalna

Według danych GUS z 2020 r. na obszarze działania LGD liczba osób w wieku 0-25 lat wynosi 12 877. Edukacja na terenie działania LGD „Dolina Drwęcy” odbywa się przede wszystkim w sposób formalny. Na omawianym terytorium znajdują się 24 szkoły podstawowe (jedna prowadzona przez stowarzyszenie), 2 szkoły dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością, 3 szkoły ponadpodstawowe (w skład których wchodzi licea, technika i branżowe szkoły I i II stopnia, a także licea ogólnokształcące dla dorosłych), 3 szkoły artystyczne (2 szkoły muzyczne I stopnia oraz liceum plastyczne), 13 przedszkoli (publiczne, niepubliczne oraz terapeutyczne). W najbliższym czasie zapowiadane jest stworzenie w Golubiu-Dobrzyniu dla absolwentów szkół ponadpodstawowych możliwości ukończenia studiów wyższych oraz studiów podyplomowych. Zgodnie z danymi GUS na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego w 2022 r. w szkołach podstawowych uczyło się 3 739 uczniów w 261 oddziałach, a więc liczba uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach podstawowych wynosi 14. Z kolei w szkołach ponadpodstawowych, ponadgimnazjalnych i policealnych ogółem uczyło się 1 149 uczniów w 71 oddziałach, co daje 16 uczniów przypadających na 1 oddział.

Edukacja pozaformalna oznacza uczenie się poza formalnym programem nauczania, a więc działania czy zajęcia angażujące uczestników na zasadzie dobrowolnego uczestnictwa, które są starannie zaplanowane aby wspierać rozwój indywidualny, społeczny oraz zawodowy osób w nich uczestniczących. Na terenie działania LGD „Dolina Drwęcy” nie ma wyspecjalizowanej jednostki prowadzącej tego typu działalność. Jednakże są podejmowane różne inicjatywy mające na celu świadczenie tego typu usług, głównie poprzez jednostki samorządu terytorialnego jak i organizacje pozarządowe. Jedynymi zorganizowanymi tego typu formami wsparcia są Uniwersytety Trzeciego Wieku w Golubiu-Dobrzyniu oraz Kowalewie Pomorskim. Na prowadzenie tego typu zajęć organizacje starają się pozyskać środki zewnętrzne.

Na obszarze LGD „Dolina Drwęcy” istnieje całkiem dobrze rozwinięta infrastruktura, którą można przeznaczyć na cele edukacyjne. Mowa tutaj głównie o szkołach, świetlicach wiejskich i domach kultury. Ich niewątpliwym atutem jest to, że znajdują się również w mniejszych miejscowościach, w których mieszkańcy mają ograniczoną możliwość korzystania z różnego rodzaju usług np. edukacyjnych. Niestety ze względu na niewystarczające środki lub ich brak to tego typu zajęcia odbywają się w nich rzadko bądź wcale.

W wyniku przeprowadzonej diagnozy obszaru i konsultacji społecznych wykazano, że istotnym problemem jest brak alternatywnych form edukacji, szczególnie na wsiach, ale także w małych miastach dla dzieci i młodzieży. Edukacja pozaformalna staje się uznaną oraz coraz bardziej popularną metodą zdobywania jak i rozwijania kompetencji, uczenia się o świecie, o innych ludziach jak również o sobie. Uczestnicy konsultacji społecznych wskazywali wprost na potrzebę organizacji zajęć, warsztatów, kół zainteresowań itp. dla dzieci i młodzieży we własnej okolicy.

Dostępność

Kwestia dostępności odgrywa w naszych czasach ważną rolę, szczególnie na obszarach wiejskich, które są narażone na liczne ich braki lub ograniczenia. Wynikają one przede wszystkim z charakteru omawianego terenu. Na konsultacjach społecznych mieszkańcy zidentyfikowali niski poziom dostępności niektórych kategorii usług, instytucji i placówek dedykowanym dzieciom i młodzieży oraz seniorom takich jak nieformalne formy edukacji dla dzieci i młodzieży czy kluby seniora. Zaznaczyć należy, że to właśnie te grupy pokoleniowe stanowią największy odsetek mieszkańców obszaru LSR. Rozwój społeczeństwa w dużej mierze uzależniony jest od dostępności usług publicznych, dlatego należy wspierać inicjatywy skierowane do wyżej wymienionych grup społecznych. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu w swoim raporcie pn. Ocena Zasobów Pomocy Społecznej w Województwie Kujawsko-Pomorskim za rok 2020 wskazał na widoczne zapotrzebowanie na usługi dla osób starszych oraz organizowanie wsparcia adekwatnego do ich indywidualnych potrzeb i stanu zdrowia. Wynika to przede wszystkim z systematycznego wzrostu osób starszych i przestrzennego zróżnicowania procesu starzenia się ludności.

Na obszarze działania LGD „Dolina Drwęcy” zidentyfikowaliśmy ten sam problem. Rozwiązaniem są niewątpliwie kluby seniora, czyli miejsca spotkań osób starszych przeciwdziałające osamotnieniu i marginalizacji seniorów. W związku z powyższym należałoby skupić się na poprawie dostępności do tego typu form wsparcia. Kolejnym istotnym tematem jest dostępność do infrastruktury dla dzieci i młodzieży oraz seniorów. Zamieszkiwanie na obszarach wiejskich wiąże się często z ograniczeniem lub brakiem dostępności do infrastruktury, która pozwalałaby na poprawę zdrowia, aktywny wypoczynek oraz uczestnictwo w życiu lokalnej społeczności. Potwierdzają to wyniki konsultacji społecznych z mieszkańcami. Brak infrastruktury publicznej zwiększa ryzyko wykluczenia społecznego tych grup. Mimo ciągłej poprawy tego stanu rzeczy potrzeby nadal są wysokie, aby osiągnąć satysfakcjonujący efekt.

Podsumowanie edukacji formalnej i pozaformalnej oraz dostępności:

1. Na obszarze działania LGD „Dolina Drwęcy” istnieje niska dostępność do nieformalnej edukacji dla dzieci i młodzieży oraz klubów seniora. Wyniki konsultacji społecznych wykazały na potrzebę realizacji projektów edukacyjnych dla dzieci i młodzieży.
2. Na obszarze działania LGD „Dolina Drwęcy” istnieje całkiem dobrze rozwinięta infrastruktura świetlic wiejskich, którą można przeznaczyć na cele edukacyjne.
3. Na terenie LSR wciąż brakuje dostępu do infrastruktury publicznej dla dzieci i młodzieży oraz seniorów. Wyniki konsultacji wykazały potrzebę rozwoju infrastruktury publicznej.
4. Osiągnięcie satysfakcjonującej dostępności do edukacji nieformalnej dla dzieci i młodzieży oraz do klubów seniora, a także do małej infrastruktury publicznej wpłynie na rozwój społeczny obszaru LSR.
5. Wyniki konsultacji społecznych wykazały potrzebę organizacji zajęć, warsztatów, kół zainteresowań itp. dla dzieci i młodzieży w miejscu ich zamieszkania lub najbliższej okolicy.

Przedstawiona diagnoza wykazała następujące potrzeby rozwojowe obszaru działania LGD „Dolina Drwęcy”, na które możemy wpływać poprzez instrument RLKS:

- Potrzeba wsparcia przedsiębiorczości w zakresie podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej – na obszarze działania LGD następuje rozdrobnienie gospodarstw rolnych co powoduje, że coraz trudniej utrzymać się tylko i wyłącznie z działalności rolniczej i coraz więcej, w szczególności młodych osób myśli o założeniu pozarolniczej działalności gospodarczej. Dodatkowo osoby młode często mają problem ze znalezieniem zatrudnienia ze względu na brak doświadczenia. Założenie działalności gospodarczej jest szansą dla nich na zatrudnienie. Środki z budżetu LSR pochodzące z PS WPR są idealnym sposobem na sfinansowanie założenia działalności. Zdiagnozowana potrzeba stwarza możliwość wprowadzenia rozwiązań innowacyjnych. Innowacje mogą dot. zarówno wprowadzania nowych jak i udoskonalonych rozwiązań.
- Potrzeba wsparcia przedsiębiorczości w zakresie rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej – na obszarze działania LSR istnieją firmy, które mają ciągłą potrzebę rozwoju, tylko często brakuje im środków finansowanych na zakup sprzętu czy rozwinięcie nowej gałęzi swojej działalności. Środki z budżetu LSR pochodzące z PS WPR mogą im w tym pomóc. Zdiagnozowana potrzeba stwarza możliwość wprowadzenia rozwiązań innowacyjnych. Innowacje mogą dot. zarówno wprowadzania nowych jak i udoskonalonych rozwiązań.
- Potrzeba wsparcia przedsiębiorczości w zakresie rozwijania pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie agroturystyki i zagród edukacyjnych – obszar LSR jest bardzo urokliwy, jest dużo lasów, są dogodne warunki do turystyki rowerowej, konnej czy pieszej, w związku z czym istnieje duży potencjał w zakresie agroturystyki i zagród edukacyjnych. Konsultacje z pracownikami Ośrodka Doradztwa Rolniczego potwierdziły zainteresowanie rolników agroturystyką i zagrodami

edukacyjnymi. Środki LSR pochodzące z PS WPR mogą pomóc lokalnej społeczności w podjęciu decyzji o rozwoju pozarolniczej funkcji gospodarstw rolnych.

- Potrzeba poprawy dostępności do małej infrastruktury publicznej – wciąż są zdiagnozowane potrzeby rozwoju i poprawy dostępności do infrastruktury publicznej – wiat do spotkań, siłowni zewnętrznych czy placów zabaw. Podczas każdego spotkania konsultacyjnego, w każdej gminie mieszkańcy zgłaszali potrzebę tworzenia w szczególności ścieżek pieszo-rowerowych oraz zagospodarowania terenu wokół świetlic wiejskich. Możliwość wsparcia ogółu mieszkańców, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji (dzieci i młodzież oraz seniorzy). Potrzeba możliwa do zaspokojenia dzięki wsparciu z PS WPR.
- Potrzeba wsparcia działalności organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych – diagnoza wykazała, że na obszarze LSR jest duży potencjał dot. działalności organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych, ale często brakuje środków na wsparcie ich działalności statutowej. Dzięki realizacji grantów z FEdKP organizacje pozarządowe będą mogły sfinansować część swoich celów statutowych i realizować projekty dla dzieci i młodzieży bądź seniorów.
- Potrzeba wsparcia edukacji pozaformalnej oraz potrzeba integracji społecznej dzieci i młodzieży – mieszkańcy podczas konsultacji zwracali uwagę, że na obszarach wiejskich wciąż brakuje oferty zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży. Dzieci i młodzież mają swoje pasje i zainteresowania, które chcieliby rozwijać ale nie mają takiej możliwości w miejscu swojego zamieszkania. Dzięki grantom z FEdKP powstaną kluby młodzieżowe, które wpłyną na zaspokojenie wskazanej potrzeby rozwojowej.
- Potrzeba wsparcia integracji społecznej seniorów – starzejące się społeczeństwo jest nie lada wyzwaniem naszych czasów, osób po zakończeniu pracy zawodowej przybywa, stan zdrowia pozwala na dalszą aktywność i sprzyja integracji, brakuje tylko zajęć dedykowanych tej grupie osób. Zarówno sami seniorzy jak i członkowie ich rodzin podczas konsultacji zgłaszali ogromną potrzebę zagospodarowania czasu wolnego osób starszych. Osoby te mają ogromną potrzebę integracji i współdziałania. Dzięki grantom z FEdKP powstaną kluby seniora, które wpłyną na zaspokojenie wskazanej potrzeby rozwojowej.
- Potrzeba zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców, dbałości o środowisko i klimat, nastawienie na innowacyjność i cyfryzację – ważne zagadnienia mające wpływ na teraźniejszość i przyszłość naszego obszaru działania, które muszą być brane pod uwagę przy realizacji każdej operacji realizowanej w ramach LSR. Możliwość włączenia przedstawionych zagadnień do realizowanych grantów z FEdKP oraz podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej. Innowacyjność będzie jednym z kryteriów punktowych podczas wyboru operacji w zakresie podejmowania i rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej

4.2. Określenie grup docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR, w tym grup w niekorzystnej sytuacji

Grupy docelowe to grupy do których w szczególności będziemy kierować wsparcie, a więc mieszkańcy obszaru LSR (w przypadku projektów realizowanych przez JSFP oraz dot. wsparcia przedsiębiorczości), rolnicy oraz firmy mające siedzibę na obszarze działania LSR w przypadku PS WPR.

W przypadku środków FEdKP są to dzieci i młodzież w wieku 6-24 lat znajdujące się w niekorzystnej sytuacji w ramach edukacji pozaformalnej oraz osoby starsze, które ukończyły 60 lat zagrożone izolacją i wykluczeniem społecznym. Granty dla tych grup osób realizowane będą przede wszystkim przez organizacje pozarządowe, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz JSFP.

Grupy w niekorzystnej sytuacji to grupy społeczności lokalnej, będące w trudnej sytuacji, w tym osoby doświadczające ubóstwa, wykluczenia społecznego lub dyskryminacji w wielu wymiarach lub zagrożone takimi zjawiskami.

Podczas konsultacji społecznych z przedstawicielami wszystkich grup interesów poszczególnych sektorów określiliśmy następujące grupy osób w niekorzystnej sytuacji:

- osoby młode (dzieci i młodzież w wieku 6-24 lat znajdujące się w niekorzystnej sytuacji w ramach edukacji pozaformalnej),
- seniorzy (osoby starsze, które ukończyły 60 lat zagrożone izolacją i wykluczeniem społecznym),
- rolnicy prowadzący działalność rolniczą w małych gospodarstwach,
- kobiety.

Dla grup osób w niekorzystnej sytuacji przewidzieliśmy w kryteriach wyboru preferencje przy wyborze wniosków o wsparcie a także działania dedykowane w ramach grantów EFS+ oraz konkursów z PS WPR (rozwijanie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie agroturystyki i zagród edukacyjnych). Zgodnie z zakładanymi kryteriami wyboru operacji, planowana do realizacji mała infrastruktura publiczna ma służyć w pierwszej kolejności osobom z grup osób w niekorzystnej sytuacji (dzieci i młodzież oraz seniorzy).

Grupy osób w niekorzystnej sytuacji będą wspierane w szczególności poprzez możliwość ich udziału w grantach realizowanych w ramach środków FEdKP dot. utworzenia klubów młodzieżowych oraz klubów seniora. Osoby w niekorzystnej sytuacji będą również premiowane w ramach kryteriów wyboru dot. podejmowania działalności gospodarczej (w zakresie realizacji operacji przez te osoby) oraz rozwoju małej infrastruktury publicznej (celem operacji musi być wsparcie tej grupy osób).

Podczas konsultacji mieszkańcy, a w szczególności przedstawiciele szkół i rodzice podkreślali, że istotnym elementem rozwoju i poprawy jakości życia osób młodych jest zadbanie o rozwijanie kompetencji, umiejętności, uzdolnień oraz zainteresowań uczniów. Miejsce, gdzie młodzi ludzie mogą zgłębiać swoją wiedzę zdobywaną w szkołach i pasje są między innymi kluby młodzieżowe. Dzieci i młodzież z obszarów wiejskich, których rodzice nie mają możliwości zawozić na zajęcia poza miejsce zamieszkania ciągle jeszcze są w niekorzystnej sytuacji. Stąd należałoby zapewnić możliwość organizowania takich zajęć nawet w mniejszych miejscowościach. Aby to zapewnić niezbędne jest przeprowadzenie lokalnej diagnozy potrzeb na danym terenie (z jakich zajęć młodzi ludzie chcieliby skorzystać) oraz umożliwić udział w poprowadzeniu takich zajęć lokalnym podmiotom. Najlepszym rozwiązaniem na objęcie wsparciem w edukacji nieformalnej osób w niekorzystnej sytuacji ze względu na dostęp do oferty zajęć pozalekcyjnych w związku z miejscem zamieszkania jest RLKS. Dzięki oddolnemu charakterowi tego instrumentu możliwe będzie organizowanie pozalekcyjnych zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży wykluczonych z takiej oferty ze względu na brak dostępnych zajęć w których chcą się dokształcać. Kluby młodzieżowe powstaną w miejscu ich zamieszkania. Dzięki temu dzieci i młodzież nie będą zmuszone uczestniczyć w zajęciach, które są w okolicy prowadzone (bo tylko takie są dostępne) ale będą mogły same decydować, w jakim kierunku chcą się dalej szkolić.

Drugą liczną grupą osób w niekorzystnej sytuacji są seniorzy, czyli osoby starsze, które ukończyły 60 lat zagrożone izolacją i wykluczeniem społecznym w związku z brakiem oferty skierowanej dla nich w miejscu zamieszkania. Osoby starsze często całymi dniami siedzą same w domach, podczas gdy członkowie ich rodzin (dzieci i wnuki) pracują lub się uczą. Stworzenie oferty zajęć w postaci klubów seniora wpłynie korzystnie na kondycję tych osób i zapobiegnie izolacji i wykluczeniu społecznemu. Dzięki uczestnictwu w zajęciach klubu seniora osoby starsze nawiążą nowe kontakty społeczne oraz będą miały motywację do wyjścia z domu. Wpłynie to bardzo korzystnie na jakość ich życia.

4.3. Analiza, w jaki sposób LGD może wesprzeć zarówno lokalne, jak i ponadlokalne inicjatywy

Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy” istnieje już od ponad 17 lat, w związku z czym jest instytucją rozpoznawalną na terenie Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego. Członkami LGD są przedstawiciele wszystkich grup interesów poszczególnych sektorów. W okresie programowania 2007-2013 ze środków naszej LSR

sfinansowanych było mnóstwo inwestycji w ramach małych projektów polegających m.in. na organizacji różnego typu imprez, festynów, zawodów sportowych, doposażeniu organizacji. Dzięki temu nawiązaliśmy współpracę z większością organizacji pozarządowych działających na terenie naszego obszaru działania. Od lat wspieramy zarówno lokalne jak i ponadlokalne inicjatywy realizowane na obszarze naszego działania przede wszystkim poprzez wsparcie informacyjne – radzimy gdzie można się udać w celu pozyskania środków na określoną działalność, a także organizacyjne – użyczamy organizacjom pozarządowym, KGW, OSP, radom sołeckim naszych namiotów wystawienniczych wraz z wyposażeniem (stoły, krzesła). Udostępniamy również nasze publikacje i gadżety na nagrody dla uczestników różnych konkursów czy wydarzeń na naszym obszarze działania. Zapraszamy do współpracy organizacje pozarządowe, KGW oraz OSP przy organizacji wydarzeń wynikających z naszego planu komunikacji, dzięki czemu zdobywają środki finansowe na podejmowanie swoich inicjatyw. Służymy również pomocą przy promowaniu ich inicjatyw poprzez nasz portal społecznościowy.

Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia

5.1. Opis zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami

Lokalna Strategia Rozwoju LGD "Dolina Drwęcy" będzie wielofunduszowa – będzie sfinansowana w ramach następujących Programów:

1. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
2. Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027

LSR będzie realizowała w sposób bezpośredni cele i wskaźniki w/w Programów.

RLKS to pełnoprawny instrument prowadzenia polityki rozwoju województwa, który stanowi integralną część całego systemu kształtowania rozwoju. Służy realizacji określonego zakresu celów rozwojowych województwa, dzięki czemu przyczynia się do realizacji ustaleń strategii rozwoju województwa. W systemie planowania rozwoju, lokalne strategie rozwoju są dokumentami, które odnoszą się do tych aspektów Strategii Rozwoju Województwa, które dotyczą kształtowania rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie lokalnym/w skali lokalnej. W związku z powyższym założenia LSR muszą być zgodne i komplementarne, a co za tym idzie wpisywać się w założenia Strategii Rozwoju Województwa i wspólnie dążyć do ich realizacji. Cele i przedsięwzięcia LSR wzajemnie uzupełniają się z celami i przedsięwzięciami strategii wojewódzkiej. Obszar działania LGD „Dolina Drwęcy” pokrywa się z obszarem działania Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego, dlatego też założenia LSR wpisują się w założenia Programu Rozwoju Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego na lata 2021-2030 oraz programy i strategie rozwoju poszczególnych gmin obszaru LSR. Cele i przedsięwzięcia wskazane w LSR są uzupełnieniem, a często także uszczegółowieniem celów określonych w w/w dokumentach. Wszystko to powoduje że Lokalna Strategia Rozwoju jest spójna i komplementarna ze wskazanymi dokumentami. Daje to gwarancję efektu synergii, którego głównym założeniem jest większy efekt końcowy przy współdziałaniu różnych czynników, podmiotów aniżeli suma pojedynczych działań.

Zgodnie z powyższym nasza LSR jest zgodna i komplementarna, a także służy realizacji celów rozwojowych wynikających z następujących dokumentów planistycznych/strategicznych:

- Strategia Rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+: nasza LSR wpisuje się m.in. w następujące wyzwania określone w w/w Strategii:
  - Wyzwanie 1. Poprawa poziomu rozwoju społecznego mieszkańców województwa
  - Wyzwanie 2. Dostosowanie kierunków rozwoju województwa do transformacji demograficznej i konsekwencji starzenia społeczeństwa

- Wyzwanie 3. Rozwój gospodarczy
- Wyzwanie 4. Wzrost innowacyjności gospodarki województwa
- Wyzwanie 8. Nowoczesny sektor rolno-spożywczy

Zgodnie z w/w Strategią istotą funkcjonowania i rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego, której finalnie podporządkowane są wszystkie działania podejmowane, prowadzone i wspierane przez Samorząd Województwa, jest zapewnienie jak najwyższej możliwej jakości życia jego mieszkańców. Zakłada się, że finalnym efektem kształtowania jakości życia mieszkańców w wyniku realizacji zawartych w niniejszej strategii działań, będzie przede wszystkim wzrost zamożności społeczeństwa, ale także znacznie większa satysfakcja z możliwości realizacji aspiracji życiowych na terenie województwa oraz komfort zamieszkiwania w regionie o dobrym stanie środowiska i wysokiej jakości oferowanych usług. Analizując zapisy Strategii Rozwoju Województwa można wykazać, że nasza LSR jest z nią zgodna, a także wykazuje komplementarność oraz synergię, ponieważ jednym z najważniejszych założeń polityki rozwoju województwa na poziomie lokalnym jest aktywizacja społeczno-gospodarcza, która pozwoli na zapewnienie jakości życia typowej dla wysokorozwiniętych regionów europejskich. W naszej strategii rozwoju wypracowaliśmy 4 cele. W ramach Celu 1. Rozwój przedsiębiorczości oraz pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych będziemy realizować takie przedsięwzięcia jak: 1.1. Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej, 1.2 Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej, 1.3 Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych, co wpisuje się niewątpliwie w SRW i jej **Cel główny 3. Konkurencyjna gospodarka**. Ich realizacja, czyli wsparcie przedsiębiorczości, wpłynie na poprawę sytuacji materialnej mieszkańców za pomocą rozwoju ilościowego i jakościowego działalności gospodarczych na terenie województwa, a więc także obszaru LSR. Uruchomienie odpowiedniego instrumentu finansowego wpłynie na stymulowanie rozwoju gospodarczego. Ważne jest zatem, aby dążyć do zwiększenia aktywności zawodowej mieszkańców. W przypadku Celu 2. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej do realizacji przewidzieliśmy przedsięwzięcie 2.1 Rozwój małej infrastruktury publicznej. Wpisuje się on w SRW, a mianowicie w **Cel główny 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko**. Infrastruktura publiczna na obszarach wiejskich (szczególnie ta mała) wciąż jest niewystarczająca i potrzebna. Istnieje wiele miejsc, gdzie jej nie ma wcale lub wymaga rozbudowy bądź modernizacji. Odpowiednio stworzona przestrzeń publiczna pozwala na zaspokojenie potrzeb lokalnej społeczności, a także wpływa na atrakcyjność danego obszaru oraz stwarza warunki do spędzania wolnego czasu i integracji społecznej. To właśnie dostępność do nowoczesnej, dobrze wyposażonej i atrakcyjnej infrastruktury wpływa na skuteczność procesów rozwoju społecznego. Jest to również ważne w kontekście atrakcyjności osiedleńczej obszaru. Dlatego ważne jest racjonalne kształtowanie przestrzeni publicznych. W ramach Celu 3. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja dzieci i młodzieży zamierzamy realizować takie przedsięwzięcia jak 3.1 Utworzenie klubów młodzieżowych, zaś w ramach Celu 4. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja seniorów realizować będziemy przedsięwzięcie 4.1 Utworzenie klubów seniora. Cel 3 i cel 4 są zgodne ze SRW i wpisują się w jej **Cel główny 2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo**. W obu przypadkach wiążą się one z szeroko rozumianym rozwojem społecznym. Jednym z najważniejszych problemów rozwoju województwa, a więc także obszaru LGD „Dolina Drwęcy” jest niski poziom zaangażowania społecznego i niski poziom aspiracji rozwojowych, dlatego nasze działania są ukierunkowane na wzrost aktywności społecznej. Nasze konsultacje i diagnoza wykazała, że działania te powinny być skierowane do dzieci i młodzieży oraz seniorów, co jest również komplementarne ze SRW.

- Program Rozwoju Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego na lata 2021-2030: nasza LSR wpisuje się m.in. w cel główny w/w Strategii: Powiat Golubsko-Dobrzyński, miejscem atrakcyjnym dla mieszkańców, przedsiębiorców i przyszłych inwestorów, zapewniającym wysoką jakość kapitału społecznego, gospodarczego i przestrzenno-funkcjonalnego, wykorzystywanego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, przy jednoczesnym tworzeniu warunków dla aktywnej turystyki i rozwijaniu oferty kulturalnej, dążąc do promocji regionu. Przedstawiony cel główny wskazuje na najważniejsze aspekty rozwoju lokalnego, odwołując się do:
  - wysokiego kapitału społecznego, rozumianego jako aktywne i spójne społeczeństwo, wykazujące postawy proaktywizacyjne, dążące do samodzielności osobistej, ekonomicznej, potrafiącej radzić sobie w trudnych sytuacjach życiowych,
  - atrakcyjności regionu dla obecnych i przyszłych inwestorów, co rozumiane jest jako rozwijanie terenów inwestycyjnych oraz zachęt i szans do wykorzystywania zasobów lokalnych na cele rozwoju przedsiębiorczości i zwiększania konkurencyjności regionalnej,
  - budowy spójnej sieci przestrzenno-funkcjonalnej, obejmującej zaplecze instytucjonalne i mieszkalne, wyposażone w infrastrukturę techniczną (sieciową), zapewniającą dostępność regionalną za pomocą wysokiej jakości dróg powiatowych,
  - tworzenia warunków dla aktywnej turystyki i rozwijania oferty kulturalnej, współtworzących atrakcyjność lokalną i regionalną przy jednoczesnym wykorzystywaniu bogatego potencjału endogenicznego.
- Strategia Rozwoju Miasta Golub-Dobrzyń na lata 2017-2027 z perspektywą do roku 2032: główne założenie Strategii to:
  - Golub-Dobrzyń miastem otwartym na rozwój i współpracę – miejscem przyjaznym do życia, wypoczynku, pracy i inwestowania,
  - Poprawa jakości życia mieszkańców,
  - Współpraca z otoczeniem,
  - Wspieranie rozwoju gospodarczego.

Realizacja wszystkich celów strategicznych powinna odbywać się w oparciu o ekologię, właściwe finanse oraz istniejącą bazę (zaplecze), a efektem powinien być wpływ na powstanie nowych miejsc pracy, spadek bezrobocia i rozwój społeczno-ekonomiczny Miasta.
- Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2022-2030: w ramach niniejszej Strategii określono 3 cele strategiczne w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym:
  - Wymiar społeczny: — Wysoka jakość życia i wzrost kapitału społecznego,
  - Wymiar gospodarczy: — Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej,
  - Wymiar przestrzenny (środowisko i infrastruktura): — Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego oraz poprawa dostępu do przestrzeni publicznych.

Wymiary rozwojowe gminy są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Zadania i cele zrealizowane w jednym wymiarze rozwojowym wpływają na realizację zadań i celów w innym, dzięki czemu powstaje efekt synergii wzmacniający osiągnięcie wymaganych wskaźników, co tylko przyspiesza realizację określonej wizji rozwoju gminy.
- Strategia Rozwoju Gminy Radomin na lata 2021-2027: w ramach niniejszej Strategii określono 3 cele strategiczne:
  - CEL STRATEGICZNY I: Aktywizacja społeczna mieszkańców i podnoszenie jakości edukacji poprzez rozwój infrastruktury i realizację programów społecznych,
  - CEL STRATEGICZNY II: Wykorzystanie potencjału turystycznego i rozwój infrastruktury technicznej z uwzględnieniem aspektów ekologicznych,

Pozostałe Gminy są w trakcie opracowywania swoich Strategii na okres 2021-2027. Strategie te będą komplementarne w szczególności ze Strategią Powiatową i wojewódzką, co gwarantuje komplementarność również z naszą Lokalną Strategią Rozwoju.

Jak łatwo zauważyć cele w/w strategii dot. przede wszystkim rozwoju przedsiębiorczości, poprawy jakości życia mieszkańców i szeroko rozumianej współpracy. Czyli tego wszystkiego co, zgodnie z przeprowadzoną diagnozą i konsultacjami społecznymi zostało wskazane do realizacji w ramach naszej LSR. Podejście LEADER, dzięki swojej oddolności i skupieniu na partycypacji i współpracy różnych grup osób gwarantuje realizację tych celów. RLKS daje możliwość realizacji operacji w formule grantowej, która ułatwia realizację operacji lokalnym podmiotom, które niekoniecznie mają doświadczenie w aplikowaniu o środki bezpośrednio z programów regionalnych. Dodatkowym atutem RLKS jest możliwość współpracy różnych podmiotów przy realizacji operacji, tak aby cel został spełniony w jak najwyższym stopniu (zadziałanie efektu synergii). Działania podejmowane w partnerstwie będą premiowane w ramach kryteriów wyboru dla operacji dot. rozwoju małej infrastruktury publicznej. LSR będzie realizowała i wspomagała procesy rozwojowe na poziomie lokalnym, powiatowym i wojewódzkim, a także będzie łączyć interesy społeczności lokalnych. LSR stanowi indywidualne podejście do rozwoju obszaru na tle problemów powiatu i województwa.

5.2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć

Przeprowadzona diagnoza oraz konsultacje społeczne wykazały, że największym zasobem obszaru działania LGD „Dolina Drwęcy” są zasoby naturalne, przyrodnicze, kulturowe i historyczne. Niezwykle ważny jest również kapitał ludzki. Lokalna Strategia Rozwoju LGD "Dolina Drwęcy" **ma charakter zintegrowany**. Zaplanowane w LSR cele i przedsięwzięcia wynikają wprost z szerokiej diagnozy obszaru oraz analizy SWOT i są ściśle ze sobą zintegrowane – co potwierdza tabelaryczna matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników przedstawiona w Rozdziale VI Cele i wskaźniki. Lokalna Strategia Rozwoju zakłada zintegrowany charakter podejścia w szczególności **w zakresie dwóch obszarów** – rozwoju turystyki oraz wsparcie osób w niekorzystnej sytuacji na obszarze LGD "Dolina Drwęcy". Misja rozwoju turystyki będzie realizowana poprzez **skorelowane działania 3 sektorów**: publicznego (samorządy), społecznego (organizacje pozarządowe) i gospodarczego (przedsiębiorstwa). Rozwój infrastruktury publicznej korzystnie wpłynie na warunki życia na obszarze działania LGD, dzięki czemu otworzy się przestrzeń dla mieszkańców do podejmowania i rozwijania działalności. Mieszkańcy mając zaspokojone potrzeby w miejscu swojego zamieszkania rezygnują z migracji i mogą zacząć myśleć o rozwoju. Warunki przyrodnicze, historyczne i kulturowe pozwalają na zakładanie agroturystyki oraz zagród edukacyjnych. Przyczyni się to do powstawania i rozwijania pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych. Będziemy wspierać powstawanie i rozwój firm z branży turystycznej, okołoturystycznej, rozrywkowej, a także opartych w swojej działalności na zasobach naturalnych, kulturowych, przyrodniczych i historycznych naszego obszaru, np. turystyka, gastronomia, rozrywka, pielęgnacja zieleni, kształtowanie krajobrazu itp. Wnioskodawca w opisie operacji będzie musiał udowodnić że wpisuje się w w/w zakres działalności. Wieś ma być przede wszystkim atrakcyjnym miejscem do życia, o wysokich walorach środowiska naturalnego z zachowaniem dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego. Dla sektora gospodarczego przewidziano wsparcie w zakresie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw, gdzie wsparcie będzie można otrzymać m.in. na działalności związane z turystyką i obsługą ruchu turystycznego (noclegi, usługi rekreacyjne itp.) a także wszelkie działalności wykorzystujące w swojej działalności zasoby naturalne. Powstawanie nowych miejsc pracy wpłynie na wzrost przychodów

poszczególnych gmin dzięki płaconym podatkom, a osoby w niekorzystnej sytuacji będą mieć możliwość znalezienia zatrudnienia. Wzrost zatrudnienia wpłynie korzystnie na kondycję materialną mieszkańców. W ramach kryteriów wyboru premiować będziemy podejmowanie działalności przez osoby w niekorzystnej sytuacji. Osoby te będą również uczestnikami grantów w ramach EFS+. Realizacja grantów również wpłynie na rozwój turystyki i obszaru LSR, gdyż będzie wykorzystywała dostępną na obszarze infrastrukturę świetlic wiejskich i Domów Kultury, a wyjazdy w ramach projektów w pierwszej kolejności muszą się odbywać na obszarze LSR a tylko w przypadku, gdy planowana do odwiedzenia instytucja jest niedostępna na obszarze LSR można korzystać z infrastruktury kulturalnej województwa kujawsko-pomorskiego. Realizacja grantów przyczyni się także do rozwoju i wsparcia organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorstw społecznych z terenu LGD, gdyż premiowane w ramach kryteriów będzie realizowanie grantów przez instytucje spoza jednostek sektora finansów publicznych. W ramach LSR powstanie mała infrastruktura publiczna która zgodnie z kryteriami powinna służyć w pierwszej kolejności osobom w niekorzystnej sytuacji. Rozwinięta infrastruktura będzie wykorzystywana również podczas realizacji grantów z EFS a także będzie służyła turystom odwiedzającym powstałe gospodarstwa agroturystyczne. Działania podejmowane w partnerstwie będą premiowane w ramach kryteriów wyboru dla operacji dot. rozwoju małej infrastruktury publicznej, co korzystnie wpłynie na współpracę i integrację samorządów z organizacjami pozarządowymi.

Podsumowując, tylko zintegrowane działania 3 partnerskich sektorów: publicznego (samorządy), społecznego (organizacje społeczne) oraz gospodarczego (przedsiębiorstwa), mogą skutecznie przewyższać zdiagnozowane w LSR problemy i przyczynić się do rozwoju obszaru LSR, czyli Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego. Wszystkie wskazane w LSR przedsięwzięcia się ze sobą łączą i wspólnie gwarantują realizację założonych celów. Kompleksowe i zintegrowane działania są gwarancją sukcesu w każdej dziedzinie, także realizacji LSR.

Rozdział VI Cele i wskaźniki

6.1. Specyfikacja i opis celów, przypisanych im przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie ich z analizą potrzeb i potencjału obszaru w zintegrowany sposób

Aby sformułować cele i przedsięwzięcia posłużono się analizą SWOT, która wskazała potencjał obszaru, potrzeby rozwojowe oraz jego problemy. Analiza SWOT jest jedną z najpopularniejszych metod diagnozy stanu obecnego obszaru. Nazwa tej metody to akronim zestawienia pierwszych liter angielskich słów – *strenghts* (silne strony), *weaknesess* (słabe strony), *opportunities* (szanse) i *threats* (zagrożenia), a jednocześnie stanowią one pola przyporządkowania czynników wewnętrznych i zewnętrznych mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego. Technika ta jest stosowana we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie analizy strategicznej.

Podstawą opracowania analizy SWOT były działania konsultacyjne z lokalną społecznością – tematyka analizy była poruszana podczas wszystkich spotkań z mieszkańcami, w tym z przedstawicielami grup w niekorzystnej sytuacji. Analiza SWOT była również poddana konsultacjom społecznym, w tym m.in. była przedmiotem spotkań z przedstawicielami wszystkich sektorów partnerstwa, zamieszczona na stronie internetowej LGD.

Wyniki analizy dla obszaru LGD "Dolina Drwęcy" przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 25. Analiza SWOT obszaru LGD "Dolina Drwęcy" w odniesieniu do diagnozy obszaru

Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
Czyste środowisko naturalne	Środowisko przyrodnicze Turystyka	Problemy ze znalezieniem pracy przez osoby młode	Rynek pracy
Wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe sprzyjające turystyce		Postępujący wzrost liczby osób długotrwale bezrobotnych	
		Duża liczba kobiet wśród bezrobotnych	
Wysoki potencjał kulturowy i historyczny sprzyjający turystyce	Dziedzictwo kulturowe	Zbyt mała liczba miejsc pracy w lokalnej gospodarce	
Rozwijająca się baza noclegowa	Turystyka	Niski poziom przedsiębiorczości (aktywności gospodarczej) wśród mieszkańców	Gospodarka
Bliskość dużych ośrodków miejskich – Torunia, Grudziądz i Włocławka	Turystyka	Starzejące się społeczeństwo, niewystarczająca/słaba aktywizacja osób starszych	Sytuacja demograficzna
Centralne położenie miasta Golub-Dobrzyń na tle powiatu wpływające na spójność terytorialną obszaru LGD		Utrudniony dostęp do usług opiekuńczych nad osobami starszymi	
Dostęp do ważnych szlaków komunikacyjnych – DK nr 10 i 15 oraz A1			Zła kondycja materialna mieszkańców – znaczący odsetek osób korzystających z pomocy społecznej
Stały wzrost liczby przedsiębiorstw	Gospodarka	Brak środków finansowych na działalność statutową lokalnych organizacji pozarządowych	Organizacje pozarządowe
Wysoki potencjał rolniczy obszaru		Słaby stan infrastruktury rekreacyjnej, brak zagospodarowania otoczenia świetlic wiejskich oraz innych obiektów pełniących rolę centrum społeczno-kulturalnego miejscowości wiejskich	Turystyka
Stosunkowo duża liczba organizacji pozarządowych		Słaby stan infrastruktury turystycznej: brak infrastruktury towarzyszącej szlakom, brak odpowiedniej informacji turystycznej	
Wysoki potencjał do rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	Rolnictwo	Zły stan techniczny części obiektów o znaczeniu kulturalnym i społecznym	Dziedzictwo kulturowe
		Brak/niewystarczający stan infrastruktury zaspokajającej potrzeby dzieci i młodzieży	Obiekty kultury

Szanse	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
Rozwój turystyki w zakresie infrastruktury i usług	Turystyka	Niewykorzystany potencjał turystyczny obszaru LGD	Turystyka
Wzrost liczby podmiotów gospodarczych	Gospodarka	Wzrost bezrobocia w szczególności wśród osób młodych i kobiet	Rynek pracy Gospodarka
Rozwój gospodarczy tworzący nowe miejsca pracy		Ograniczone inwestycje przedsiębiorstw w wyniku braku odpowiednich form wsparcia	Gospodarka
Spadek bezrobocia	Rynek pracy	Postępujące ubóstwo i wykluczenie społeczne mieszkańców	Pomoc społeczna
Wzrost poziomu integracji społecznej, w tym grup w niekorzystnej sytuacji	Pomoc społeczna	Brak usług opiekuńczych dla osób starszych	Sytuacja demograficzna
Aktywizacja i integracja osób starszych		Niewystarczająca oferta zajęć dla seniorów	
Rozwinięcie działalności organizacji pozarządowych poprzez dostęp do środków finansujących działalność statutową	Organizacje pozarządowe	Brak wystarczającej oferty edukacji pozaformalnej dla dzieci i młodzieży	
Budowa, modernizacja małej infrastruktury publicznej	Dziedzictwo kulturowe	Izolacja, brak integracji dzieci i młodzieży	

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy oraz wypracowanej podczas konsultacji społecznych na terenie wszystkich gmin członkowskich analizy SWOT, w oparciu o zidentyfikowane potrzeby rozwojowe określono 4 główne obszary tematyczne / priorytetowe cele LSR. Wszystkie cele wiążą się ze sobą i wspólnie wpływają na rozwój obszaru LGD:

1. **Rozwój przedsiębiorczości oraz pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych** – sformułowany w odpowiedzi na następujące zagrożenia i słabe strony: duża liczba kobiet wśród bezrobotnych, problemy ze znalezieniem pracy przez osoby młode, postępujący wzrost liczby osób długotrwale bezrobotnych, zbyt mała liczba miejsc pracy w lokalnej gospodarce, niski poziom przedsiębiorczości (aktywności gospodarczej) wśród mieszkańców, zła kondycja materialna mieszkańców – znaczący odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, niewykorzystany potencjał turystyczny obszaru LGD, wzrost bezrobocia w szczególności wśród osób młodych i kobiet, ograniczone inwestycje przedsiębiorstw w wyniku braku odpowiednich form wsparcia, postępujące ubóstwo i wykluczenie społeczne mieszkańców
oraz w oparciu o następujące szanse i mocne strony: wysoki potencjał do rozwoju pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, rozwój turystyki w zakresie infrastruktury i usług, wzrost liczby podmiotów gospodarczych, rozwój gospodarczy tworzący nowe miejsca pracy, spadek bezrobocia, czyste środowisko naturalne, wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe sprzyjające turystyce, wysoki potencjał kulturowy i historyczny sprzyjające turystyce, rozwijająca się baza noclegowa, wysoki potencjał rolniczy obszaru, stały wzrost liczby przedsiębiorstw, dostęp do ważnych szlaków

komunikacyjnych, centralne położenie miasta Golub-Dobrzyń na tle powiatu wpływające na spójność terytorialną obszaru LGD, bliskość dużych ośrodków miejskich – Torunia, Grudziądz i Włocławka.

2. **Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej** – sformułowany w odpowiedzi na następujące zagrożenia i słabe strony: słaby stan infrastruktury rekreacyjnej, brak zagospodarowania otoczenia świetlic wiejskich oraz innych obiektów pełniących rolę centrum społeczno-kulturalnego miejscowości wiejskich, słaby stan infrastruktury turystycznej: brak infrastruktury towarzyszącej szlakom, brak odpowiedniej informacji turystycznej, zły stan techniczny części obiektów o znaczeniu kulturalnym i społecznym, brak/niewystarczający stan infrastruktury zaspokajającej potrzeby dzieci i młodzieży;
oraz w oparciu o następujące szanse i mocne strony: rozwój turystyki w zakresie infrastruktury i usług, centralne położenie miasta Golub-Dobrzyń na tle powiatu wpływające na spójność terytorialną obszaru LGD, czyste środowisko naturalne, wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe sprzyjające turystyce, wysoki potencjał kulturowy i historyczny sprzyjające turystyce, rozwijająca się baza noclegowa, budowa, modernizacja małej infrastruktury publicznej.
3. **Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja dzieci i młodzieży** – sformułowany w odpowiedzi na następujące zagrożenia i słabe strony: brak środków finansowych na działalność statutową lokalnych organizacji pozarządowych; brak wystarczającej oferty edukacji pozaformalnej dla dzieci i młodzieży, izolacja, brak integracji dzieci i młodzieży;
oraz w oparciu o następujące szanse i mocne strony: wzrost poziomu integracji społecznej, w tym grup w niekorzystnej sytuacji, stosunkowo duża liczba organizacji pozarządowych, rozwinięcie działalności organizacji pozarządowych poprzez dostęp do środków finansujących działalność statutową.
4. **Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja seniorów** – sformułowany w odpowiedzi na następujące zagrożenia i słabe strony: starzejące się społeczeństwo, niewystarczająca/słaba aktywizacja osób starszych, niewystarczająca oferta zajęć dla seniorów, utrudniony dostęp do usług opiekuńczych nad osobami starszymi, brak środków finansowych na działalność statutową lokalnych organizacji pozarządowych, brak usług opiekuńczych dla osób starszych;
oraz w oparciu o następujące szanse i mocne strony: wzrost poziomu integracji społecznej, w tym grup w niekorzystnej sytuacji, aktywizacja i integracja osób starszych, stosunkowo duża liczba organizacji pozarządowych, rozwinięcie działalności organizacji pozarządowych poprzez dostęp do środków finansujących działalność statutową.

Do wskazanych Obszarów tematycznych / priorytetowych celów LSR, podczas konsultacji społecznych przypisano następujące przedsięwzięcia:

Tabela 26. Określone obszary tematyczne / cele priorytetowe LSR i przypisane im przedsięwzięcia

Obszary tematyczne LSR / priorytetowe cele LSR	Przedsięwzięcia
1. Rozwój przedsiębiorczości oraz pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	1.1 Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej
	1.2 Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej

	1.3 Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych
2. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej	2.1 Rozwój małej infrastruktury publicznej
3. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja dzieci i młodzieży	3.1. Utworzenie klubów młodzieżowych
4. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja seniorów	4.1 Utworzenie klubów seniora

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 27. Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć w kontekście zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych:

Zidentyfikowane potrzeby rozwojowe	Obszar tematyczny	Planowane przedsięwzięcia	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
Potrzeba wsparcia przedsiębiorczości w zakresie podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej	1: Rozwój przedsiębiorczości oraz pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	1.1 Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR
Potrzeba wsparcia przedsiębiorczości w zakresie rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej		1.2 Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu pozarolniczej działalności gospodarczej	Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR
Potrzeba wsparcia przedsiębiorczości w zakresie rozwijania pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie agroturystyki i zagród edukacyjnych		1.3 Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu pozarolniczych funkcji	Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych

Potrzeba zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców, dbałości o środowisko i klimat, nastawienie na innowacyjność i cyfryzację		zagród edukacyjnych	gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych	dzięki wsparciu w ramach WPR
Potrzeba zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców, dbałości o środowisko i klimat, nastawienie na innowacyjność i cyfryzację	2: Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej	2.1 Rozwój małej infrastruktury publicznej	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju małej infrastruktury publicznej	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR
Potrzeba wsparcia atrakcyjności turystycznej poprzez rozwój małej infrastruktury publicznej				
Potrzeba wsparcia działalności organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych	3. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja dzieci i młodzieży	3.1 Utworzenie klubów młodzieżowych	Liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu
Potrzeba wsparcia edukacji pozaformalnej oraz potrzeba integracji społecznej dzieci i młodzieży			Liczba uczniów i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	

Potrzeba zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców, dbałości o środowisko i klimat, nastawienie na innowacyjność i cyfryzację			Liczba uczniów i słuchaczy szkół placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem (osoby)	
			Liczba dzieci/ uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem (osoby)	
Potrzeba wsparcia działalności organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych	4. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja seniorów	4.1 Utworzenie klubów seniora	Liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wiek	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu
Potrzeba wsparcia integracji społecznej seniorów				
Potrzeba zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców, dbałości o środowisko i klimat, nastawienie na innowacyjność i cyfryzację			Całkowita liczba osób objętych wsparciem	Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wiek

Źródło: opracowanie własne

6.2. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania

Szczegółowa diagnoza obszaru LGD "Dolina Drwęcy" poparta konsultacjami z lokalną społecznością wskazała główne obszary problemowe jak również wyraźny potencjał rozwojowy obszaru. Wszystkie najważniejsze wnioski z diagnozy posłużyły do określenia zapisów analizy SWOT obszaru LGD "Dolina Drwęcy". Następnie w oparciu o wyniki diagnozy i analizy SWOT, przy współudziale społeczności lokalnej (spotkania konsultacyjne we wszystkich gminach LGD), wybrano cztery obszary tematyczne / priorytetowe cele LSR, określając w ich ramach przedsięwzięcia służące ich realizacji. Przy formułowaniu celów uwzględniono również konieczność ich powiązania z celami poszczególnych Programów, w ramach których finansowana będzie Lokalna Strategia Rozwoju, czyli:

- Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 – LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)
- Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 – Priorytet 07 Fundusze Europejskie na rozwój lokalny

Tabela 28. Biorąc pod uwagę powyższe sformułowano następujące obszary tematyczne LSR

Obszary tematyczne LSR / priorytetowe cele LSR	Źródła finansowania
1. Rozwój przedsiębiorczości oraz pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
2. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej	Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
3. Wspieranie rozwoju społecznego – aktywizacja dzieci i młodzieży	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027
4. Wspieranie rozwoju społecznego – aktywizacja seniorów	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027

Źródło: opracowanie własne

Przy analizie i wytyczeniu celów w Lokalnej Strategii Rozwoju uczestniczyli przedstawiciele wszystkich grup interesów poszczególnych sektorów lokalnej społeczności. Podczas spotkań konsultacyjnych oraz warsztatów toczyły się dyskusje w zakresie wypracowania strategicznych kierunków działań w ramach LSR na lata 2021-2027. Prace nad LSR, a tym samym przy określaniu celów i przedsięwzięć opierały się również o wytyczne i cele określone przez Programy w ramach których realizowana będzie strategia w ramach Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS): Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 oraz Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2023-2027

PS WPR na lata 2023-2027:

Interwencja LEADER ukierunkowana jest na budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. Ważny jest lokalny i zintegrowany charakter instrumentu. LSR ukierunkowana jest na rozwój obszaru w oparciu o przedsiębiorczość z jednoczesnym poszanowaniem warunków przyrodniczych i dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego oraz szczególnej wrażliwości na wymiar społeczny rozwoju lokalnego. Szczególny nacisk zostanie położony na potrzeby zdiagnozowanych na obszarze objętym LSR grup osób w niekorzystnej sytuacji, tj.: kobiet, seniorów, osób młodych, rolników prowadzących działalność rolniczą w małych gospodarstwach. Kierunki rozwoju przedsiębiorczości uwzględniają sytuację lokalną np. posiadane zasoby przyrodnicze i kulturowe oraz popyt na usługi określonego rodzaju.

FEdKP na lata 2021-2027

Lokalna Strategia Rozwoju LGD "Dolina Drwęcy" realizuje cele szczegółowe FEdKP określone w priorytecie 7, dla których wyznaczono cele dotyczące aktywizacji dzieci i młodzieży oraz seniorów. Realizacja przedsięwzięć w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju przyczyni się bezpośrednio do osiągnięcia wskaźników określonych w FEdKP, a tym samym wpłynie na realizację celów szczegółowych wspomnianego priorytetu. Wypełnienie celów i wskaźników FEdKP zapewnią następujące przedsięwzięcia: utworzenie klubów młodzieżowych oraz utworzenie klubów seniora.

Lokalna Strategia Rozwoju jest instrumentem realizującym wprost wymienione powyżej działania, w ramach których mogą być realizowane wyłącznie przedsięwzięcia zgodne z LSR.

6.3. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS

Lokalna Strategia Rozwoju będzie realizowała cele i wskaźniki następujących programów:

- Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 – LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS)
- Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 – Priorytet 07 Fundusze Europejskie na rozwój lokalny

Zgodnie z zapisami w/w programów, na podstawie przeprowadzonej diagnozy oraz wypracowanej podczas konsultacji społecznych na terenie wszystkich gmin członkowskich analizy SWOT, w oparciu o zidentyfikowane potrzeby rozwojowe i sformułowane obszary tematyczne określono następujące **przedsięwzięcia** do realizacji w ramach LSR (uzasadnienie określenia celów i przedsięwzięć szczegółowo opisane w rozdziale IV Analiza potrzeb i potencjału LSR):

Obszary tematyczne LSR / priorytetowe cele LSR	Przedsięwzięcia
1. Rozwój przedsiębiorczości oraz pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	1.1 Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej
	1.2 Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej
	1.3 Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych
2. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej	2.1 Rozwój małej infrastruktury publicznej
3. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja dzieci i młodzieży	3.1. Utworzenie klubów młodzieżowych
4. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja seniorów	4.1 Utworzenie klubów seniora

Źródło: opracowanie własne

Przedsięwzięcia przypisane dla Obszarów tematycznych realizujących założenia PS WPR:

Przedsięwzięcie 1.1 Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej:

Wsparcie skierowane do osób fizycznych chcących założyć pozarolniczą działalność gospodarczą, mieszkańców obszaru LSR.

Forma realizacji – konkurs

Będziemy wspierać powstawanie i rozwój firm z branży turystycznej, okołoturystycznej, rozrywkowej, a także opartych w swojej działalności na zasobach naturalnych, kulturowych, przyrodniczych i historycznych naszego obszaru, np. turystyka, gastronomia, rozrywka, pielęgnacja zieleni, kształtowanie krajobrazu itp. Wnioskodawca w opisie operacji będzie musiał udowodnić że wpisuje się w w/w zakres działalności. W ramach kryteriów wyboru premiowana będzie innowacyjność oraz przynależność do grupy osób w niekorzystnej sytuacji.

Przedsięwzięcie 1.2 Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej:

Wsparcie skierowane jest do istniejących na obszarze działania LSR firm.

Forma realizacji – konkurs

Będziemy wspierać powstawanie i rozwój firm z branży turystycznej, okołoturystycznej, rozrywkowej, a także opartych w swojej działalności na zasobach naturalnych, kulturowych, przyrodniczych i historycznych naszego obszaru, np. turystyka, gastronomia, rozrywka, pielęgnacja zieleni, kształtowanie krajobrazu itp. Wnioskodawca w opisie operacji będzie musiał udowodnić że wpisuje się w w/w zakres działalności. W ramach kryteriów wyboru premiowana będzie innowacyjność

Przedsięwzięcie 1.3 Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych:

Wsparcie skierowane jest do gospodarstw rolnych, które chciałyby rozwinąć pozarolniczą funkcję gospodarstw rolnych.

Forma realizacji – konkurs

Przedsięwzięcie 2.1 Rozwój małej infrastruktury publicznej:

Wsparcie skierowane jest do jsfp.

Forma realizacji – konkurs

W ramach kryteriów premiowana będzie realizacja operacji, której celem będzie wsparcie grup osób w niekorzystnej sytuacji.

Z pomocy w ramach PS WPR wykluczone są operacje:

1. obejmujące budowę lub modernizację dróg, targowisk, sieci wodno-kanalizacyjnych, przydomowych oczyszczalni ścieków,
2. dotyczące świadczenia usług dla rolnictwa.

Przedsięwzięcia przypisane dla Obszarów tematycznych realizujących założenia FEdKP:

3.1. Utworzenie klubów młodzieżowych:

Realizowane mogą być operacje wpisujące się w Cel szczegółowy 4(f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwienie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami:

1. rozwijanie umiejętności społecznych i obywatelskich, zwłaszcza uczniów i uczennic zagrożonych wypadnięciem z systemu szkolnego, poprzez utworzenie i wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania edukacyjnych klubów młodzieżowych. W ramach klubów możliwa jest realizacja różnorodnego obszaru tematycznego, uwzględniającego zainteresowania, zdolności, potrzeby oraz predyspozycje dzieci i młodzieży np. zajęcia filmowe, muzyczne, artystyczne, sportowe, z robotyki, programowania, nt. lokalnej tożsamości i kultury, realizację spotkań, warsztatów i wizyt studyjnych,
2. rozwijanie uzdolnień dzieci oraz młodzieży i ukierunkowanych na osiągnięcie konkretnego celu edukacyjnego (np. przygotowanie i udział w krajowym lub międzynarodowym konkursie naukowym przy czym za konkurs naukowy nie będą uznawane konkursy wiedzy np. konkurs wiedzy z języka angielskiego czy konkurs wiedzy o wielkich Polakach);
3. projekty przyczyniające się do wzrostu wiedzy i nabywania umiejętności przydatnych w wyborze ścieżek kształcenia i w przyszłym życiu zawodowym, np. poprzez warsztaty w obszarze ginących zawodów i związane z tradycją regionu.

Wsparcie będzie realizowane w formule grantowej.

Maksymalna kwota dofinansowania jednego grantu wynosi 100 000,00 zł.

Grupę docelową tworzą dzieci i młodzież uczące się w wieku od 6 do 24 lat z obszaru objętego lokalną strategią rozwoju.

Forma realizacji – projekt grantowy.

Wsparcie będzie ukierunkowane na rozwijanie kompetencji, umiejętności, uzdolnień oraz rozwijanie zainteresowań dzieci i młodzieży. Podjęte działania będą realizowane w większości przez podmioty z sektora społecznego, a kluczową rolą realizowanych inwestycji będzie świadczenie usług społecznych i wsparcia dla lokalnej społeczności.

4.1 Utworzenie klubów seniora:

Realizowane mogą być operacje wpisujące się w Cel szczegółowy 4(I) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci:

1. Działania na rzecz integracji seniorów, pozwalające uchronić tę grupę społeczną przed izolacją i wykluczeniem społecznym:

a. tworzenie i funkcjonowanie klubów seniora;

b. zajęcia aktywizacyjne prowadzone przez uniwersytety trzeciego wieku;

c. zajęcia aktywizacyjne w gospodarstwach opiekuńczych;

d. uzupełniając, w ramach klubów seniora oraz gospodarstw opiekuńczych:

inne działania mające na celu wsparcie i integrację osób starszych, uwzględniające udział rodziny i całego środowiska w tworzeniu lokalnych sieci integracji i samopomocy obejmujące:

- organizację wydarzeń włączających środowisko lokalne w problemy osób starszych: np. dnia sąsiada, pikników i wigilii sąsiedzkich;
- spotkania o charakterze międzypokoleniowym, np. z młodzieżą szkolną lub grupami przedszkolnymi, mające na celu wymianę doświadczeń, wzajemną edukację i pomoc;
- spotkania klubów wolontariackich, których celem jest pomoc osobom starszym i samopomoc, w tym organizacja banków wolnego czasu;
- akcje proekologiczne organizowane wspólnie z młodzieżą zwiększające udział młodych i starszych w kształtowaniu środowiska życia, estetyki dzielnicy, osiedla;
- przedstawienia grup teatralnych, zespołów pieśni i tańca z klubów seniora w szkole/przedszkolu lub odwiedziny grup przedszkolnych/szkolnych/ognisk kulturalnych w klubie seniora.

Wsparcie będzie realizowane w formule grantowej

Maksymalna kwota dofinansowania jednego grantu wynosi 100 000,00 zł.

Grupę docelową tworzą wszyscy mieszkańcy obszaru objętego lokalną strategią rozwoju.

Forma realizacji – projekt grantowy.

Wsparcie będzie ukierunkowane na deinstytucjonalizację usług społecznych oraz przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu. Podjęte działania będą realizowane w większości przez podmioty z sektora publicznego i społecznego, a kluczową rolą realizowanych inwestycji będzie świadczenie usług społecznych i wsparcia dla lokalnej społeczności.

6.4. Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć

We wcześniejszych rozdziałach zostały określone obszary tematyczne LSR oraz przypisane do nich przedsięwzięcia. Następnym krokiem jest określenie wskaźników produktu i rezultatu, które będą wpływały na osiąganie celów i przedsięwzięć. Określone wskaźniki są adekwatne do celów i przedsięwzięć oraz zgodne ze wskaźnikami dla poszczególnych programów, z których będą realizowane (szczegółowa analiza w Rozdziale IV Analiza potrzeb i potencjału LSR).

Wskaźniki produktu i rezultatu dla przedsięwzięć realizowanych w ramach PS WPR:

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia 1.1 Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej:

Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej
Wartość docelowa – 14 sztuk.

Wskaźniki rezultatu dla przedsięwzięcia 1.1 Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej:
Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR
Wartość docelowa – 14 sztuk.

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia 1.2 Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej:
Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu pozarolniczej działalności gospodarczej
Wartość docelowa – 10 sztuk.

Wskaźniki rezultatu dla przedsięwzięcia 1.2 Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej:
Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR
Wartość docelowa – 4 sztuki.
Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR
Wartość docelowa – 6 sztuk.

Wskaźnik produktu dla przedsięwzięcia 1.3 Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych:
Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych
Wartość docelowa – 3 sztuki.

Wskaźniki rezultatu dla przedsięwzięcia 1.3 Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych:
Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR
Wartość docelowa – 3 sztuki.

Wskaźnik produktu dla przedsięwzięcia 2.1 Rozwój małej infrastruktury publicznej:
Liczba operacji polegających na rozwoju małej infrastruktury publicznej
Wartość docelowa – 9 sztuk.

Wskaźnik rezultatu dla przedsięwzięcia 2.1 Rozwój małej infrastruktury publicznej:
Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do Usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR
Wartość docelowa – 12 500 osób.

Wskaźniki produktu i rezultatu dla przedsięwzięć realizowanych w ramach FEoKP:

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia 3.1 Utworzenie klubów młodzieżowych:
Liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej
Wartość docelowa – 400 osób.

Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem
Wartość docelowa – 360 osób.

Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętego wsparciem (osoby)
Wartość docelowa – 20 osób.

Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem (osoby)
Wartość docelowa – 20 osób.

Wskaźniki rezultatu dla przedsięwzięcia 3.1 Utworzenie klubów młodzieżowych:

Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu

Wartość docelowa – 200 osoby.

Wskaźniki produktu dla przedsięwzięcia 4.1 Utworzenie klubów seniora:

Liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku

Wartość docelowa – 600 osób

Całkowita liczba osób objętych wsparciem

Wartość docelowa – 600 osób.

Wskaźniki rezultatu dla przedsięwzięcia 4.1 Utworzenie klubów seniora:

Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu

Wartość docelowa – 300 osoby.

Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku

Wartość docelowa – 30 sztuk.

Tabela 29. Wskaźniki przypisane do poszczególnych obszarów tematycznych LSR

1.0		Rozwój przedsiębiorczości oraz pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych			
1.1	Przedsięwzięcia	Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej			
1.2		Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej			
1.3		Rozwijanie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie agroturystyki i zagród edukacyjnych			
Wskaźniki rezultatu		Jednostka miary	Stan początkowy 2023 rok	Plan na 2029 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W1.1	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	sztuka	0	14	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
W1.2	Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	sztuka	0	4	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
W1.2	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	sztuka	0	6	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
W1.3	Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	sztuka	0	3	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
Wskaźnik produktu		Jednostka miary			Źródło danych/sposób pomiaru

W1.1	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej	sztuka	0	14	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
W1.2	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu pozarolniczej działalności gospodarczej	sztuka	0	10	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
W1.3	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych	sztuka	0	3	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
2.0	Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej				
2.1	Przedsięwzięcia	Rozwój małej infrastruktury publicznej			
Wskaźniki rezultatu		Jednostka miary	Stan początkowy 2023 rok	Plan na 2029 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W2.1	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	sztuka	0	12 500	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
Wskaźnik produktu		Jednostka miary			Źródło danych/sposób pomiaru
W2.1	Liczba operacji polegających na rozwoju małej infrastruktury publicznej	sztuka	0	9	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
3.0	Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja dzieci i młodzieży				
3.1	Przedsięwzięcia	Utworzenie klubów młodzieżowych			
Wskaźniki rezultatu		Jednostka miary	Stan początkowy 2023 rok	Plan na 2029 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W3.1	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	sztuka	0	200	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
Wskaźnik produktu		Jednostka miary			Źródło danych/sposób pomiaru
W3.1	Liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej	sztuka	0	400	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
W3.1	Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	sztuka	0	360	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
W3.1	Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętego wsparciem (osoby)	sztuka	0	20	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
W3.1	Liczba dzieci/uczników o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem (osoby)	sztuka	0	20	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców

4.0		Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja seniorów			
4.1	Przedsięwzięcia	Utworzenie klubów seniora			
Wskaźniki rezultatu		Jednostka miary	Stan początkowy 2023 rok	Plan na 2029 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W4.1	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	sztuka	0	300	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
W4.1	Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku	sztuka	0	30	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
Wskaźnik produktu		Jednostka miary			Źródło danych/sposób pomiaru
W4.1	Liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku	sztuka	0	600	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców
W4.1	Całkowita liczba osób objętych wsparciem	sztuka	0	600	Dane z ankiet monitorujących Wnioskodawców

Źródło: opracowanie własne

Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

7.1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD

Właściwie przygotowane procedury oceny i wyboru operacji oraz grantów a także określone kryteria wyboru operacji są jednymi z najważniejszych elementów Lokalnej Strategii Rozwoju, gdyż mają one kluczowe znaczenie podczas jej wdrażania. Odpowiednio opracowane procedury i kryteria umożliwiają właściwy wybór operacji, których realizacja przekłada się wprost na poziom osiągniętych wskaźników, a tym samym wpływają na realizację założonych celów LSR.

Procedury opracowywane są przez Biuro LGD w uzgodnieniu z Zarządem. Następnie ich projekt poddawany jest konsultacjom społecznym poprzez stronę internetową LGD i następnie zatwierdzane są przez Walne Zebranie Członków w formie uchwały walnego. Procedury przygotowywane są zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami prawa, tak aby umożliwiały prawidłowe dokonywanie oceny i wyboru operacji w ramach poszczególnych przedsięwzięć. Przygotowywane są osobne procedury dla naborów konkursowych oraz grantowych. Zmiany w procedurach wynikające ze zmiany przepisów prawa oraz założeń LSR zatwierdzane są przez Walne Zebranie Członków w formie uchwały walnego, natomiast zmiany procedur wynikające z wezwania Samorządu Województwa zatwierdzane są przez Zarząd w formie uchwały zarządu.

Projekty wskazane w LSR będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+, a także promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

7.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru

Kryteria wyboru opracowywane są przez Biuro LGD w uzgodnieniu z Zarządem. Następnie ich projekt poddawany jest konsultacjom społecznym poprzez stronę internetową LGD i następnie zatwierdzane są przez Walne Zebranie Członków w formie uchwały walnego. Kryteria przygotowywane są zgodnie

z aktualnie obowiązującymi przepisami prawa oraz sytuacją społeczno-gospodarczą, tak aby umożliwiała wybór operacji i grantów w jak największym stopniu przyczyniających się do osiągnięcia założonych wskaźników, a dzięki temu do realizacji przedsięwzięć i celów. Przygotowywane są osobne kryteria dla każdego przedsięwzięcia.

Dopuszcza się możliwość zmiany kryteriów wyboru operacji zarówno dla projektów indywidualnych w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD w ramach ogłoszonych konkursów oraz dla projektów grantowych. Bierzemy pod uwagę następujące przyczyny zmiany procedur i kryteriów wyboru:

- problemy związane z oceną wniosków, wynikające z przyjętych kryteriów oceny,
- problemy z osiągnięciem wskaźników produktu i rezultatu założonych w LSR,
- znacząca zmiana uwarunkowań społeczno-gospodarczych, która jednoznacznie wymusza zmiany kryteriów, w celu dostosowania do możliwości wnioskodawców

Każda **zmiana kryteriów wyboru operacji w ramach LSR jest konsultowana ze społecznością lokalną**. Nowe kryteria wyboru obowiązują dla konkursów ogłoszonych po przyjęciu uchwały oraz akceptacji zmian przez Samorząd Województwa. Zmiany w kryteriach wynikające z bieżącego monitoringu wdrażania LSR (problem z wdrażaniem LSR i osiągnięciem wskaźników) zatwierdzane są przez Walne Zebranie Członków w formie uchwały walnego, natomiast zmiany kryteriów wynikające z wezwania Samorządu Województwa zatwierdzane są przez Zarząd w formie uchwały zarządu.

Kryteria wyboru operacji i grantów będą tworzone w odniesieniu do przeprowadzonej diagnozy LSR i zapewnią premiowanie operacji przyczyniających się do osiągnięcia celów i wpływania na osiągnięcie wskaźników produktu i rezultatu LSR. Poszczególne **kryteria wyboru operacji i grantów będą konsultowane ze społecznością lokalną** poprzez stronę internetową LGD.

Zgodnie z PS WPR na lata 2023-2027 w kryteriach wyboru dla operacji finansowanych z tego programu premiowane będą operacje:

- dedykowane dla mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych społecznie ze względu na przynależność do grup zdiagnozowanych jako grupy w niekorzystnej sytuacji – podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej, rozwój małej infrastruktury publicznej,
- realizowane w partnerstwie (np. współpraca różnych grup interesu, sektorów itp.) – rozwój małej infrastruktury publicznej,
- innowacyjne, gdzie innowacja jest określona na poziomie LSR (z uwzględnieniem stopnia rozwoju danego obszaru) – podejmowanie i rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.

W przypadku operacji dot. podejmowania i rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej premiowana będzie również niższa kwota wsparcia niż maksymalna określona właściwymi przepisami prawa, co umożliwi pozyskanie dofinansowania większej ilości osób i podmiotów z obszaru LSR (diagnoza oraz konsultacje społeczne wykazały dużą ilość osób oraz podmiotów zainteresowanych wsparciem, a także umożliwi stworzenie nowych miejsc pracy w lokalnej gospodarce i zapewni miejsca pracy dla osób młodych oraz kobiet, które szczególnie mają problem ze znalezieniem zatrudnienia).

We wszystkich przedsięwzięciach realizowanych z PS WPR na lata 2023-2027 premiowane będzie uwzględnienie działań promocyjnych – zamieszczenie informacji o dofinansowaniu operacji ze środków LSR w działaniach informacyjno-promocyjnych operacji mające na celu wypromowanie efektów działań LGD, zachęcenie innych podmiotów do aplikowania w kolejnych konkursach ogłoszonych przez LGD.

W przypadku przedsięwzięć realizowanych z FEKP na lata 2021-2027 premiowane będzie:

- doświadczenie w realizacji operacji – w diagnozie wykazano dużą liczbę NGO na obszarze LGD (doświadczenie w realizacji operacji przyczyni się do szybkiego i sprawnego osiągnięcia założonych wskaźników),
- ilość uczestników projektów – w diagnozie oraz podczas konsultacji społecznych wskazywano na dużą liczbę osób w niekorzystnej sytuacji, która jest chętna do udziału w projektach,
- udział w konkursach podmiotów z sektora społecznego (organizacje pozarządowe) – w diagnozie wskazano stosunkowo wysoką liczbę NGO na obszarze LGD, oraz zdiagnozowano ich główny problem działalności – brak środków na działalność statutową.

We wszystkich przedsięwzięciach premiowane będzie:

- ~~korzystanie z doradztwa Biura LGD na etapie przygotowywania wniosku o przyznanie pomocy udział w szkoleniu z przygotowania dokumentacji aplikacyjnej~~ – mające na celu zapewnienie prawidłowego przygotowania aplikacji, tak aby operacja była możliwa do realizacji, a tym samym mogły być spełnione wskaźniki produktu i rezultatu.

7.3. Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji zostanie uwzględniona innowacyjność

Dużą wagę w ramach RLKS przywiązuje się do innowacyjności projektowanych rozwiązań. Innowacyjność w ramach interwencji jest rozumiana bardzo wszechstronnie z uwzględnieniem stopnia rozwoju danego obszaru (kontekst lokalny). Preferowane jest wdrażanie innowacji poprzez implementowanie zupełnie nowych produktów, usług, procesów, technologii, metod organizacji lub nowych sposobów wykorzystania, lecz przewiduje się możliwość udoskonalania rozwiązań już istniejących. Promowanie innowacyjności w naszej LSR znajdzie swój wyraz w lokalnych kryteriach wyboru.

Kryterium innowacyjności będzie brane pod uwagę w przypadku przedsięwzięć dot. podejmowania i rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej. Kryterium będzie oceniane przez Radę na podstawie uzasadnień przedstawionych we wniosku o dofinansowanie.

Przez **innowacyjność** rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny).

W zależności czy stopień oryginalności zmian w innowacyjności będzie:

- Kreatywny – powstają w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji,
- Imitujący – wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji. Dotyczące nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych,
- Pozorny – w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR. Są to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości,

to wnioskodawca otrzyma określoną w kryteriach ilość punktów.

Kryterium innowacyjności zastosowano przy operacjach dot. podejmowania i rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej ze względu, m.in. na fakt wspierania operacji opartych w swojej działalności na zasobach naturalnych, kulturowych, przyrodniczych i historycznych naszego obszaru, np. turystyka, gastronomia, rozrywka, pielęgnacja zieleni, kształtowanie krajobrazu itp. Wnioskodawca starający się o dofinansowanie będzie musiał opisać sposób wykorzystania wskazanych zasobów, dzięki czemu będzie mógł posłużyć się innowacyjnymi rozwiązaniami.

7.4. Informacja o realizacji projektów grantowych

Zgodnie z wymogami FEdKP na lata 2021-2027 w LSR przewidziano realizację projektów realizowanych w ramach EFS+ w formule grantowej. Będą to projekty dot. utworzenia klubów młodzieżowych oraz klubów seniora. Będą one realizowane w większości przez organizacje pozarządowe z terenu LSR. Dzięki zastosowaniu formuły grantowej organizacje pozarządowe będą miały łatwiejszą możliwość aplikowania o środki finansowe. Formuła grantowa ułatwia realizację operacji lokalnym podmiotom, które niekoniecznie mają doświadczenie w aplikowaniu o środki bezpośrednio z programów regionalnych. Przy zastosowaniu formuły grantowej grantobiorca bezpośrednio aplikuje o wsparcie do LGD, z którym następnie podpisuje umowę o powierzenie grantu i ustala zasady realizacji projektu.

Rozdział VIII Plan działania

Plan działań realizowanych w ramach LSR jest ściśle powiązany z logiką realizacji LSR opisaną w Rozdziale V Cele i wskaźniki.

Plan działań przedstawiono w **Załączniku do LSR (Formularz nr 2: Plan działania)** – zawiera on szczegółowy harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu (w przedziałach czasowych) dla określonych w LSR przedsięwzięć, co w konsekwencji przełoży się na osiągnięcie zakładanych celów. Realizacja opisanych w Planie wskaźników będzie poddawana monitoringowi i ewaluacji.

LSR wdrażana będzie w latach 2024-2029. Zakłada się realizację pierwszych wskaźników w roku 2025, następnych w kolejnych latach wdrażania LSR. Wskaźniki osiągane będą w sposób narastający po realizacji operacji wybranych w ramach każdego naboru wniosków.

Planowane ogłaszanie naborów wniosków:

PS WPR na lata 2023-2027:

Rozwój małej infrastruktury publicznej – 2024 oraz 2026 rok

Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej – 2024 oraz 2026 rok

Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej – 2024 oraz 2026 rok

Rozwijanie pozarolniczych funkcji gospodarstw – 2025 rok

Kamienie milowe zostały określone na 31.06.2026 r. (40% zakontraktowania budżetu) oraz 31.12.2027 r. (80% zakontraktowania budżetu).

FEdKP na lata 2023-2027:

Utworzenie klubów młodzieżowych – 2024, 2025, 2026 oraz 2027 rok

Utworzenie klubów seniora – 2024, 2025, 2026 oraz 2027 rok

Kamienie milowe zostały określone na 31.12.2026r. (50% zakontraktowania budżetu) oraz 31.12.2028 r. (100% zakontraktowania budżetu).

Zarząd LGD w porozumieniu z Biurem na bieżąco będzie monitorował stan realizacji LSR oraz osiągania wskaźników i wydatkowania budżetu i podejmował decyzję o ewentualnym przyspieszaniu ogłaszania naborów wniosków, a w przypadku pojawiających się oszczędności o ogłaszaniu dodatkowych naborów wniosków, zarówno konkursowych jak i grantowych.

Rozdział IX Plan finansowy LSR

Poniżej przedstawiono podział źródeł finansowania poszczególnych celów ogólnych oraz przypisanych do nich Przedsięwzięć. **Zachowano wymaganą formułę 1 Przedsięwzięcie = 1 Fundusz.** Dlatego też będzie możliwe proste monitorowanie postępów w realizacji wskaźników w podziale na poszczególne fundusze – **operacje w ramach danego przedsięwzięcia będą generować wskaźniki tylko dla jednego z wybranych funduszy.** Szczegóły dot. budżetu zostały zaprezentowane w **załącznikach do LSR (Formularz nr 3: Budżet**

LSR, Formularz nr 4: Plan wykorzystania budżetu LSR). Źródła finansowania i plan działania są w bezpośredni sposób powiązane z celami i przedsięwzięciami, a także diagnozą i wnioskami z konsultacji społecznych, co zostało szczegółowo opisane we wcześniejszych rozdziałach i podrozdziałach LSR.

Tabela 30. Źródła finansowania celów LSR

Zakres tematyczny	Przedsięwzięcie	PS WPR	FEKP	Razem
1.	1.1	400 000,00		400 000,00
	1.2	500 000,00		500 000,00
	1.3	140 000,00		140 000,00
2.	2.1	460 000,00		460 000,00
3.	3.1		474 981,66	474 981,66
4.	4.1		712 472,49	712 472,49
Razem		1 500 000,00	1 187 454,15	2 687 454,15

Źródło: opracowanie własne

Pomoc przyznaje się w wysokości nieprzekraczającej 40% środków LSR na operacje realizowane przez JSFP (dot. środków PS WPR).

Rozdział X Monitoring i ewaluacja

Lokalna Strategia Rozwoju LGD "Dolina Drwęcy" jest dokumentem strategicznym wyznaczającym cele rozwoju obszaru w perspektywie lat 2024-2029. Jest to stosunkowo długa perspektywa planowania strategicznego, podczas której mogą się pojawić okoliczności mające wpływ na aktualne założenia programowe strategii, dlatego też dla osiągnięcia zamierzonych celów oraz kierunków rozwoju wymagane jest zaprojektowanie i wdrożenie odpowiednich mechanizmów gwarantujących prawidłowe wdrażanie LSR, są to **monitoring** oraz **ewaluacja** efektów strategii.

Podstawą do skutecznego wdrażania założonych celów LSR jest dysponowanie pełną wiedzą na temat postępów osiąganych w zakresie wdrażania kierunków interwencji oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami a uzyskanymi efektami realizacji operacji wdrażanych w ramach poszczególnych przedsięwzięć i celów. Dla efektywnej realizacji LSR w zakresie wypełnienia poszczególnych wskaźników, w powiązaniu z określonym budżetem, niezbędne jest stworzenie adekwatnego systemu monitoringu i ewaluacji LSR.

Monitoring LSR to proces stałego/systematycznego zbierania i analizowania informacji zarówno ilościowych jak i jakościowych na temat stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym. Celem Monitoringu jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii (LSR), a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i przyjętymi celami. W uzupełnieniu do monitoringu wdrażania LSR, będą wykonywane działania monitorujące funkcjonowanie samej LGD, czyli informacje o podjętych działaniach aktywizacyjnych, komunikacyjnych i pozostałej działalności Stowarzyszenia i jej organów. Bieżące monitorowanie i poddawanie badaniom ewaluacyjnym działalności LGD ma na celu stałe podnoszenie jakości i efektywności jej działań.

Systematyczne działania Monitoringu LSR będą służyć pozyskaniu bieżących informacji, na podstawie których Zarząd, odpowiedzialny za wdrożenie LSR, będzie mógł szybko reagować w przypadku wystąpienia ewentualnych problemów w realizacji założonych wskaźników, a tym samym problemów w osiągnięciu celów LSR (np. decyzja o podjęciu działań w zakresie aktualizacji LSR, zmiany kryteriów wyboru).

Ewaluacja, w tym przypadku to okresowa ocena LSR – badanie uzyskanych efektów realizacji LSR, badanie trafności przyjętych założeń, badanie skuteczności wpływu LSR na obszar, badanie efektywności finansowej oraz trwałości rezultatów wdrożonych już operacji – w kontekście przyjętych celów w Lokalnej Strategii Rozwoju. Ewaluacja jest zatem próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy podjęte działania w ramach realizacji LSR przyniosły zamierzone efekty i ewentualne wskazanie przyczyny problemu, którego następstwem będzie podjęcie próby działań naprawczych.

LGD "Dolina Drwęcy" planuje wykonać minimum 2 działania ewaluacyjne:

- **ewaluację on-going** (w trakcie wdrażania LSR, na koniec 2026 roku, w połowie wdrażania LSR), której celem będzie wyznaczenie stopnia osiągnięcia zakładanych celów, zwłaszcza pod względem dostarczonych produktów i osiągniętych rezultatów oraz określenie trafności zamierzeń w stosunku do aktualnych trendów społeczno-gospodarczych. Ocenie będzie podlegała również sama LGD, jej organy oraz efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności.
- **ewaluację ex-post** (po zakończeniu realizacji LSR, na koniec 2029 roku), której celem będzie udokumentowanie uzyskanych wyników i postępów w realizacji celów LSR, w tym końcowych wysokości zaangażowanych środków Budżetu LSR, uzyskanej efektywności, skuteczności i trwałości udzielonej pomocy. Badaniem objęta zostanie również cała działalność LGD.

Badania ewaluacyjne będą każdorazowo wykonywane przez niezależny od LGD podmiot zewnętrzny – usługa zlecona.

Ewaluacja będzie niezbędna do sprawnego wydatkowania środków publicznych w ramach LSR. Wyniki ewaluacji mogą posłużyć m.in. do:

- podjęcia decyzji o konieczności aktualizacji LSR w zakresie np. zmiany lub modyfikacji kryteriów wyboru operacji, zmiany lub modyfikacji procedur oceny i weryfikacji wniosków o dofinansowanie,
- aktualizacji i dostosowaniu terminów ogłaszania naborów,
- zwiększenia aktywności LGD w zakresie dwustronnych działań komunikacyjnych lub sformułowania innych zaleceń w celu poprawy efektywności pracy Biura LGD lub innych ich organów (np. Rady).

Wyniki z monitoringu i częściowo z ewaluacji będą również brane pod uwagę przy opracowywaniu sprawozdania z realizacji LSR składanego Zarządowi Województwa do końca lutego każdego roku realizacji LSR, który wynika z zobowiązań zapisów Umowy ramowej.

Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu:

1. Organem nadzorującym proces monitoringu i ewaluacji LSR oraz LGD będzie Zarząd Stowarzyszenia LGD "Dolina Drwęcy", który jest odpowiedzialny za prawidłowe wdrożenie założeń i celów lokalnej strategii rozwoju.
2. Odpowiedzialność za bieżący monitoring przez cały okres wdrażania strategii spoczywać będzie na Dyrektorze Biura LGD.
3. Badania ewaluacyjne wraz z wypracowaniem raportu ewaluacyjnego będą wykonywane przez niezależny od LGD podmiot zewnętrzny – usługa wykonywana na zlecenie Zarządu LGD.
4. Przeprowadzona ewaluacja *on-going* będzie miała na celu wskazanie ewentualnych problemów i być podstawą do wypracowania działań naprawczych.
5. Wypracowaniem działań naprawczych/niezbędnych zmian w dokumencie LSR zajmie się Zarząd LGD. Zakłada się również ewentualną pomoc podmiotu wykonującego ewaluację.
6. Propozycje działań naprawczych dotyczących wdrażania LSR lub funkcjonowania LGD wraz ze zmienionymi dokumentami strategicznymi i organizacyjnymi LGD poddane zostaną konsultacjom społecznym.
7. Zmiany dokumentów, będące wdrożeniem działań naprawczych, zostaną zatwierdzone na najbliższym Walnym Zebraniu Członków LGD.

MONITORING

Zakres działań bieżącego monitoringu:

1. **Monitoring wdrażania celów LSR** – monitoring przyjętych w LSR wskaźników na poziomie produktu i rezultatu, których weryfikacja posłuży sprawdzeniu czy LSR jest prawidłowo wdrażana według przyjętego Planu działania, czy osiągnięto założone kamienie milowe LSR i czy LGD prawidłowo wypełnia założenia umowy ramowej. Podstawą weryfikacji osiąganych wskaźników będą zarówno złożone wnioski o dofinansowanie i oświadczenia z nimi związane jak również ankiety monitorujące beneficjentów składane do LGD po zakończeniu operacji (końcowa weryfikacja wskaźników). Monitoring będzie wykonywany na bieżąco przez Biuro LGD
2. **Monitoring wydatkowania środków budżetu LSR** – monitoring realizacji budżetu LSR, czyli weryfikacja wydatkowania środków zgodnie z ich przeznaczeniem. Weryfikowane będzie wydatkowanie zarówno środków w ramach realizacji działań beneficjentów LSR jak również środków przyznanych na zarządzanie LSR. Monitoring wydatkowania środków będzie przeprowadzany minimum raz na kwartał, a podstawą weryfikacji objęte będą umowy w trakcie realizacji operacji w ramach LSR, umowy na realizację grantu, wnioski o płatność oraz ankiety monitorujące.
3. **Monitoring funkcjonowania LGD w zakresie działań komunikacyjnych i aktywizacyjnych** – monitoring podjętych działań komunikacyjnych zgodnie z przyjętym harmonogramem planu komunikacji, który corocznie jest zatwierdzany przez Zarząd Województwa. Monitoring będzie przeprowadzany minimum raz na pół roku.

EWALUACJA

Oprócz bieżącego monitoringu, niezbędna jest analiza i ocena podejmowanych działań, czemu ma służyć badanie ewaluacyjne. Ocena powinna umożliwić w jak największym stopniu określenie czy LSR jest wdrażana prawidłowo oraz czy sposób funkcjonowania LGD przebiega w sposób gwarantujący wypełnienie wszystkich nałożonych na nie zadań i zobowiązań, wynikających przede wszystkim z zapisów umowy ramowej. Ewaluacja ma na celu wskazanie ewentualnych problemów i być podstawą do wypracowania działań/rozwiązań naprawczych. Ewaluacja jest dokonywana przy uwzględnieniu odpowiednich kryteriów i standardów: trafności/adekwatności, efektywności/wydajności, skuteczności, użyteczności i trwałości.

Ewaluacja będzie służyć ustaleniu następujących zmiennych:

1. Poziom rzeczywistej realizacji celów LSR w odniesieniu do założonych wskaźników
2. Poziom rzeczywistej promocji LSR i LGD w środowisku lokalnym
3. Poziom rzeczywistego wpływu LGD na aktywizację środowiska lokalnego
4. Ocena efektywności pracy Biura LGD oraz organów LGD (Rady i Zarządu)

W ramach badania ewaluacyjnego przewiduje się następujące sposoby pomiarów:

1. Badanie dokumentacji zgromadzonej przez pracowników Biura LGD
2. Badania ilościowe i /lub jakościowe z beneficjentami i wnioskodawcami (np. ankiety, wywiady)
3. Wywiady pogłębione z członkami Zarządu, Rady oraz Kierownikiem Biura LGD
4. Inne badania i metody zaproponowane przez wykonawcę badań ewaluacyjnych, zgodne ze zdiagnozowanymi potrzebami w tym zakresie

Wykaz wykorzystanej literatury

1. PS WPR na lata 2023-2027
2. Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 (FEdKP) – program regionalny pn.: Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 zatwierdzony przez Komisję Europejską decyzją wykonawczą nr C (2022) 8889 z 7 grudnia 2022 r.
3. Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027 obowiązujący od 20.04.2023 r.

4. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159)
5. Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030 – Strategia Przyspieszenia 2030+
6. Program Rozwoju Powiatu Golubsko-Dobrzyńskiego na lata 2021-2030,
7. Strategia Rozwoju Miasta Golub-Dobrzyń na lata 2017-2027 z perspektywą do roku 2032,
8. Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Kowalewo Pomorskie na lata 2022-2030,
9. Strategia Rozwoju Gminy Radomin na lata 2021-2027,
10. PORADNIK DLA LOKALNYCH GRUP DZIAŁANIA W ZAKRESIE OPRACOWANIA LOKALNYCH STRATEGII ROZWOJU NA LATA 2014-2020 Materiał zredagowany w Departamencie Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie wyników prac Zespołu Roboczego ds. Opracowania Zakresu Lokalnych Strategii Rozwoju przy Grupie tematycznej ds. Podejścia Leader,
11. Bank Danych Lokalnych GUS.

Linki wykorzystane przy opracowaniu diagnozy obszaru

1. <https://krkgw.arimr.gov.pl/#>,
2. <http://www.torun.wkz.gov.pl/bip/>,
3. <https://www.gov.pl/web/kppsp-golub-dobrzyn/jednostki-osp>,
4. <https://serwis.bip.golub-dobrzyn.com.pl/5539,wykaz-organizacji-krs>,
5. <https://owies.eu/415/przedsiębiorstwa-spoeczne-w-subregionie>,
6. http://www.aktywnawies.pl/wioski_arch,a.html,
7. <https://www.gov.pl/web/arimr/rejestr-grup-producentow-rolnych>,
8. <https://serwis.bip.golub-dobrzyn.com.pl/5314,wykaz-klubow-sportowych>.

Spis tabel

Tabela 1 Realizacja konkursów w ramach LSR na lata 2007-2013	5
Tabela 2 Realizacja konkursów w ramach LSR na lata 2014-2020 – ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich	7
Tabela 3 Realizacja konkursów w ramach LSR na lata 2014-2020 – ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	7
Tabela 4 Realizacja naborów wniosków o powierzenie grantów w ramach LSR na lata 2014-2020 – ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego – Europejski Fundusz Społeczny	7
Tabela 5 Podstawowe dokumenty wewnętrzne regulujące zasady działania LGD „Dolina Drwęcy”	12
Tabela 6. Liczba ludności obszaru LSR – stan na 31.12.2020 r.	14
Tabela 7. Powierzchnia gmin i obszaru LSR	15
Tabela 8. Liczba ludności na obszarze LGD „Dolina Drwęcy”	21
Tabela 9. Skumulowane dane demograficzne obszaru LGD „Dolina Drwęcy” z lat 2016-2020	21
Tabela 10. Ludność obszaru LGD „Dolina Drwęcy” w podziale na płeć i grupy wiekowe – stan na dzień 31.12.2020 r.	22
Tabela 11. Ludność obszaru LGD „Dolina Drwęcy” według płci i ekonomicznych grup wieku	22

Tabela 12. Prognoza demograficzna dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego na lata 2025-2050.....	23
Tabela 13. Liczba bezrobotnych na obszarze LGD „Dolina Drwęcy” w latach 2016-2020.....	24
Tabela 14. Wykształcenie bezrobotnych na obszarze LGD „Dolina Drwęcy” w latach 2016-2020.....	24
Tabela 15. Bezrobotni obszaru LGD „Dolina Drwęcy”	25
Tabela 16. Charakterystyka osób bezrobotnych obszaru LGD „Dolina Drwęcy”	25
Tabela 17. Skala bezrobocia w gminach obszaru LGD „Dolina Drwęcy” w latach 2016 i 2020.....	25
Tabela 18. Charakterystyka sektora gospodarczego obszaru LGD „Dolina Drwęcy”	26
Tabela 19. Sektory gospodarki obszaru LGD „Dolina Drwęcy”	27
Tabela 20. Podmioty gospodarcze według własności.....	28
Tabela 21. Podział przedsiębiorstw obszaru LGD „Dolina Drwęcy” pod względem wielkości zatrudnienia....	28
Tabela 22. Charakterystyka gospodarstw rolnych obszaru LGD „Dolina Drwęcy”	29
Tabela 23. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LGD „Dolina Drwęcy”	30
Tabela 24. Powody przyznania pomocy społecznej.....	31
Tabela 25. Analiza SWOT obszaru LGD „Dolina Drwęcy” w odniesieniu do diagnozy obszaru.....	45
Tabela 26. Określone obszary tematyczne / cele priorytetowe LSR i przypisane im przedsięwzięcia.....	47
Tabela 27. Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć w kontekście zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych.....	48
Tabela 28. Biorąc pod uwagę powyższe sformułowano następujące obszary tematyczne LSR.....	51
Tabela 29. Wskaźniki przypisane do poszczególnych obszarów tematycznych LSR.....	56
Tabela 30. Źródła finansowania celów LSR.....	62

Załączniki do LSR

Formularz 1. Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach celu 1. Rozwój przedsiębiorczości oraz pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
400 000,00	Podjęmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej	mieszkańcy obszaru LSR, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji	konkurs
500 000,00	Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej	firmy mające siedzibę na obszarze działania LSR	konkurs
140 000,00	Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych	rolnicy, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji	konkurs
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach celu 2. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
460 000,00	Rozwój małej infrastruktury publicznej	mieszkańcy obszaru LSR, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji	konkurs
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach celu 3. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja dzieci i młodzieży	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)

474 981,66	Utworzenie klubów młodzieżowych	dzieci i młodzież w wieku 6-24 lat z obszaru działania LSR znajdujące się w niekorzystnej sytuacji w ramach edukacji pozaformalnej),	projekt grantowy
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach celu 4. Wsparcie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja seniorów	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
712 472,49	Utworzenie klubów seniora	seniorzy z obszaru działania LSR (osoby starsze, które ukończyły 60 lat zagrożone izolacją i wykluczeniem społecznym),	projekt grantowy

Formularz 2. Plan działania – wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary narastająco	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary narastająco	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary narastająco	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary narastająco	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary narastająco	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1.	Rozwój przedsiębiorczości oraz pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych													
Przedsięwzięcie 1.1 Podjęmowanie pozarolniczej działalności ggospodarczej	Wskaźnik produktu: Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej	0 sztuk	0%	5 sztuk	36%	8 sztuk	57%	10 sztuk	71%	12 sztuk	86%	14 sztuk	100%	PS WPR

Przedsięwzięcie 1.2 Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej	Wskaźnik produktu: Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu pozarolniczej działalności gospodarczej	0 sztuk	0%	3 sztuki	25%	5 sztuk	50%	6 sztuk	63%	8 sztuk	81%	10 sztuk	100%	
Przedsięwzięcie 1.3 Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych	Wskaźnik produktu: Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwinięciu pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w zakresie gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych	0 sztuk	0%	0 sztuk	0%	0 sztuk	0%	2 sztuki	50%	3 sztuki	100%	3 sztuki	100%	
Wskaźnik rezultatu	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 sztuk	x	5 sztuk	x	8 sztuk	x	10 sztuk	x	12 sztuk	x	14 sztuk	x	PS WPR

Wskaźnik rezultatu	Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0 sztuk	X	0 sztuk	x	1 sztuka	X	2 sztuki	x	3 sztuki	X	4 sztuki	x	
Wskaźnik rezultatu	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 sztuk	x	0 sztuk	x	2 sztuki	x	4 sztuki	x	5 sztuk	x	6 sztuk	x	
Wskaźnik rezultatu	Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR	0 sztuk	x	0 sztuk	X	0 sztuk	x	2 sztuki	X	3 sztuki	x	3 sztuki	X	
C.2.	Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej													

Przedsięwzięcie 2.1 Rozwój małej infrastruktury publicznej	Wskaźnik produktu: Liczba operacji polegających na rozwoju małej infrastruktury publicznej	0	0%	7 sztuk	78%	7 sztuk	78%	7 sztuk	78%	9 sztuk	1000%	9 sztuk	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0	x	12 000 osób	x	12 000 osób	x	12 000 osób	x	12 500 osób	x	12 500 osób	x	PS WPR
C.3.	Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja dzieci i młodzieży													
Przedsięwzięcie 3.1 Utworzenie klubów młodzieżowych	Wskaźnik produktu: Liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej	0 osób	0%	120 osób	30%	204 osoby	51%	304 osoby	76%	400 osób	100%	400 osób	100%	FEW

	Wskaźnik produktu: Liczba uczniów i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	0 osób	0%	100 osób	28%	184 osoby	51%	304 osoby	84%	360 osób	100%	360 osób	100%	
	Wskaźnik produktu: Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętego wsparciem (osoby)	0 osób	0%	0 osób	0%	20 osób	100%	20 osób	100%	20 osób	100%	20 osób	100%	
	Wskaźnik produktu: Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem (osoby)	0 osób	0%	20 osób	100%	20 osób	100%	20 osób	100%	20 osób	100%	20 osób	100%	
Wskaźnik rezultatu	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	0 osób	x	0 osób	x	50 osób	x	100 osób	x	150 osób	x	200 osób	x	FEW
C.4.	Wspieranie aktywnego włączenia społecznego – aktywizacja seniorów													

Przedsięwzięcie 4.1 Utworzenie klubów seniora	Wskaźnik produktu: Liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku	0 osób	0%	180 osób	30%	306 osób	51%	456 osób	76%	600	100%	600	100%	FEW
	Wskaźnik produktu: Całkowita liczba osób objętych wsparciem	0 osób	0%	180 osób	30%	306 osób	51%	456 osób	76%	600	100%	600	100%	
Wskaźnik rezultatu	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	0 osób	x	0 osób	x	150 osób	x	200 osób	x	250 osób	x	300 osób	x	FEW
Wskaźnik rezultatu	Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku	0 sztuk	x	0 sztuk	x	5 sztuk	x	10 sztuk	x	20 sztuk	x	30 sztuk	x	

Formularz 3. Budżet LSR – w podziale na poszczególne EFSI i zakresy wsparcia

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFSA*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 500 000,00	0,00	1 187 454,15	2 687 454,15
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	362 500,00	0,00	83 121,79	445 621,79
Razem	1 862 500,00	0,00	1 270 575,94	3 133 075,94
* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW. ** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.				

Formularz 4. Plan wykorzystania budżetu LSR – wykazujący wykorzystanie zakontraktowanych środków w podziale na poszczególne fundusze i lata.

fundusz	środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		31.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRR	0,00	0,00	525 000,00	35%	675 000,00	45%	900 000,00	60%	1 200 000,00	80%	1 350 000,00	90%	1 500 000,00	100%
EFS+	0,00	0,00	360 000,00	30%			600 000,00	51%	900 000,00	76%	1 187 454,15	100%	1 187 454,15	100%
EFRR	X	X	X	X			X	X	X	X	X	X	X	X
RAZEM	0,00	0,00	885 000,00	33%			1 500 000,00	56%	2 100 000,00	78%	2 537 454,15	94%	2 687 454,15	100%